

Suomen Seikkailukirjasto IV

RICHARD MELANDER

SOTALAIYAN
YALTAUS

KUVAUS 1808 VUODEN SODASTA

TEKIJÄN LUVALLA SUOMENSI
SANTERI INGMAN

PORVOOSSA
WERNER SÖDERSTRÖM

HINTA 2 mk.

RICHARD MELANDER

SOTLARIVAN VALTRUS

RICHARD MELANDER

SOTALAIIVAN VALTAUS

KUVAUS 1808 VUODEN SODASTA

TEKIJÄN LUVALLA SUOMENSI

SANTERI INGMAN

PORVOOSSA
WERNER SÖDERSTRÖM

PORVOOSSA,
WERNER SÖDERSTRÖMIN KIRJAPAINOSSA
1899.

ENSIMMÄINEN LUKU.

Vihagina vihureina puski tuuli lounasesta, ajoi vaahtopäitä aaltoja Suomen saariston rikkinäisten luotojen lomaan ja kuletti mukanaan epäselviä, aika-ajoin tuskin kuultavia ihmisääniä iltapimeältä selältä. Kemiön saaristossa, jonka suurintä saarta vain kapea salmi erottaa mannermaasta, on yksi luoto jäänyt toisista kauemmas selälle ja siinä kasvoi myrskyjen karkaisema mäntymetsä, jota lounainen nytkin rajusti ravisteli. Tuossa taistelussa olivat puunrungot ja oksat aikojen kuluessa taipuneet ja vääntyneet aivan luonnottomiin aseisiin ja yksin kuori oli nuorimmissakin männyissä käynyt harmajaksi, sairaloisen näköiseksi. Mutta juuret olivat terveet ja sitkeät, ne puristuivat vankasti kiinni rotkoihin ja kalliosärmiin, ikäänkuin sanoakseen: näistä kallioista olemme elinvoimamme imeet ja sillä ravinnolla aijomme jaksaa vastustella koko maailmaa!

Sama luonne näytti olevan tuvallakin, joka oli kiivennyt saaren korkeimmalle laelle. Iltapimeällä se vain joskus kuumotti sieltä taivasta vastaan, kun myrsky ajoi esiin vaalakampia pilviä. Vaan sen ikkunasta loisti kuin uhkemielellä leimuava tuli, jonka säteet kirkkaina leikkien tanssivat aallon harjoilla ja näyttivät tavoittelevan toisiaan.

Joskus saattoi näiden häilyväin säteiden valossa nähdä parin metsäisen niemen muodostaman salmen, joka Kemiön saaristoon päin aukeni laajemmaksi seläksi, missä elokuun myrsky mielinmäärin temmelsi. Ja tätä salmea kohden nuorukainen,

joka seiso i siimeksessä kappaleen matkan päässä tuvasta, tarkkaavasti tähysteli. Hän oli niin seisonut siinä jo parisen tuntia, sitkeänä vartoen nähdäkseen sitä, jota hän odotti.

Silloin ilmestyivät yhtäkkiä hänen tähystyksestä väsyneisiin katseihinsa salmella soutavan venheen piirteet. Kun pilvet nopeassa kulussaan varjostivat taivaan, katosi tuo kuva, vaan se näkyi kohta taas lähempää. Venhettä voimakkaat aironvedännät soutivat tuota yksinäistä saarta kohden. Silloin nuorukainenkin hävisi tähystyspaikaltaan, juoksi rantaan. Venheestä, joka oli pysähtynyt kappaleen rantakiviltä, kuului pilin puhallus.

„Kaikki on kunnossa“, vastasi poika rannalta.

„Oletko se sinä Janne siellä?“ kysyi joku venheessä olijoista.

„Täällä olen“, vastasi nuorukainen ja astui vesikivelle, josta hän loikkasi venheeseen.

„Vaikea meidän oli tuon salmen läpi osata“, puhui venheen perässä olija. „Ja oli siellä pari venäläistä tykki-venhettäkin meidän tiellämme, mutta niiden miehistö näkyi olleen humalassa.“

„Olen heitä tästä kuunnellut kauan aikaa“, vastasi Janne, „ja minustakin he tuntuivat ryypyn saaneilta.“

„Sen parempi meille! — Mitä maihin kuuluu?“

„Tavallista vain, — julistuksia luetaan kirkoissa, että maan asujamiston tulee ymmärtää omaa parastaan, pysyä rauhallisena ja pitää vallottajaa vapauttajanaan — — —.“

„Hiljaa, hitto vie! elä sinä huuda poika!“

„No miks'en?“

„Elä huuda, sanon minä. Püut ymmärtävät täällä puhetta, merellä on korvat, tuuli kulkee vakoilijana. Sinäkin pian roikut männyn latvassa, jos vaan vihollisten käsiin joudut.“

„Ja mikäs nyt sitten, yksi luotsipoika enemmän tai vähemmän männyn latvassa . . .“

„Vaen etkö älyä, että sinua tarvitaan vielä pikkusen aikaa hengissäkin. Ja nyt istu kiltisti perään ja ohjaa venettämme, niinkauan kuin pimeää vielä kestää.“

Venhe oli jo kahdella airoparilla soudettuna loitonnut koko pitkän matkan maasta ja nuorukainen istui nyt ääneti perässä. Joskus kuu kalpeana pilkisti paksujen pilvien lomasta, mutta myrskyävää merta se ei silloinkaan jaksanut valaista. Janne kiinnitti koko tarkkaavaisuutensa luotoihin ja kareihin, joiden lomitse hän venhettä ohjasi rannikkoa pitkin. Eikä venheessä enää paljoa puheltu. Ainoastaan lähinnä perämiestä istuvat kaksi miestä vaihtoivat joskus jonkun sanan. Näiden miesten puheista saattoi pian huomata, että siinä oli päällikkö ja alempi soturi; toista näet puhuteltiin luutnantiksi, toista vain Stig'iksi ilman mitään arvonimeä. Mutta siltä saattoi huomata, että heillä oli tuttavalliset, toverilliset välit. Luutnantti seurasi suurella tarkkaavaisuudella väylän monia mutkia ja tähysti erittäinkin rannikon tummahtavia ääriiviivoja, ikäänkuin oikein painaakseen ne mieleensä. Soutajat kiskoivat ääneti tasaisessa tahdissa, niinkuin ainakin tottuneet merimiehet, eikä airoista lähtenytäkään kuin aivan heikko ääni, joka yön myrskyyn kohta katosi.

Hetkisen oli saarella oleva rakennus ollut puitten varjossa, vaan näiden ohi päästyä leimahti äkkiä kahdesta ikkunasta kirkas valo.

„Kuka tuossa asuu?“ kysäsi luutnantti.

„Kauppias“, vastasi perämies lyhyeen.

„Mikä kauppias, — mikä on hänen nimensä?“

„Aron Borisoff.“

„Onko hän venäläinen?“

„Hän on Ruotsin alamainen.“

Jannen äänestä saattoi huomata, että hän ei tahtonut antaa asiasta tarkempia tietoja. Mutta luutnantti katseli yhä valoisiin ikkunoihin. Toisesta näkyi joku varjo liikkuvan edestakaisin.

„Onko tuo hänen tyttärensä?“ kysyi hän äkkiä osottaen ikkunaa kohti.

Perämies käännähti rutosti katsomaan ja heitti tuokioksi peräsimen irti.

„Pidä huolta, mihin ohjaat, elä tytöstä välitä“, varotti upseeri.

„Se *ei* ole hänen tyttärensä“, vastasi nuorukainen, kääntäen venheen taas oikeaan hotuun. Mutta nuo pari sekuntia olivat riittäneet syrjäyttämään venheen karikkoon, — muutamain silmänräpäysten perästä töksähti se kivelle. Siitä syntyi kumea kolina ja airot kalisivat kiviä vastaan, kun venhettä taas työnnettiin irti. Ja samassa kuului huutoja tuulen alapuolelta ja siinä valoviivassa, joka lähti tuvan ikkunasta, näkyi suurenlainen venhe, jossa oli paljo väkeä.

„Kiskokaa vankasti, miehet“, komensi luutnantti matalalla, mutta kiivaalla äänellä. „Sieltä tulee venäläinen tykkivenhe.“

Ja kun venhe nyt taas sai täyden vauhdin, käänsi perämies sen äkkiä kulkemaan samaan suuntaan, mihin valoviiva kävi. Tuuli puhalsi sivulta ja venheen heiluminen vaikeutti soutamista, mutta voimakkaasti ja taitavasti suorittivat soutajat tehtävänsä. Tykkialuskin oli heti kääntynyt soutovenheen suuntaan ja pakenijat saattoivat nähdä sen tumman keulan nousevan ja laskeutuvan aallokossa. Valon vaikutus ei enää paljoa tuntunut, pienempi venhe oli pian sakean pimeän peitossa, jotavastoin takaa-ajajia vielä saattoi nähdä. Tyynenä istui nuorukainen peräsिमessä sanaakaan virkkamatta, käänsi vain silloin tällöin päätään taaksepäin ja tarkasteli sillävälän saaren matalaa, metsäistä rantaa. Hän näytti tuntevan joka lymypaikan näissä kapeissa, vaikeissa vesissä.

Pian huomattiin takaapäin kuuluvista säännöllisistä aironvedoista, että vainolainen läheni. Kun luutnantti oli tämän huomannut, kiirehtivät hän sekä Stig myöskin hankain luo ja rupesivat avuksi huopaamaan. Liekö vihollinen sen nähnyt,

hänen venheestään rupesi kohta kuulumaan riskuvaa ääntä, jonka merkityksen pakolaiset kyllä ymmärsivät. Kirkas salama leimahti läpi yöpimeän, tykin mahtava paukaus kuului ja sen luoti lensi vettä päristellen ohii venheen kyljen.

„Liian alas ja liaksi vasemmalle“, tuumi luutnantti.

Janne muutti taas kurssia, ohjasi kapeaa salmea kohti, jonka rannan kasvavan metsän varjo teki pikimustaksi.

„Olisipa ihme, ellen saisi noita tarttumaan kiinni tähän salmeen“, puheli hän puoliääneen.

Nuolena lensi venhe salmen tyyneille vesille. Etäämpää saattoi kuulla avomerен kohisevan rantakallioita kohti. Toista rantaa kulkien ohjasi perämies tarkasti venhettään kapeaa pakoväylää myöten ja hetkeksi joutui kanoonavenhe niemen suojaan, jonka kupeitse oli käännettävä. Nyt täytyi jos mahdollista lisätä vauhtia ja ehtiä salmesta ulos, ennenkuin tykkivenhe taas ehti näkyviin. Sillä tietävä oli, että salmen tyyneessä vedessä oli sitä helpompi ohjata tarkka laukaus venhettä kohden, jonka piirteet meren aavaa vastaan selvästi näkyivät. Syväälle painuivat soutajat kiskomaan airoja, pinnistivät vihasimmat voimansa, ja jo läheltä kuuluikin hyökyaaltojen ryske; mutta samassa näkyi jo kanoonavenheenkin tumma haahmo salmen perältä. Taas narskuivat siinä tykinvitjat. Janne käänsi venheen vielä lähemmäs maan katvetta ja silmäili rauhattomasti perän taa. Ei monta aironnykäsyä tarvittaisi, jotta olisi niemen suojaan päästy.

„Nyt!“ huudahti luutnantti.

Salaman valossa nähtiin selvästi rannikko ja metsä ja ukkosena eteni kaiku salmen yli. Mutta seuraavassa tuokiossa kuului tykkivenheestä vihaista kiroilemista ja ryske rannan vesakossa osotti, minne luoti tällä kertaa oli haihtunut.

„Ähäs, kutti“, nauroi Janne ääneensä ilkkuen, „enkö arvannut, että karin ne siitä salmesta löytävät. Sillä kivellä

saavat he kyllä kotvasen kytkiä!..“ Ja hän jatkoi vilkkaasti, ikäänkuin uuden tuuman keksittyään: „Siitä eivät he pääse irti, elleivät viskaa tykkiään mereen. Eiköhän palata ja koeteta, onnistuttaisiinko luutnantin pistoolilla heistä pari miestä näpsätä kumoon.“

„Minulle ei olisi mikään sen mieluisampaa“, vastasi luutnantti hymyillen, „vaan nyt ei siihen ehditä. Meillä on määrätty tehtävä suoritettavana, — ja ehkä saadaan pistoolijakin vielä käyttä. Tuo tykkivenhe tuskin yksin liikkuu näissä vesissä.“

Tuskin oli hän sen saanut lausutuksi, kun Stig tarttui hänen käsivarteensa ja viittasi ulos selälle päin, jonne he soutivat. Valoisammalla, laajalla selällä näkyi suurenlainen venhe, joka purjeiden ja airojen avulla läheni. Luutnantin tottunut silmä huomasi heti, että siellä tuli tykkivenhe sitä lajia, jota ruotsalaiset olivat Viaporissa käyttäneet ja jotka linnan antauduttua olivat joutuneet venäläisten käsiin.

Siinä ei ollut muuta tehtävää kuin rutosti kääntyä ja koettaa päästä tuon karillejoutuneen tykkivenheen ohi, ennenkuin tämä ehti riuhtoutua irti. Taisteluun tykkivenheitä vastaan ei voinut ryhtyä, niissä kun oli monta vertaa enemmän miehistöä. Ja venäläiset venheet olivat jo huudoilla antaneet merkit toisilleen. Tykin laukaukset olivat opastaneet tuon toisen tykkivenheen näille vesille.

Airot notkuivat pakenevain nopeasti soutuessa ja venhe mennä viiletti keula vaahdossa takaisin salmen kautta, nyt sen toista rantaa myöten. Yhä selvemmin kuului huuto ja hälinä karilta ja pakolaiset saattoivat arvata, että siellä kiisteltiin siitä, oliko tykki viskattava veteen, että venhe kepeineisi, vaiko koetettava ensin ampua yksi laukaus.

„Olisipa mulla luotikkoni“, virkkoi Janne, „voisin ohimennen tästä antaa varman vastauksen heidän laukaukseensa.“

„Varo sinä vain“, tuumi luutnantti soudantansa ke-
kestä, „etteivät saa vihiä sinun olostasi tässä venheessä.“

„Sen he aamulla aikasin tietävät, välttelinpä minä
taikka en. Meillä on täällä vakoilijaheittiöitä, jotka möisivät
vaikka veljensä muutamista ruplista. Mutta mitäs siitä? Ei-
hän elämää jatku pitemmältä kuin on sallittu, samahan tuo
on, jos tässä karahtaa karille lähempänä tai etempänä ran-
nikkoa, — kivellehän sitä on kumminkin jouduttava.“

Janne ohjasi venheensä niin, että se joutui samaan lin-
jaan kuin molemmat tykkialukset. Vaan pian oli hänen tältä
viivalta poikettava. Vielä ei ollut kolmatta tykinlaukausta
kuulunut, vaan kun venhe syrjäytyi muutamia syliä suunnas-
taan, valaisi taas kirkas salama kapeat salmivedet. Luoti
sivalsi kappaleen venheen perälaudasta, luiskahti Jannen käsi-
varren alitse ja löi airon pois Stigin kädestä.

„Saitko haavan?“ kysyi luutnantti äkkiä.

„Sain, — mutta airo meni kokonaan pirstaleiksi.“

Vielä ei ollut karille joutunut tykkivene päässyt irti
eikä sen tykkiä siis tarvinnut peljätä, kun aluksen heiluminen
esti siitä tarkoin tähtäämästä. Eikä luotipyssyjä siinä nähtä-
västi ollut mukana.

Mutta kun Stigin nyt oli haavotetulla kädellään entistä
vaikeampi soutaa, läheni takaa-ajava venäläinen alus arvelut-
tavassa määrin pakenevia, jotka huomasivat, että siinä oli
ainakin 9—10 miestä soutamassa. Ei voinut enää toivoa,
että se jaksettaisiin jättää; täytyi vaan koettaa viivyttää sitä
niinkauan, kunnes molemmat viholliset olisivat joutuneet niin
etäälle kuin mahdollista toisistaan.

Taas kuului ritinää takaa-ajavasta aluksesta ja sekunnit
kävivät pakeneville pitkiä. Kenenkähän vuoro nyt oli kä-
sissä? Tuntui tavattoman katkeralta noinikään joka hetki
odottaa iskua, voimatta sitä mitenkään väistää tai vastustaa,
ja noiden viiden miehen mielialaa kuvasi parhaiten heidän

synkkä äänettömyytensä. Saaliistaan varmoina lykkäsivät viholliset ilkeässä julmuudessaan laukauksen ampumisen tuonemmaksi, minuutin toisensa perästä. He saattoivat nyt yhä selvemmin nähdä venheessä olijat, joista heidän vain tarvitsi valita uhrinsa. Ehkä arvasivat he, että upseerikin oli joukossa ja viivyttivät vain laukausta, tehdäkseen sen vaikutuksen sitä tuhoavammaksi.

Vielä eivät pakolaiset kumminkaan menettäneet malttiaan, joka näihin asti oli heitä pitänyt vireillä.

„Minä ohjaan maihin“, virkkoi Janne lyhyeen.

„Tee se“, vastasi luutnantti.

Kalana kääntyi venhe rantaa kohden. Samassa hetkessä, jolloin tykkialuksessa huomattiin tämä liike, vietiin siellä tuohus sytyttimeen. Heti pamauksen jälkeen kuului tuskallinen kirkaisu venheen keulasta ja toinen soutajista kaatui vatsapuhki ammuttuna venheen pohjalle. Hetkeäkään miettimättä juoksi Janne ja asettui kaatuneen paikalle. Varmalla kädellä kohotti luutnantti kätensä, ampui, ja sama huuto, joka äsken venheestä oli kuulunut, kajahti nyt vastaan tykkialuksesta. Mutta vesi oli sillävälän tulvahtanut sisään venheeseen siitä reijästä, jonka luoti oli lävistänyt, ja vaadittiinpa Jannelta ja toisilta soutajilta mitä suurimpia ponnistuksia, jos mieli heidän jaksaa soutaa tuota yhä raskaammaksi käyvää venettä maihin asti.

Tykkivenheen keulaveden yhä mahtavammasta kohinasta saattoi huomata, kuinka takaa-ajajat ponnistelivat maallensuuta ehkäistäkseen. Mutta pakenijat olivat toki liian paljo edellä. Kovasti jysähtäen pysähtyi heidän venheensä rantakivien lomaan ja neljä miestä hyppäsi samassa silmänräpäyksessä siitä veteen, hakeakseen suojaa rannan pensaiden takana.

„Enkä jätä venhettämmekään niin aivan rankaisematta heille“, virkkoi luutnantti lymypaikastaan, kohottaen toisen kerran pistoolinsa.

Nyt oli asema tuota pikaa muuttunut. Päättäväinen mies, jolla oli ainoastaan lyhyen matkan päähän kantava ase kädessään, hallitsi nyt salmea, jossa vihollinen äsken oli ollut niin varmana saaliistaan. Tykkivenheen soutajat lepuuttivat airojaan, sillaikaa kuin venettä purjeella ohjattiin edemmäs rannikolta.

„Miksette ammu, luutnantti?“ kysyi Janne.

„Siksi ettei tarvita.“

„Eikö tarvita! Ettekö kuule soudantaa toisesta venheestä? Viiden minuutin perästä he ovat maissa. Jumala teitä varjelkoon, jos he teidät kynsiinsä saavat. Minä tunnen venäläiset. Jos nyt laukasette, on niitä ehkä yksi mies vähemmän, — kas, enkö arvannut!“

Kuu kuumotti taas pilven raosta ja loi kimaltavan valon salmen pinnalle. Tuon valokuovan yli näkyi venhe kiireesti lipuvan. Se oli tuo toinen tykkivenhe, joka nyt oli päässyt karilta irti ja läheni ottamaan osaa tähän muutenkin epätaiseeseen taisteluun.

„Luutnantti!“ virkkoi Stig matalalla äänellä ja ryömi lähemmäs esimiestään; „näin omituisen unen viime yönä.“

„Vai unen. No millaisen?“

„Tavallisesti uneni jollakin tavoin toteutuvat. Minusta tuntui siltä, että me valloitimme Viaporin takaisin.“

„Kaunis uni, poikani, jospa se vain voisi toteutua!“

„Niin, sellaisen unen minä näin. — Mutta mitäs nuo tuolla puuhaavat?“

Venäläiset alukset olivat näet tehneet uuden liikkeen. Ne olivat laskeneet kylikkäin ja miehiä näytti nousevan toisesta venheestä toiseen. Niin ne tekivätkin, ja se, johon enimmäkseen miehet olivat ryhmittyneet, souti salmelle päin, jota vastoin toinen parin miehen soutamana verkkaan lähti vastaiselle taholle kulkemaan. Kotvasen soudeltuaan eri tahoille lähenivät molemmat venheet maata. Tuo temppu oli helposti

ymmärrettävissä. Karille joutuessaan oli ensimmäinen venhe nähtävästi saanut vuodon, jonka vuoksi se oli kevennettävä, jotta uisi. Ja toisella venheellä oli päätetty mennä maihin ja vangita ruotsalaiset pieneltä saarelta.

„Pian on parikymmentä miestä niskassamme“, virkkoi luutnantti, „mutta tuskinpa meistä yksikään antautuu hengissä heidän vangikseen.“

„En ainakaan minä“, vastasi Janne, joka oli joukossa ainoa laivastoon kuulumaton suomalainen.

„Enkä minä“, matki Stig. Mutta neljäs mies joukossa, Bramrå nimeltään, ei ollut kotvaan aikaan sanaakaan virkkanut. Hän oli 40-vuotinen laivamies.

„Herra luutnantti“, virkkoi nyt tämä vihdoin tyyneesti, „en ole kahdeksantoista vuoteen ollut mukana tällaisissa seikkailuissa, olen asunut torpassani, milloin en vesillä ole ollut. Mutta sananen olisi siltä mullakin sanottavana. To-verimme tuolla venheessä makaa liikabtamatta, hän sai liian paljo rautaa vatsaansa. Mutta, vaikka Stigin toinen käsi onkin vähän repaleinen, on meitä siltä neljä miestä, ja minun mielestäni me neljän voisimme mennä ja siepata tuon tykki-venheen tuosta, jossa on ainoastaan pari miestä vartijoina.“

„Herra luutnantti“, virkkoi Janne vilkkaasti, „tämä raakapuunurok on oikeassa, meidän täytyy tehdä ryssille kepponen. Minä olen ollut mukana petkuttamassa tullimiehiä tällä samalla saarella, tunnen täällä miltei joka pensaan, minä olen varma, että tuuma onnistuu. Kuulkaa! ne ovat jo siellä maissa.“

Nyt nopeasti ja vilkkaasti neuvoteltiin. Luutnantti oli kohta innokkain yritystä kannattamaan. Ruotsin suuri laivasto, johon hän kuului, oli näihin asti ollut pakotettu pysymään syrjässä varsinaisista sotatapauksista ja sillävälin oli alituisia tietoja saapunut maajoukkojen kuumista otteluista. Tuossapa olisi seikkailu, josta kannattaisi laivastotovereille

kertoa. Ja sitäpaitse, olihan asema niin tuiki toivoton, ettei tuolla yrityksellä voinut suuria tapata, jos ei se onnistuisikaan.

Saari oli noin puolen neljänneksen pituinen ja leveydeltään tuskin puoltakaan siitä. Sen ulapanpuoleiseen päähän oli venäläinen tykkivenhe laskenut. Venäläiset olivat nähtävästi laskeneet, että heidän vihollisensa, jos heitä maan puolelta kovasti ahdistettaisiin, koettaisivat paeta vialliseksi ammutulla venheellään. Siksi oli tuo toinen tykkivenhe saanut käskyn pysähtyä lähelle sitä. Ketju miehiä pantiin kulkemaan saarta pitkin, kiertääkseen nuo neljä miestä yhteen soppukkaan ja pakottaakseen heitä antautumaan, ennenkuin mahdollisesti joku ruotsalainen alus lähellä olevasta laivastosta ehtisi hätääntyneille avuksi.

Lutnantti ja hänen miehensä olivat kohta älynneet tämän tuuman. Heidän suunnitelmansa taas perustui suomalaisen luotsipojan tarkkaan saarentuntemiseen. Janne näet tiesi, että heidän venheensä ja venäläisten maallenusupaikan keskivälillä oli kivilouhikko, joka pakotti vihollisia pysymään rannikolla lähellä salmea, jos mielivät hakea läpitse koko saaren. Tuohon tietoon rakensi Janne aikeensa.

Lutnantin toisella pistoolilla varustettuna läksi hän yksin metsään, kalliolouhikkoa kohden. Sinne kulkiessaan ei vihollisesta kuulunut mitään, mutta kiivettyään kallion huipulle, kuuli hän kaukaisia ääniä ja hän arvasi, että siellä se ketju nyt läheni. Liikahtamatta hän siinä kotvasen makasi ja odotti.

Sillävälin oli lutnantti miehineen pensaikkojen suojassa hiipinyt venheensä luo, josta he saattoivat nähdä tykkivenheen, joka yhä pysytteli selällä melkein saman matkan päässä, mihin se oli jäänyt. Lutnantti tarkasti pistoolinsa sytytsruutia, pani siihen uuden piikiven ja vetäytyi piilopaikkaansa.

Eikä nuo kolme miestä kotvaan aikaan sanaakaan vaihtaneet. He vain kuuntelivat ja tähystelivät yöpimeään. Mielikuvitus virkosi vilkkaaksi ja upseerista tuntui useita kertoja,

että pensaikossa ja vesirajassa liikkui olentoja. Mutta ne eivät olleet muuta kuin kantoja ja kiviä ja äänet olivat tuulen subinaa.

Eivätkö viholliset tulekaan? Hän niitä nyt melkein odotti eikä hän kuolemaa pelännyt. Hän oli omasta harhasta pyynnöstään saanut päälliköltään luvan lähteä tälle vaikoilumatkalle, jonka tarkoitus oli ollut hankkia varmoja tietoja, missä muutamat venäläiset risteilijät olivat ankkurissa Löfön selällä. Jos hänen täytyisi palata takasin ilman haluttuja tietoja ja ilman venhettään, niin täytyi hänen toki voida kertoa jostakin rohkeasta kahakasta, — taikka muuten menköön nuori henki sille retkelle!

Mutta laivuri Bramrå, joka yleensä oli tunnettu harva-puheiseksi, vaan joka äsken oli keksinyt tuon uuden tuuman ja silloin jo oli puhunut enemmän kuin muuten kuukausmäärään, hän näkyi nyt päässeen oikein tarinatuulelle ja, vaikka hetki kysyi paljon enemmän toimintaa kuin puhetta, jutteli hän nyt ehtimiseen, niin että toverien oli häntä vaikea entiseksi jurottajaksi tunteakaan.

„Herra luutnantti“, alkoi hän uudelleen ja uudelleen, eikä totellut, vaikka kyllä joka kerran sai käskyn „pitää suunsa.“ Ja nyt, kun he paikkaa muutettuaan olivat asettuneet niin, että hän oli joutunut aivan lähelle luutnanttia, alkoi hän taas.

„Herra luutnantti, kuten äsken sanoin, on kahdeksantoista vuotta kulunut siitä, kuin viimeksi olin tällaisissa seikkailuissa mukana. Ja niin totta kuin makaan tässä herra luutnantin rinnalla, ei minusta noita kahdeksatoista vuotta tunnu olleenkaan, sillä muistanpa aivan kuin eilispäivän, mitä silloin tapahtui, — tarkoitan heinäkuun kolmatta päivää vuonna yhdeksänkymmentä, kun meidän oli pyrittävä pois Suomenvedenpohjasta. Se leikkiä oli. Oli ollut aivan tyyntä monta päivää, joten liput olivat tankoja myöten hervottomina riippuneet;

mutta heti kun aurinko nousi kolmantena päivänä, rupesi idästä tuulemaan ja ilma kävi valoisaksi ja iloiseksi; venheet otettiin laivoihin, miehet komennettiin kannelle, — meidän tuli nyt tunkeutua venäläisen laivaston lävitse, joka meitä lahden suussa saartoi, kuten herra luutnantti tietää. Olin silloin märssipoikana Pukun komentamassa laivassa „Dristig-heten“. Siinä oli miestä! en unhotakaan häntä milloinkaan, vaikka eläisin satavuotiaaksi —.“

„Hiljaa! eikö siellä kuulunut jotakin katajapensaasta“, kuiskasi luutnantti keskeyttäen.

„Ei, herra luutnantti, ei ne vielä kotvaan aikaan tule, ja sitäpaitse, kyllä Janne meille siitä tiedon antaa. Niin, Puke oli saanut käskyn itse kuninkaalta avata tietä laivastolle, pienelle ja suurelle. Ja me nostimme purjeet ja laiva teki käännöksen niin kauniin kuin manöövereissä konsaankin, ja Puke seiso perässä niin ystävällisenä ja tyyneenä kuin ainakin, vaikka hänen silmänsä vähän kimaltelivat. Mutta sitten lensi hän tulipunaiseksi ja juoksi luotsin luo, joka ohjasi hullusti, ja kävi itse peräsimeen. Se tuntui meistä niin turvalliselta, seisoessamme siinä tykkien ääressä, valmiina laukasemaan, kun käskettäisiin . . .“

„Hiljaa“, keskeytti luutnantti taas, „sieltä kuului jokin merkkiääni.“

„Ei kuulunut, herra luutnantti, se on ainoastaan mänty, jota tuuli hankaa toista vastaan. Vielä he eivät tule. Niin, Puke seiso siinä ja saarnasi, se on, hän ei puhunut yhtään sanaa, vaan muljotti meihin silmillään, toisen vuoron katsellen vihollista, joka jo oli ruvennut ampumaan. Venäläiset laivat, risteilijät ja fregatit, olivat kaikki yhdessä linjassa ja kaikkien niiden ohi meidän tuli purjehtia, eikä kumminkaan laskea karille — niin, se oli mainio päivä. Ja koko Ruotsin laivaston, jossa kuningas ja herttuakin oli, tuli seurata meitä. „Elkää ampuko“, huusi Puke minkä jaksoi, „elkää hemmetissä ampuko,

ennenkuin käsken“, eikä hän muuta sanonutkaan. Mutta hän luimisteli meitä niin terävästi, — elkkää hätäilkö, luutnantti, se oli taas tuo sama mänty, — ja me ymmärsimme, että tässä on parasta totella, vaikka sormiamme kutkuttikin. Mutta laivamme oli hyvä purjehtija, ja nyt se otti sellaisen vauhdin, kuin jos se olisi aivan tanssien tahtonut puikahtaa venäläisten ohi. Ja Puke seisoi siinä tyyneenä, silmät vain kiiltelivät, kuin jos hän jotakin pilaa olisi miettinyt. Ja sitä hän lie miettinytkin, sillä yhtäkkiä hän huusi: „Ampukaa!“

„Hiljaa, sanon minä . . .!“

„Anteeksi, herra luutnantti, mutta eihän se tässä tuulella mihinkään kuulu. Minusta tuntuu aivan, kuin olisin juuri nyt kuullut itsensä Pukun huutavan „ampukaa!“ — ja me lennettiin tykkien luo. Nyt oli venäläisten laivain kylki käännetty meitä kohti, — sitä hän oli odottanut —, ja silloin sitä leimahti tulta, eikä sitä tullut Pukun mielestä sittenkään kylliksi. „Ampukaa niin perhanasti . . .!“ anteeksi, herra luutnantti, mutta niin hän kirosi, „ampukaa kahta tuimemmin, jotta huomaavat, että täältä sotapoikia tulee; ja muistakaa pojat“, huusi hän, ja kirosi taas, „että kuningas tulee sieltä jälestäpäin.“ Ja silloin hän nauroi ja oli suloinen kuin kaunis tyttö, ja me nauroimme tykkiemme luona. Herra Jumala, sellainen miesten mies! Ja me ammuimme, että tykit kuumuttaan sihisivät, aina kun miehistä hikipisaroita niille tipahti. Ja olihan sitä mihin ampuakin, sillä me purjehdimme noin viidenkolmatta kyynärän päässä venäläisten laivojen ohi. Ja kun siten olimme luistaneet koko linjan ohitse ja Puke näki, ettei laivasto ollutkaan jaksanut meitä seurata, vaan yhä makasi siellä savun takana koettaen pyrkiä eteenpäin, silloin huusi hän: „kääntäkää ruori!“ ja laiva nousi notkeasti vasta tuuleen. Me ihmettelimme, että mitä se nyt aikoo, sillä olimme juuri onnellisesti päässeet kaikkien karien ja ryssien ohi. Mutta silloin hän taas nauroi ja huusi: „Nyt me käännämme

ja annamme piru vie noille väylänvartijoille lisää . . .“ Niin, herra luutnantti, hän kirosi taas ja lisäsi: „Annamme niille vielä vähän jälkiruokaa, sen teemme!“ Ja sen teimme, sitä aterialla he varmaankin ovat kauan muistelleet . . . Sellaista päivää mulle ei enää tule. Päivä paistoi ja tuuli puhalsi raittiisti ja kaikki oli iloista, iloinen oli yksin toverini Lassi Forsbergkin, joka oli saanut tammisälön polveensa, niin että hänen jalkansa ikipäiviksi jäi luokiksi, — hänkin oli iloinen . . . Mutta nyt hiljaa, herra luutnantti . . .“

Huudahdus metsästä katkasi suulaan kertojan tarinan Viipurin kujanjuoksusta.

„Se oli Janne“, kuiskasi Stig, joka koko ajan oli hiljaa maannut ja kuunnellut.

Mutta kotvaseen ei sen jälkeen muita ääniä kuulunut, joten sitä jo vähän ruvettiin epäilemään. Vaan pistoolin laukaus häiritsi silloin yhtäkkiä yön yksitoikkoista hiljaisuutta. Siitä alkoi viritä elämää ja liikettä metsässä ei aivan kaukana piiloilevista miehistä. Joku huusi ja hoilasi kaukana, mutta mitä kieltä se huusi, sitä ei voinut erottaa, vaan lähempänä komentelivat venäläiset päälliköt korkealla äänellä. Siitä saattoi päätätä, että he olivat luopuneet kaikesta varovaisuudesta ja yrityksestään äkkiarvaamatta syöstä vihollistensa kimppuun.

Vielä istuivat nuo kolme miestä liikahdamatta piilopaikassaan, odotellen tapausten kehittymistä.

Kun meteli metsässä kasvoi ja laukauksia rupesi kuulumaan useammiltakin tahoilta, silloin eivät tykkivenheessä olevat miehet enää voineet pysyä tyyneenä, vaan soutivat he, ensiksi varovasti, vaan sitten täyttä vauhtia, maata kohti. Lyhyt ja kiivas neuvottelu näytti tapahtuvan laivassa ja sen jälkeen iski yksi miehistä laivakeksinsä kiinni siihen pikkuvenheeseen, joka jo oli maissa. Tuntui siltä, kuin joku päällikkö turhaan olisi koettanut kieltää miehiä sitä tekemästä.

Ja niin hyppäsi kolme miestä tykkivenheestä pikkivenheeseen ja siitä maihin, jättäen ainoastaan kaksi miestä aluksen vartijoiksi. Muutamain silmänräpäysten perästä olivat ne, jotka maihin olivat juosseet, ehtineet noiden kolmen ruotsalaisen ohji ja hävinneet metsään päin, josta meteli yhä kuului.

„Nyt, taikka ei koskaan!“ virkkoi luutnantti matalalla mutta päättäväisellä äänellä ja juoksi samassa, kumarassa ja piiloillen, toveriensa seuraamana pienen venheen luo, jonka teljojen yli he loikkasivat, hypätäkseen tykkivenheeseen. Tästä kuului äänekäs hämmästyksen huudahdus, kun siinä olevat miehet huomasivat vaaran, ja molemmat he tarttuivat airoihin työntääkseen aluksensa selemmäs. Mutta huomattaessaan, etteivät he jaksaneet saada raskasta alusta vesille, tarttuivat he miekkoihinsa. Vaan se oli jo myöhää. Bramrå oli jo tarttunut toista kurkusta ja kaatanut hänet kannelle ja pistoolin laukauksella teki luutnantti lopun toisesta.

„Puhkase pohja pikkivenheestä, Stig“, huusi Bramrå maatessaan siinä vihollisensa päällä.

Stig hyppäsi takasin ja koetti kenkensä raudoitettulla korolla puhkasta venheen kylkilautaa. Vaan se kesti. Silloin juoksi hän maihin ja kaivoi haavoitetulla kädellään suurta kiveä rantahiekalta; lujassa se oli, vaan se irtausi vihdoinkin ja hän pudotti sen täydellä vauhdilla venheen laitaa vastaan. Se teki toivotun vaikutuksen. Mutta samalla kuului jo kaksi miestä juoksevan metsänrinnasta rantaan venhettä kohti. Ne olivat juuri niitä miehiä, jotka äsken olivat maihin menneet, — pistoolin laukaus oli heille ilmaissut, että jotain kavalaa oli tekeillä. Stig viskautui koko painollaan tykkivenheen keulaa vastaan ja sai niin sen vaivoin lähtemään rannasta. Sitten hyppäsi hän itse veteen, sai kiinni luutnantin kädestä ja pääsi alukseen hänkin. Verkalleen lipui tykkivenhe selemmäs; Bramrå oli luutnantin käskystä jättänyt vangitsemansa venäläisen henkiin, — häntä tarvittiin soutajaksi.

„Nyt ei mulla enää ole yhtään laukausta pistooliani varten jälellä“, virkkoi luutnantti, pistäen aseensa huotraansa.
„Senvuoksi: kuulkaa, miehet!“

„Kuulemme, herra luutnantti.“

„Mitähän jos vielä, alkuun päästyämme, jatkaisimme hiukan tätä ilvettä?“

„Jako ampuisimme tuon toisen tykkivenheen puhki“, puuttui Stig heti tuumaan.

„Niin.“

„Valmis olen yritykseen“, huudahti Bramrå, „tästä tulee yhtä hauskaa, kuin oli kahdeksantoista vuotta sitten!“

„No soutakaa sitten, miehet, heidän aluksensa on tuolla niemen takana. Mihin katosivat nuo mattimyöhäset, jotka äsken rannalle juoksivat?“

„Ne palasivat takaisin metsään, kun huomasivat tulensa liian myöhään“, ilmoitti Stig. „Ja siksi juuri on täperällä, ehdimmekö tuon tempun suorittaa, ennenkuin venäläiset saavat tiedon hommistamme. Mutta koettakaamme kaikissa tapauksissa.“

Kului kotvanen, ennenkuin niemeen päästiin. Miehet kyllä kiskoivat voimansa takaa, mutta raskas alus kulki hitaasti. Ja kun niemen kären ohii oli päästy, silloin kuului metsästä huutoa ja hoilotusta, joka osotti, että hajaantunutta väkeä keräiltiin kokoon. Rannalla oleva tykkivenhe kuumotti päivän kelmeässä koitteessa vettä vasten. Välimatka oli pitkä, mutta kannattihan koettaa, eikä ollut varaa tuhlata aikaa. Salmen pinta oli tyyni, siitä saattoi varmasti tähdätä. Luutnantti mittasi tarkoin etäisyyden, tähtäsi huolellisesti ja laukasi.

„Sattui!“ huudahtivat miehet yhteen ääneen. Vesi pärisi tykkivenheen ympärillä.

Kun pamaus kuului, hyökkäsi osa venäläisistä puhkiamuttuun tykkivenheeseen. He koettivat saada tätä kääntymään,

voidakseen tähdätä kanoonalla pakenevia. Kiire siinä siis oli päästä pakoon. Venäläisiltä valloitettu tykkivenhe, joka oli ollut karilla, vuoti, ja vettä lisääntyi myötään lastiksi; mutta se pysyi kumminkin näin kevenneenä veden pinnalla, kun luutnantti alinomaa pumppusi. Mutta uusi luoti varmaankin tekisi heistä lopun. Kaikin voimin ponnistaen saivat miehet raskaan aluksen käännetyksi ja kulkemaan salmeen päin. Muutamia syliä oli enää niemeen, joka olisi suojan antanut. Mutta silloin tykki laukesi; vesi pärskähti keulan puolella. Bramrålta lensi hattu, hän kyykähti kokoon, mutta nousi taas istualleen ja jatkoi sountiaan.

„Se vei vain hatun, herra luutnantti.“

Vaan verijuova, joka poskea myöten rupesi alas virtaamaan, osotti, ettei luoti ollut ainoastaan hattuun sattunut. Se oli uurtanut syvän vaon päänahkaankin.

Useampia luotia ei ehtinyt vihollinen ampua, tykkivenhe soljui turvaan niemen taa.

„Luutnantti!“ virkahti Stig, lepuuttaen tuokion airoaan.

„No, mitä nyt?“

„Eiköhän tämä tykkivenhe ole mahtanut kuulua Viaporin rannikkolaivastoon?“

„Niinpä luulen; monta siellä menetettiin.“

„Niin, minä arvelin vain sitä, että uneni oli kumminkin osapuilleen tosi. Ehkä se voisi toteutua vielä enemmänkin.“

TOINEN LUKU.

Kauppias Aron Borisoff oli aina ollut hyvin pidetty mies paikkakunnallaan. Hänellä oli näet aina viljalti rahaa. Eikä hänestä ollut muutenkaan mitään pahaa sanottavana, ellei kateilijain juoruja tahtonut kuunnella. Hän oli nyt siellä rannikolla asunut 25 vuotta, eli aina siitä asti, kuin hän maahan oli muuttanut, ja oli moniaita vuosia sitten jäänyt lapsettomaksi leskeksi; hiljalleen eleli hän siellä nyt vanhanpuoleisen taloudenhoitajattarensa kanssa. Hänen kauppansa, josta sekä lähin maaseutu että saaristo osti jokapäiväiset tarpeensa, kannatti mainiosti, kun hän sitä viisaasti hoiti.

Sitten tuli sota ja sen mukana kaikenlaista levottomuutta ja epävarmuutta asukkaiden elinkeinoihin. Mutta Borisoffin hyvinvointi se vain näytti olevan kasvamassa päin. Keväillä hän maalautti talonsa uudelleen, laajensi puutarhaansa, joka oli törmän rinteellä, osti uuden hopeahelaisen kävelykepin ja hienot kahden hengen rattaat. Neiti Johanna, taloudenpitäjä, tunki sydämensä aivan pullistuvan.

Sittenkuin osa siitä saaristolaivastosta, joka Viaporin valloitettua oli joutunut venäläisten käsiin, oli asettunut Turun eteläiseen saaristoon, tapahtui usein, että eräs hienosti puettu, paikkakunnalla vieras herrasmies kävi kauppiaan luona. Hänet soutu lähellä oleva kalastaja Olli tavallisesti maihin ja Borisoff vastaanotti häntä aina itse laiturilla. Pitkällistä asiaa ei miehellä koskaan ollut.

Kemiön kirkossa, joka oli parin penikulman päässä maihin päin, oli väestö nähnyt kauppiaan yhden ainoan keran. Sinä sunnuntaina oli juuri kirkossa luettu eräs valloittajain julistus, jossa kansaa kehoitettiin pitämään valloittajia ystävinään ja vapauttajinaan. Sitä luettaessa liikkuvat Borisoffin vilkkaat silmät tutkistelevasti katseesta katseeseen ja hän näytti tarkastavan, minkä vaikutuksen julistus teki ääneti kuuntelevan seurakunnan kasvoihin. Samana iltana oli hänen luonaan pidot, joissa kaikki vieraat joivat julmasti, isäntä yksin varovasti. Ja sen päivän perästä oli kauppiaan luona useamminkin tällaisia hauskoja pitoja, joihin oli kutsuttu etäisempiä ja lähempiä naapureita, jotka eivät ennen juuri olleet kuulleet hänen lähimpään seurapiiriinsä.

Sellainen pieni iltama oli kauppiaan talossa nytkin samana yönä, jolloin merellä tuo pieni kahakka tapahtui. Vieraita oli ollut paljo, sekä miehiä että naisia, mutta vähenen ne olivat ajaneet kotiinsa, niin että sinä myöhäisenä iltahetkenä, jolloin Janne ohjasi venhettä kauppiaan ikkunan ohi, ainoastaan kaksi vierasta oli jälellä.

Maanviljelijä, taikka „tilanomistaja“, joksi häntä komeasti mainittiin, Hausser käveli siellä vilkkaasti suurta lattiaa edestakasin, polttaen piippuaan ja nähtävästi ristiriitaisten tunteiden vallassa. Silloin tällöin pysähtyi hän ja katseli tummilla silmillään takaapäin Borisoffia, joka aivan tyyneenä seiso ikkunan luona ja koetti tähystellä ulos sumuiselle selälle ja saaristoon. Hausser oli pitkä, voimakkaannäköinen mies; kasvonpiirteet olivat tarmokkaat, hiukan synkät, mutta sangen kauniit.

Selkänojassa sohvannurkassa ja rauhallista unta nauttien istui lihavahko, melkein pyöreäpäinen herra; kasvojenpiirteet olivat hänellä avoimet ja alkujaan hienot, mutta niistä näkyi jo elähtäneen ja juopotelleen miehen väsymystä ja velttoutta. Pöydällä hänen edessään oli runsaasti juomavaroja, — kauppias

Borisoff tarjosi viljalti, vaikkei hän mitään varsinaisia juominkeja pannutkaan toimeen. Pullot näkyivät nyt keräytyneen tuon pienen, nukahtaneen miehen eteen, jota sanottiin maisteriksi. Hän oli nimeltään Borg ja kirjoitteli väliin kirjeitä Åbo Tidningiin, harjoitellen muuten jotakin opettajatointa.

„Borisoff!“ virkkoi Hausser vähän hermostuneesti ja pysähtyi kävelystään.

Kauppias käännähti ympäri. Hänen kasvonsa olivat tyyneet, kalpeat ja parrattomat; katse silmistä kävi vähän epävarmaksi, kun hän alinomaa räpytti silmiään silmälasien takana.

„Hiljaa!“ virkkoi hän puoliääneen, nyökäyttäen päätänsä sohvaan päin.

„Hän nukkuu — niinkuin tavallisesti“, vastasi tilanomistaja hiukan pilkallisesti. „Se kai onkin parasta, niin hänen on rauhallisinta. Jospa voisi tehdä samalla tavalla!“

„Sinä käsität asian liian juhlalliselta kannalta, Hausser, elä kiivastu, veliseni!“

„Voiko käsittää liian juhlalliselta kannalta sitä asiaa, joka koskee isänmaata, vieläpä tällöisenä aikana, jolloin ei toisena päivänä tiedä, kuulutaanko toisena Venäjän vai Ruotsin alle.“

„Siinäpä se, tuota vastausta juuri odotin. Sinä et voi olla sekottamatta asiaan suurpolitiikkaa ja mieltelmiä isänmaankavalluksesta, vaikka on kysymys pelkästään pienestä jutusta, joka voidaan pitää minun ja sinun välisenä, jos vain sinä tahdot. Ja sitä voidaan sitäpäitse aivan yhtähyvin pitää isänmaallisena kuin epäisänmaallisena tekona. Vaan sinä et tahdo antaa minun selittää, sinä keskeytät minut kohta kun itse pääasiaan ehdin. Nyt nukkuu maisteri. Puolen tunnin perästä on ehkä liian myöhää puhua tästä asiasta, jos mieli sen jäädä meidänväliseksi. Tahdotko kuunnella minua tyyneesti nyt?“

„Tahdon ainakin koettaa.“

„Silloin sen voitkin. Ensiksikin sinä tiedät, että äitini oli suomalainen, enkä tarvinne sulle erittäin huomauttaa siitä, että äitini muisto yksin jo takaa mielipiteeni olevan suomalaisystävällisiä. Käynhän sitäpaitse kauppaa yksinomaan suomalaisten ja ruotsalaisten kanssa ja se on taloudellisen olemassaoloni ehto. No niin. Sinulla on nyt maksettavana tuhannen riksin velka, maksettava huomispäivänä. Sinulla on perhe ylläpidettävänä . . . elä keskeytä minua, Hausser . . . etkä ole ajoissa voinut hankkia noita rahoja. Tämmöisinä sota-aikoina se ei olekaan niin helppoa. Minullakaan itselläni ei ole rahoja, vaikka kuinka kernaasti tahtoisin auttaa sinua ja perhettäsi. Mutta sattuma on vaikuttanut, että juuri päivää ennen, eilisenä päivänä — eikö olekin se omituinen sattuma? — sain kirjeen eräältä venäläiseltä meriupseerilta ja siinä kirjeessä oli juuri se määrä rahoja, minkä sinä tarvitset. Minua on pyydetty, jos mahdollista, näillä rahoilla hankkimaan esteettömän matkan muutamille venäläisille tykkivenheille erästä kanavaa myöten, joka juuri sattuu kulkemaan sinun tilustesi lävitse. No, jos en tuntisi vaikuttimia tähän tarjoukseen, käsittäisin sen tietysti minäkin loukkaukseksi. Täällä on kirje, mutta mitäpä siitä hyödyt, ethän ymmärrä venäjää. Mutta nuo vaikuttimet ovat suomalaisille varsin ystävälliset. Tunnethan itse tuon surullisen tapahtuman, joka sattui, kun venäläisten tykkivenheiden kaksi viikkoa sitten piti kulkea Kemiönsalmen kautta. Molemmiin puolin virtasi verta, miehiä kaatui, perheitä jäi turvatomiksi, ja ainoastaan siitä syystä, että kapteeni Sölfverarm uhkamielillä koetti estää tuota läpikulkua, jota ei kumminkaan *voitu* estää. Nyt on taas sama juttu kysymyksessä. Katsos, politiikkaa ja sotaliikkeitä, niitä en ymmärrä vähääkään, mutta sen minä ymmärrän, että venäläisiä ei voida kumminkaan ajanpitkään estää etenemästä, jos he sitä tietä tahtovat kulkea, sillä onhan heillä

monin verroin enemmän tykkivenheitä kuin ruotsalaisilla näissä vesissä. Nyt on vain säästettävä ihmisverta, jota sen pahempi jo on riittävästi virrannut. Sulta ei pyydetä muuta, kuin että käsket väkesi pysyä tyyneenä, yrittämättäkään estää kanavan aukasemista. Täytyyhän tunnustaa, ettei venäläinen sotaväki eikä meriväki ole kansalle pahaa tehnyt niinkauan kuin kansa ei ole ruvennut sitä hätyyttelemään, — viisainta on siis olla heitä ärsyttämättä. Sitä osottaa kyllä kertomus talonpojista, jotka tässä eräänä päivänä hirtettiin. Teet maallamme palveluksen, jos ihmisrakkauden käskyä noudatat.

„Oletko lopettanut?“ kysyi Hausser ja puri yhteen huulensa.

Borisoff ei vastannut, hän rupesi välinpitämättömästi pistämään piippuunsa.

„Ja sinä siis tahdot“, jatkoi Hausser, jonka kasvot väreilivät mielenliikutuksesta, „että minun pitäisi ottaa vastaan venäläistä rahaa sellaisesta ihmisrakkaudesta.“

„En, minä en yleensä tahdo mitään“, vastasi isäntä pilkallisesti, — „arvelin vain, että tarvitset rahaa, ja voit sinä ne saada Ruotsinkin riikintalareissa, jos se on sulle mieluisampaa.“

„Borisoff!“ huudahti Hausser melkein kuiskaten ja vaikeasti säilyttäen mielenmalttinsa. — „Sinä olet isäntäni tänään ja olet aina ollut hyvä isäntä, sitä en unhota — —. Mutta . . .“

„Minä tiedän, mitä aijot sanoa“, virkkoi isäntä keskeyttäen ja vaihtaen äskeisen pilkallisen äänensä lempeämmäksi. „Ja minä ymmärrän, että voit katsoa asiaa, niinkuin sen teet. Mutta kuuntele minua vielä kerran. Sinä tiedät, kuinka lähellä oli, ettei oma talosi joutunut tuhkaksi ja oma perheesi mierolle, ainoastaan siitä syystä, että *luultiin* sinun olleen apuna yllämainitussa kahakassa. Itse olet tarpeesi mulle esittänyt, minä tarjoan sulle apua, — voithan käsittää sen

lainaksi, jos tahdot, ja maksaa takasin, kun voit, kunhan vain kirjotat pari riviä, että kanavaa saadaan käyttää, — käytenksi se tulee kaikissa tapauksissa, teitpä kuinka paljo vastarintaa tahansa. Mutta, kuten sanoin, minulla on oma käsitykseni asiasta ja mulla on oikeus se omata ja sinä tiedät, että minä olen yhtä hyvä, ehkä parempi, Suomen ystävä kuin sinä. Muistathan kun istuimme täällä ja keskustelimme ja uutinen saapui Viap . . .“

„Vaiti!“ ärjäsi tilanomistaja ja astui askeleen taaksepäin, kuin jos käärme häntä olisi pistänyt. „Sitä nimeä elä mainitse nyt, kun minua kehotat ottamaan venäläisiä rahoja, päästääkseni venäläisiä laivoja Suomen vesiä kulkemaan. Olen kuullut kylliksi . . .“

„Hausser!“

Vaan tämä oli jo rientänyt ovesta ulos.

„Mistä on kysymys, kuka minua huusi!“ sopersi Borg heräillen sohvalta.

„Ei kukaan sinua huutanut, Hausser vain kutsui hevos-taan. Hän ei voinut oikein hyvin ja lähti siitä syystä kotiinsa, — mitä tahtoo neitsyt?“

Taloudenhoitajatar seisoi avonaisessa ovesta, — hänkin oli säikähtänyt Hausserin vihasta lähtöä.

„Arvelin, että herra tilasi sisään jotakin.“

„Niin, oikeinpa arvasit. Käskekää Katin tuoda sisään vähän lämmintä vettä.“

Aivan tavallisella äänellä kauppias tämän sanoi. Ja kumminkin näytti neiti Johanna tajunneen jotakin: hän pysähtyi pariaksi sekunniksi ovelle ja katseli niiden kuluessa Borisoffia niin läpätunkevasti, viisaasti ja epäilevästi, että sen katseen saattoi ajatella johtuvan ainoastaan naisellisesta mustasukkaisuudesta.

„Kuule, kuinka ne nyt elävät, nimittäin tyttö ja hänen äitinsä?“ kysäsi Borg, joka ei ollut huomannut mitään muuta, kuin että vesikannu todellakin oli tyhjä.

„Niinkuin ennenkin, luullakseni“, vastasi Borisoff. „Köyhyyhän niillä on. Isä jäi viime sodan aikana kateisiin, kuten ehkä tiedät, Kati oli silloin vuoden ikäinen. Niin, siitä on nyt kahdeksantoista vuotta. Senjälkeen he ovat hiljaisuudessa yhdessä eläneet. Minä auttelen hiukan, annan tytön olla täällä Johanna auttamassa, kun vieraita on, suoranaisia almuja ne eivät näet ottaisikaan vastaan.“

„Tytöllä taitaa olla jonkunverran sivistystä?“

„Enemmän kuin luulisikaan, vaikk'en tiedä, mistä hänen on hankkinut.“

Oven avasi Johanna ja Kati astui sisään lämpöstä vettä tarjottimella kantaen. Kun Borg sen huomasi, oikasihe hän suoraksi loikoilevasta asennostaan ja hän katseli tyttöä niin vilpittömästi ja välittömästi ihailen, että jotain hienoa taas äkkiä kuvastui hänen omistakin kasvoistaan, jotka kävivät lempeän ja miellyttävän näköisiksi. Katilla oli tummat silmät, paksu palmikko niskassa ja kasvot olivat miettiväisen ja surunvoittoisen näköiset; ja semmoisena hän oli niin yksinkertaisen kaunis, kuin ainoastaan kansan lapsi voi olla, joka on kasvanut yhdessä metsän näreiden kanssa eikä ole kokenut maailmasta muuta, kuin minkä äiti on opettanut.

„Kiitos, Kati pieni“, virkkoi Borisoff lempeällä äänellä, jota hän ei muuten koskaan käyttänyt ja taputti pari kertaa tyttöä keveästi olkapäälle. Samalla hän keksi hämärässä ovenraossa neiti Johannan. Silmänräpäyksessä he katseen vaihtoivat; mutta ei millään muulla kielellä voidakaan niin nopeasti vaihtaa tunteita eikä aavistuksia, kuin silmäin kielellä.

Neiti Johanna oli nähnyt, ettei punastumisen oirettaakaan ollut näkynyt Katin poskella, mutta hän oli nähnyt samalla, että kauppias oli pannut pahakseen hänen vakoilemisen. Ja neiti Johanna tunsu, että siitä hetkestä oli hänen suhteensa noihin molempiin muuttunut.

Kati oli menossa ulos ovesta, kun hän äkkiä pysähtyi ja kuunteli.

„Sieltä kuului varmaankin laukaus, herra patroona“, virkkoi hän. „Mitähän jos ruotsalaiset ja venäläiset tappelevat tuolla selällä.“

„Luulenpa että erehdyt, tyttöni“, vastasi isäntä. „Kohta meillä toivoakseni onkin rauha maassa.“

„Rauha!“ huudahti tyttö melkein uhkaavasti. „Rauha palaa, kun venäläiset ovat ajetut pois Suomesta, mutt'ei ennen!“

„Mikä hänelle tuli?“ kysyi Borg, kun tyttö oli lähtenyt huoneesta ja hän itse pani uutta lasia totia. „Mistä hänessä tuo into ja tuli?“

„Siinä sen näet“, vastasi Borisoff, „mitä yllyttely ja kiihotus voi saada aikaan. Kohta on kansassa katkeruus aivan leppymätön, ellei aikonaan sinne tänne kaadeta vettä ja tyynnytetä mieliä. Ja sitä juuri sinunkin pitäisi tehdä, jos, niinkuin minä, harrastat kansan parasta. Täällä voin sulle puhua niinkuin ystävä ystäväälle — niin ei voi joka miehen kanssa tehdä. Näetkö, Borg, kukaan ei saa päähäni, että tämä on tavallinen valloitusota. Venäjän keisari on rauhaarakastava ja hyvä ihminen, hän ei tahdo kellekään pahaa.“

„Mutta pahalta tämä näyttää“, arveli Borg hiukan pistelijäästi.

„Se ei olisi näyttänytkään näin pahalta“, vastasi isäntä varovasti, „jos ei kansa taikka oikeammin kuningas olisi vihollista ärsyttänyt. Buxhövdenin julistus oli kyllä ensi silmäyksellä ehkä hiukan vaikeasti sulava, mutta se on varmaan sittenkin hyvää tarkoittava. Sillä sanoppas mulle oikein rehellisesti: mitä me voimme koko Venäjää vastaan? Eikö ole sata vertaa viisaampaa ja ennen kaikkia ihmisellisempää, koettaa säästää tätä kaikkea verta, jota joka päivä vuodatetaan,

kuin potkia tutkainta vastaan, joka alunpitäin ehkä ei ensinkään ollut meitä vastaan tähdätty.“

„Niinhän voi olla“, arveli Borg, joka oli hämillään, kun ei keksinyt parempaa vastausta, ja rupesi pöydän laitaan naputtelemaan. „Mutta odottakaamme, nähdäksemme, mitä Sandels saa aikaan.“

„Sandels! mitä hän voisi tehdä, vaikka hän olisi kuinka urhea soturi, kun hänellä on sellainen kuningas ja sellainen ylipäällikkö.“

„Niin, se voi olla totta sekin. Ja surullista se vain on.“

„Mutta sodan surullisimpia puolia voi kansa käytöksellään sekä kiihottaa että miedontaa. Sanomalehdilläkin voisi olla paljo tekemistä.“

„Mitä tarkoitat?“ kysyi vilkkaammin Borg, joka nyt rupesi tuntemaan olevansa varmemmalla pohjalla.

„Niin, tietysti voi sanomalehti äärettömän paljo vaikuttaa, joko yllyttämällä tai rauhoittamalla kansanjoukon mielialaa. Ja nyt minä johdunkin itse pääasiaan. Sinun, Borg, jolla on sekä päätä että kynää, pitäisi kirjoittaa pieni isänmaallinen, kuuletkos, isänmaallinen kappale Turun ruotsinkieliseen lehteen, jossa kerrot noista pari viikkoa sitten Sandön virrassa tapahtuneista verisistä kahakoista ja osotat lukijalle, kuinka tällaisen surullisen tapauksen uudistamisen voisi kansa välttää, jos se omantunnonmukaisesti pysyisi erillään kaikista sotatapauksista. Tiedänhän, että olet ihmisystävä. Minä olen sitä myöskin ja tahtosinpa omista varoistani palkita sinua sellaisesta kirjoituksesta — asian vuoksi vain. Jospa vain vois olla varma, että et tuntisi itseäsi loukatuksi sellaisesta esityksestä.“

Kun Borg kuuli sanan „palkita“, kimaltelivat hänen silmänsä. Sellaisia etuja hänelle kai harvoin oli tarjottu.

„Terve!“ sanoi Borisoff lasiaan kohottaen, hetkisen toveriaan tarkastettuaan.

Borg joi, joi toisen ja kolmannen kerran, joi isännän ihmisystävällisen aatteen maljan. Ja joka kerralta, kun hän joi, näytti hän siitä yhä enemmän ihastuvan. Tilattiin lisää vettä, mutta tällä kertaa tuli neiti Johanna itse sisään. Kauan ja seikkaperäisesti teki Borisoff selkoa tuon artikkelin tarpeellisuudesta ja sen sisällöstä ja vihdoinkin tunsin herra Borg olevansa niin elävästi vakuutettu tuollaisen kirjoituksen hyödyistä, että hän siltä paikalta, vielä innostuksessaan ollessaan, päätti ryhtyä kirjoittamaan noista uusista näkökohdista. Yö oli jo kulunut koko pitkälle, kun kirjoitus vihdoinkin oli valmis ja sen tekijä rupesi sitä ääneensä lukemaan.

* * *

Tilanomistaja Hausser ajoi yksinäistä matkaansa yöpimeässä, seuranaan harmi ja toivottomuus. Hänellä oli matkaa pari peninkulmaa kotiinsa ja siis hyvä aika miettiä, mitä oli puhuttu. Miksei hän ollut lyönyt Borisoffia korville tuomoisesta ehdotuksesta?

Vaan kun hän oli ajanut vielä kappaleen, oli jo harmi jättäytynyt jälempäs ja ainoastaan toivottomuus pysytteli mukana hänen seuralaisenaan ja kuiskasi hänen korvaan alinomiaisia asioita. Mitäpä oli hän voittanut tällä käynnillään kauppiaan luona? Viholliseksi tehnyt sen ainoan, joka mahdollisesti häntä auttaa saattoi. Tilanomistaja Hausser! Muutamain tuntien perästä saavat ihmiset sanoa: Vararikkolainen Hausser! Ja niin ainoastaan senvuoksi, että hän oli ryhtynyt tuohon lupaavaan kalkkilouhosyrytykseen vähää ennen sodan alkua. Vaimo parka, lapsiraukat! Siellä ne nyt istuivat kotonan lampun ääressä, häntä odotellen, kuunnellen vaunun kolinaa, valmiina hyökkäämään häntä vastaan ja häntä tervehtimään. Vaimo parka, tuo uskollinen, joka saattoi lukea

hänen kasvoistaan jokaisen ajatuksen, jokaisen surun, hän virkahtaisi heti ensi sanoikseen: ei siis onnistunut? Ah, hän pelkäsi järkeään!

Mutta, — — olihan vielä pelastuksen mahdollisuus. Tokkohan tuo Borisoffin ehdotus onkaan niin häpeällinen, kuin miltä se ensi silmäykseltä näytti? Mitenpä hän estäisi, jos tahtoisikin, venäläisiä tykkivenheitä kulkemasta kanavan läpi? Vesihän on yleistä tavaraa. Eikähän hän voi suoraanaisesti ottaa sotaan osaa, eihän hän ole soturi. Sitäpaitse, — tarjosihan Borisoff rahat lainaksi. Lainaa hän nyt vain tarvitsikin, — jos saisi rahat nyt maksaakseen, voisi hän pian ne työntää kauppiaalle takasin. Ah, vaimo ja lapset . . !

Taas kulki hevonen täyttä juoksua sitä pimeätä maantietä pitkin, joka vei kauppiaan taloon. Siinä ajoi Hausser, yhä vielä „tilanomistaja“ Hausser, joka oman kotinsa portilla oli epätoivossaan pyörtänyt hevoset takasinpäin, lähteäkseen vielä tavoittelemaan mahdollista pelastusta. Toivo pyrki taas asettumaan seuralaiseksi hänen viereensä, vaikka se taistelikin kunniantunnon kanssa. Hän näki silmänsä edessä paperin, jonka alla oli hänen oma nimensä ja jossa hän lupasi venäläisille vapaan kulun tilustensa läpi, vahingoittamaan Suomen sotavoimaa . . .

Vaunujen vauhti hiljeni. Kädet, jotka ohjaksia pitelivät, vapisivat. Mutta tuolta pilkisti jo esiin kauppiaan hyvinrakennettu talo. Tulia paloi vielä ikkunoissa. Kenties oli Borg siellä vielä jälellä — pitikö hänen jäädä kaupan todistajaksi! Vaimo ja lapset! Turmion päivä teki jo nousuaan.

Hausser pysähtyi, nousi ajopeleistä, sitoi hevosen puuhun ja hiipi kuin varas eteisen rappusien luo. Etemmäs hän ei ehtinyt. Jalat kieltäytyivät portaita ylöspäin nousemasta.

Silloin nousi rannasta törmälle mies, joka aamuhämärässä näytti hoipertelevan. Retkottava pää ja horjuva kävely osottivat, että hän oli perin uupunut. Kun hän astui lähemmäs, näki Hausser siimekkäästä nurkastaan, että mies myöskin oli läpimärkä, ikäänkuin hän suoraan olisi vedestä noussut. Rappusten luo tultuaan näytti mies, samoin kuin äsken tilanomistaja, empivän, vaan tuokion viivytettyään lähti hän nousemaan taloon. Hän oli puettu talonpoikaiseen pukuun, vyö ja puukoton tuppi oli hänellä vyöllään. Kun hän oli ehtinyt portaille, johon hänet selvemmin saattoi nähdä, pääsi Hausserilta hiljainen huudahdus:

„Se on Janne! Mitähän on tapahtunut?“

Kohta sen jälkeen kuului Borisoffin ääni sisästä huutavan melkein samat sanat. Janne oli sinne astunut juuri sillä hetkellä, jolloin Borisoff oli pöytälaatikosta lukenut esiin palkkiota tuosta sanomalehteen pantavaksi kirjoitetusta artikkelista.

„Saanko vähän vettä“, sopersi nuorukainen tuskin kuultavasti ja retkahti istumaan tuolille oven viereen.

„Ei hän humalassa ole“, virkkoi kauppias Borgille, joka nosti silmänsä kirjoituksestaan katsellakseen tulijaa. „Mutta vedessä hän näyttää olleen pitemmänkin ajan.“

Janne sai vettä, johon viiniä oli sekoitettu. Veri lähti taas kiertämään ja katse kirkastui.

„Kiitos. Olinpa vähällä väsymykseeni menehtyä. Vaan sitten näin täältä tulen loistavan ikkunoista ja niin sain kömmityksi tänne. Kas, onhan täällä maisterikin.“

„Pitäähän sitä jossakin olla.“

„Niin pitää.“ Janne katsahti Borgia paljo terävämmin, kuin mitä tuo lyhyt keskustelu olisi aiheuttanut.

Toisen ryypyn viiniä sai hän ja tunki samassa, kuinka mieli ja ruumis nopeasti lähtivät varttumaan. Ja mielen pirteys kuvastui melkein pilkallisesta katseesta, jonka hän kauppiaseen loi.

„Nyt taidan lähteä“, virkkoi Janne nousten, „häiritseen ehkä muuten herroja. Kiitos virvoituksista!“

„Odota hiukan. Eikö sulla ole mitään uutisia maailmalta?“ kysyi isäntä, katsellen tutkivasti nuorukaista.

„Eipä ole, liehän muuten kauppialla tuoreemmat tiedot kuin minulla.“

„Paljo tapahtuu, josta ei niin hevillä tietoja saa.“

„Liehän kauppias kuullut“, jatkoi Janne, „että venäläiset aikovat kuljettaa useita tykkivenheitä Kemiön salmen läpi eikä enää Sandön salmesta, jossa heitä Sölverarm ahdisteli. Aikovat kulkea Hausserin tilusten läpi.“

„Olenpa kuullut siitä puhuttavan.“

„Mutta siihenpä ei taida Hausser suostua, jos hänet oikein tunnen.“

„Voineeeko hän estää sen?“

„Estääkö, — viidelläkymmenellä rengillä ja torpparilla! Onhan äsken julistettu, että kaikki yksityisomaisuus jätetään rauhaan.“

„Tuota et näy sinä, Janne, oikein ymmärtävän. Minä en pidä vihollisten puolta, olenhan Ruotsin alamainen, kuten sinäkin. Mutta senverran ymmärrän sotaa, että jos he tarvitsevat Hausserin kanavaa, niin sitä he käyttävät.“

„Mutta tuo ei sovi oikein yhteen lupauksen kanssa, että kaikkea yksityisomaisuutta pidetään arvossa, kuten julistuksissa kirkossa sanottiin.“

„Tulkitseppa julistuksia sinä miten tahdot, minä olen varma, että yleisö tekee viisaimmin, jos ei leikkiin sekaannu.“

„Onhan Klingspor kehottanut meitä kaikkia olemaan apuna, missä voimme. Onhan kai kauppiaskin hyvänä suomalaisena, koettanut auttaa, missä on voinut? Anteeksi, vaan onko kauppias jo lähettänyt ne heinät ja jauhot, joista viime kuussa kuulin puhuttavan?“

„Sinulle en tarvitse tehdä tiliä, enkä teekään. Mutta koska noin vähän näyt sodan merkitystä ymmärtävän, voin sinulle sanoa, että pelaat vaarallista peliä, jos vehkeilet venäläisiä vastaan, — nuo asiat eivät kuulu sinuun.“

„Siinäpä se, — vaarallista! Luuleeko kauppias, että minä pidän tätä viheliäistä elämistäni sen arvoisena, ettei pieninkin vastoinkäyminen venäläisille olisi mielestäni paljoa arvokkaampi. Ja sanotteko, etteivät nämä asiat kuulu minuun? Enkö ole suomalainen, vaikka köyhä olenkin? Köyhyydessäni olen rikas, kun minulla on isänmaa. Jos kauppiaan mielestä meidän on kotona istuttava ja katsottava, kun tällainen omaisuus myödään väkivallantekijöille ja pala palalta kiskotaan pois, niin minä vastaan: ei! Ei, herra kauppias, polttakoot mökin, polttakoot venheeni, kiduttakoot minua, hirttäkööt minut, tulkoon onnettomuus, mutta niin kauan kuin hengitän, en sittenkään unhota, että olen suomalainen.“

Hän näytti venyneen paria tuumaa pitemmäksi, kun hän tuota puhui seisaltaan, posket hehkuvin, silmät salamoivina. Tuo äsken niin uupunut nuorukainen, joka aivan kuin juopuneena hoiperteli, oli äkkiä muuttunut voimakkaaksi, uhkaurheaksi kansallissankariksi, joka oli pyhittänyt itsensä ja elämänsä maansa palvelemiseen.

Ja maisteri Borg oli, sen innostuksen valtaamana, joka sanat oli nuorukaisen suuhun pannut, hypähtänyt kiivaasti paikaltaan sohvasta. Toisessa kädessä oli hänellä kokoonruttitettu paperi, jonka hän juuri äsken oli täyteen kirjoittanut, toisen ojensi hän mahtipontisesti Jannea kohti, juurikuin ei tämä olisi puhunutkaan, vaan hän itse.

„Borisoff“, virkkoi hän melkein huutaen, kun nuorukainen oli lopettanut, „tuossa on toisenlaista isänmaanrakautta kuin paperilla! Noin tahdon sanomalehteenkin kirjoittaa, taikka en mitään. Anna rahojesi levätä pulpetissa,

köyhä olen minäkin, vaan kunniaani en ole pannut pantiksi.
— Terve, sinä nuorukainen Maratonin kentältä!“

„Minä olen Kemiöstä“, vastasi Janne.

„Vaan terve kumminkin!“

Ja maisteri käveli Jannen luo, kädessään lasillinen konjakkia ja vettä, vaan nuorukainen kieltäytyi kainosti, otti lakkinsa ja virkkoi:

„En ole ruokaa maistanut kohta vuorokauteen, nyt minun täytyy lähteä kotiin.“

„Janne syö ehkä palan täällä meillä“, virkkoi siihen äkkiä Johanna, joka jo kymmenettä kertaa oli ovelta kurkistellut katsoakseen, eikö maisteri aikonutkaan laputtaa tiehensä, ennenkuin aurinko nousi.

Sen teki Janne.

Liikahtamattomana kuin patsas oli Borisoff huoneen pimeästä nurkasta katsellut vuoroin luotsipoikaa, vuoroin Borgia. Hänen kädessään oli rutistettuna se paperiraha, jonka hän äsken oli aikonut antaa tuon ihmisystävällisen artikkelin kirjoittajalle. Hänen kasvonsa olivat läpeensä kalpeat. Ainoastaan pieni punanen pilkku kumpasessakin poskessa osotti, että jotakin hänessä valtavasti liikkui.

„Sinä hirtehin“, jupisi hän itsekseen, „saadaanpa nähdä, enkö siipiäsi lyhennä!“

„Ja sinäkö täällä, Kati!“ virkkoi Janne tahallaan taltuneella äänellä, kun hän näki tuon nuoren tytönkin olevan keittiössä.

„Niin“, vastasi tyttö, jonka ääni vähän vavahti, „olen ollut täällä auttamassa neitiä astiain pesussa.“

Janne ei sen enempää mitään virkkanut, vaan osotti nälistyneen innolla kaikkea huomiota taloudenhoitajattaren laitoksille. Mutta sillaikaa kuin hän söi ja vähän kuivaili vaatteitaan tulen ääressä, eivät emännän silmät hetkeksikään tauonneet tähystelemästä. Jo kauan sitä ennen hän tiesi, millä

tunteilla nuorukaimen Katia ajatteli, ja Jannen ensi katse kyökkiin astuessaan oli hänelle uusi todiste siitä; vaan olivatko nuo tunteet lapsuudenystävän vaiko jonkun vielä lähemmän, sitä ei neiti Johanna tarkimmalla vainullaankaan ollut kykenevä selville saamaan. Tarkkaavasti, joskin huomaamatta, hän nytkin koko ajan piti nuoria silmällä, muttei hänen epäilyksensä selvenneet siitäkään, että Kati, kun Janne teki lähtöä, pyysi saada lähteä tätä kappaleen matkaa saattamaan.

Kun he tulivat metsänrintaan, käännähti Janne ympäri taakseen katsomaan.

„Kauppias meitä tähystelee ikkunastaan“, virkkoi hän.

„Tähystelkööön“, vastasi tyttö naurellen ja kääntyi hankin katsomaan. „Nyt vihdoinkin lähtee maisteri, johan onkin selvä päivä. Mutta sinä olet märkä; kävelläänkö kovemmin?“

„Ei mulla ole kylmä“, vastasi Janne.

„No kerro nyt mulle koko tapaus, mutta pian. Minä kuulin laukauksen puolenyön aikaan, eikö totta?“

„Taisipa kuulua, tuuli oli tännepäin.“ Ja Janne kertoi koko yön seikkailut ja kahakan venäläisten kanssa. Tyttö kuunteli tarkasti, pisti kysymyksen väliin ja osotti suurta asianymmärtämistä.

„Mihin tykkivenhe ja luutnantti sitten joutuivat, sitä en tiedä“, kertoi Janne lopuksi, „sillä erottuamme en heitä enää nähnyt. Minun tehtäväni oli luulotella venäläisille, että me kaikki olimme saaren toisella rannalla, ja siinä onnistuin, kuten mainittu; kaikki he hyökkäsivät perästani kuin koira-lauma. Ellen olisi niin perinpohjin tuntenut tuota louhikkoa ja elleivät takaa-ajajistani useimmat olisi olleet humalassa. olisi minun kai hullusti käynyt. Mutta nyt tunsin sääntilleen, miten minun piti kiertää tuon niemen nokkaan päästäkseni, josta viskausin veteen. Uidessani kuulin pari tykinlaukausta, mutta mitä ne merkitsivät, sitä en tiedä. Uin saaresta saareen; väsynyt olin, vaan vaaran olin välttänyt. Mutta tällä viime

taipaleella pelkäsin jo uppoavani, niin oli janokin ja kylmä tuli . . .“

„Poika parka.“

„Mutta mitäpä niistä. Vaan sinä, Kati, kuules!“

„No?“

„Ei paljo mitään. Minusta vain tuntui . . .“

„Mitä tuntui?“

„Ei mitään. Taitan oksan tuosta, puukkoni lie pudonnut veteen.“

Tyttö katseli Jannea suurilla, viisailla silmillään ja kääntyi sitten tietä pitkin katsomaan.

„Mitä varten maisteri ja Hausser siellä niin kauan viipyivät?“ kysyi Janne nyt aivan toisella äänellä kuin äsken.

„Kauppias heitä pidätti toisten lähdettyä. Hänellä lie asioita Hausserin kanssa, — maisteriahan ei ole vaikea houkutella jäämään tällaisiin kesteihin. Ehkä laskee kauppias hänestä leikkiä.“

„Borisoff ei yleensä laske paljo leikkiä. Eiköhän asian laita nytkin ole niin, että kauppiasaalla on rahaa ja maisterilla ei.“

„Mutta ei siltä saa ajatella rumaa rahattomasta.“

„Kenties ei. Mutta joko palaat, etkö kävele vielä kappaletta?“

„En, Janne. Minun täytyy auttaa neiti Johanna. Sanoiko kauppias sulle jotakin?“

„Ei mitään erityistä, vaan sen huomasin, etten hänen ystävänsä ole. Ja ellei hän olisi isäni pöydältä ennen köyhempänä niin monta ateriaa syönyt, en olisi tainnut hänen ruokiaan maistella. Sitäpaitse oli mulla nälkä ja halusin tavata sinut. Kuules Kati!“

„No?“

„Lähdetkö, — luuletko, että sinun taas pian on lähdettävä kauppiaseen?“

„Neiti Johanna sanoi, että täällä tulee uudet pidot ensi viikolla, ja menen kai auttamaan silloinkin.“

„Vai niin. Se pitää usein pitoja, tuo Borisoff.“

„Niin. Hyvää yötä, — eli huomenta, Janne.“

He puristivat toistensa kättä ja tyttö kiirehti juosten metsätietä takasin. Janne seisoj liikahtamatta ja katseli häntä, kunnes tyttö, heilautettuaan hänelle vielä kädellään hyvästit, katosi metsän taa. Silloin poika rupesi laulamaan, niin että mäki kajahti.

Itäinen taivas kimalteli tulelta ja kultasi petäjain latvoja. Ja ylempänä mäellä ulottuivat päivän säteet jo sammalikkoon saakka, jonka tuhannet kastehelmet jalokivinä kiiltelivät. Aamun aurinko virkisti luontoa ja virkisti senkin yksinäisen ajajan toivotonta mieltä, joka taas ohjasi hevostaan kauppiaan talolta kotiinsa päin. Ainoana lohdutuksena soivat hänen korvissaan köyhän luotsipojan sanat, jotka hän avonaisen oven kautta oli kuullut piilopaikkaansa kauppiaan seinän vierustalle: „Tulkoon onnettomuus, mutta niinkauan kuin olen hengissä, en unhotta olevani suomalainen.“

Näitä sanoja hän muisteli ja hänen mielensä kävi vähi-tellen aivan kirikkaaksi.

KOLMAS LUKU.

Kahta päivää myöhemmin, hämärissä, soui venhe kaupiaan laituriin. Herra Borisoff oli itse rannassa vierastaan vastassa, joka oli hento, siviilipukuinen herrasmies, hyvin vilkkaan näköinen. Soutaja oli vanhanpuoleinen saaristolainen, joka ei katsellutkaan, kun Borisoff hänelle tervehdyksi päätään nyökkäsi.

„Eikö kapteeni nouse maihin hetkeksi?“ kysyi kaupias venäjäksi. Vaan toinen katkasi kärsimättömästi hänen puheensa.

„Ei meitä kuule tässäkään kukaan eikä ymmärrä jos kuulisikin. No, kuinka käy?“

„Mahdotonta!“

„Mitä!“ Pieni mies miltei hypähteli kiukussaan. „Mutta sanoittehan, että mies oli jo valmis.“

„Hän menikin eilen nurin.“

„Ja kenen on kanava nyt?“

„Koko tila tulee pakkohuutokaupalla myötäväksi.“

„Kanava on meille avattava, se teidän *täytyy* meille hankkia, hankkia hyvällä.“

„Herra kapteeni, miten?“

„Entä se toinen asia, josta sovimme.“

„Sekin epäonnistui!“

„Hä? Teillähän oli jo mies tiedossanne.“

„Niin olikin. Ja se lampaanpää oli jo kirjoittanut valmiin jutun, kun sisään astui parinkymmenvuotias luotsipoika, joka pelotti miesparan pahanpäiväiseksi puolihullulla saarnal- laan. En voinut enää tehdä mitään.“

„Mikä se sellainen poika on?“

„Hän on nimeltään Janne, Janne Arén, erään entisen vanhan luotsin poika, joka asuu tässä vastapäisellä saarella.“

„Minkänäkönen nalikka se on?“

„Hän on oikeastaan hyvän näköinen, — liian hyvän- näköinen sellaiseksi houkkioksi, hän on pitkä ja voimakas, mustat silmät, suora nenä, parraton.“

„Sellaisen veitikan olen joskus nähnyt“, tuumi vieras miettien.

„Se on kyllä mahdollista, sillä hän liikkuu paljo täällä saaristossa.“

„Ahaa, ja on välistä luotsina ruotsalaisissa tykkiven- heissä. Mutta tottakai tuollaisen voinee saada vahingotto- maksi, — siitä teidän on huolta pidettävä, sen vaadin! — Hän kai toissakin yönä oli mukana, kun meiltä meni tykki- venhe häpeällisellä tavalla, — lienette siitä tekin kuullut. Mutta sen asian johdosta tulee teidän matkustaa Turkuun vielä tänä iltana.“

„Kyllä, herra kapteeni.“

„Siellä on teidän sikäläiselle lehdelle ilmoitettava, ettei sanaakaan saa julkasta tuosta tykkivenhe-jutusta. Mutta, pu- huaksemme äskeisestä asiasta, te olette huonosti toimittanut tehtävänne tällä kertaa, Borisoff, hyvin huonosti. Niin ei saa jatkua. Nyt ei meidän tule olemaan helppoa päästä läpi tykkivenheillämme. Seudun kansaan ei voi luottaa, kuka sitä sitten kiihoittaneekin. Olisi ollut suotavaa, että olisi päästy kulkemaan tuota väkeä ärsyttämättä. Mutta tykkivenhemme ja saaristolaivastomme täytyy päästä kulkemaan Kemiönsalmen

kautta. Sulkevathan Ruotsin laivat Örön tienoilla merireitin Turkuun. Nyt odotamme apua teiltä, Borisoff.“

Sangen tyytymättömän näköisenä kulki hän nopeasti venheelleen takaisin. Kauppias seurasi häntä.

„Todellakin, tuopa multa oli unhottua“, virkkoi vieras venheeseen noustuaan. „Löysimme tämän puukon eilen aamulla venheestä, joka oli jäänyt sen saaren rantaan, mistä tykki-venhe meiltä siepattiin. Tunnetteko tämän veitsen?“

„Senkö!“ virkkoi Borisoff puukkoa katsellen, „se on Jannen veitsi niin totta kuin mulla silmät on, saman pojan, josta äsken puhuimme. Hän on itse siihen pään tehnyt. Jättäkääpä minulle tuo veitsi. Löytyikö se sota-aluksesta?“

„Löytyi, pienestä sotalaivan venheestä.“

„Huonompia todisteita saisi turhaan hakea.“

„Siis on tuo poika ollut mukana kysymyksessä olevassa kepposessa mainittuna yönä, — sukkela kepponen se muuten olikin, se täytyy myöntää.“

„Poika tuli meille läpimärkänä aamuyöllä, eikä kertonut mitään. Se kaikki sopii varsin hyvin yhteen.“

„Niin“, virkkoi venäläinen ikäänkuin keskustelun lopettajaisiksi, „yksi ainoa tuollainen veitikka voi tehdä hyvin paljo pahaa. Siksi on parasta, että —.“ Hän ei lopettanut lausetta sanoilla, vaan kädenliikkeellä, ikäänkuin olisi hän viskannut kiven veteen.

Venhe lähti laiturista ja soui pois päin tiheän kaislikon reunaan pitkin, jota rannikolla kasvoi. Hetkisen perästä aaltoili jonkin varovaisen liikkeen vaikutuksesta laiturin reunalla kasvava tiheä kaislikko taas ja siitä pistihe esiin kalastajavenheen terävä kokka. Ilta oli jo melkein pimeä. Kaksi saaristolaisen pukuun puettua miestä istui venheessä.

„Olipa vahinko, että venäjätä puhuivat“, virkkoi perässä istuja, „mutta sen verran siitä saattoi ymmärtää, että sinun kintereilläsi ne nyt pian ovat, Janne.“

„Mitäpä siitä“, vastasi suomalainen luotsinuorukainen, „mutta parempi on, että luutnantilla nyt lie jonkinlaisia todisteita siitä, että kauppias salaa vehkeilee venäläisten kanssa. Siksi monta venäjänkielistä sanaa olen kuullut, että ymmärsin hänen nimittävän vierasta herraa kapteeniksi ja että he puhuivat tykkivenheistä ja Kemiönsalmesta.“

„Niin, jospa mulla olisi ollut pari miestä mukana, olisi lintu samalla jo ollut häkissä. Muuten voisimme ehkä kahdenkin sinun kanssasi suorittaa tuon tehtävän, Janne!“

„Toivon ettei luutnantti ymmärrä minua väärin, jos sanon, että siitä tehtävästä tahtosin mieluummin pysyä erilläni.“

„Ymmärrä väärin! luuletko että pitäisin sinua pelkurina.“

„Niin.“

„Siinä tapauksessa lienet kai käynyt pelkuriksi sen jälkeen kuin tois yönä erosimme saarella. Annamme siis kauppiaan olla parempaan aikaan. Jos nyt vain taivas pysyy selkeänä vielä pari tuntia, saanen paremman selon venäläisten ankkuripaikoista tänään, kuin viime kerralla. Souda sinä vain menemään.“

Venhe liukui kiireesti eteenpäin, solahdellen saarien ja luotojen lomitse, jotka ovat Kemiönsaaren itäisen niemen edustalla. He olivat nyt salmen sisäisen aukon suulla, siinä, missä tuo tykkivenheiden välinen kahakka tapahtui.

„Kuinka syvälti tässä on vettä?“ kysyi luutnantti.

„Viisi sylvä ainakin“, vastasi Janne.

„Silloin on tykkivenhe hyvässä tallessa“, jatkoi upseeri. „Et liene kuullutkaan, miten meidän seikkailumme päättyi. Mahdottomaksi kävi täällä aavalla selällä kahdella airolla kuljettaa tuota möhkälettä, kun mainingit kävivät korkeina. Stig ja Bramrå eivät osanneet uida, muuten olisimme upottaneet venheen heti ja uineet maihin, kuten sinä. Mutta onneksi tapasimme kalastajavenheen tässä ja otimme sen peräämme.“

Kaiversimme sitten reijän pohjaan ja vaikka siinä menikin pitkä aika, ennenkuin tykkivenhe täyttyi vedellä, niin siitä se kumminkin vajosi. Me istuimme venheessä tässä rannalla ja katselimme sen uppoamista. Ja tuossa nyt siis lepää ruotsalainen tykkivenhe meren pohjassa, jos sitä joskus tahdot käydä urkkimaan.“

Aivan hiljaista oli nyt koko saaristossa. Sieltä täältä kimalteli joku kalpea valo mökkilöistä maan puolelta. Kuu oli noussut itäisten vuorten yläpuolelle ja valaisi sieltä heikosti väylän varrella olevia autioita kareja. Upseeri ja soutaja istuivat nyt kumpanenkin mietteissään ja tähystelivät tarkasti joka taholle. Ei näkynyt tykkivenheitä, ei saaristolaisten aluksia. Vesilintuparvi pyrähti lentoon venheen keulan edestä ja lensi siipiään räpyttäen eteenpäin sekä laskeusi sinne, uudistaakseen hetken perästä saman pelin. Rauhaisa mieliala valitsi koko luonnossa, niinkuin tyyneenä kesäiltana seudussa, jossa ei sodasta uneksitakaan.

Ulommaisena siinä saariryhmässä, jonka ohi he nyt soutivat, oli Brändön saari. Kun he sen pohjoisen niemen ohi kulkivat, näkivät he noin puolen peninkulman päässä laivan rungon ja mastot vettä vastaan hämärästi kuvastuvan. Pian näkyi toinen ja siinä vieressä kolme; niistä oli kaksi suurempaa ja kolme pienempää ja ne olivat melkein rivissä rinnakkain ankkurissa, suurimmat keskessä.

„Siinä ne siis vihdoinkin ovat“, kuiskasi luutnantti. „Nuo kaikki ovat olleet suomalaisia laivoja, Janne, suomalaisissa veistämöissä ne ovat rakennetut ja kuuluivat Viaporin laivastoon. Ja tuossa on kumminkin ainoastaan pieni osa siitä, mitä Viaporissa menetimme! Siinä on Styrbjörn ja siinä on Hjalmar, nuo suurimmat tuossa keskessä; viisikolmatta vähän pienempää laivaa ja toistasataa tykkivenettä ja kutteria menetimme ilman vastarintaa! Mitä olemme saaneet takaisin? Muutamia tykkivenheitä! Hän, joka luovutti Viaporimme,

jätti meille suuren velan maksettavaksi takaisin Ruotsille ja Suomelle!“

„Sitä ei voida maksaa“, vastasi Janne tuskin kuuluvasti.

„Se on totta, sitä ei voida koskaan täyteen määräänsä suorittaa, sillä häpeä jää sittenkin aina jällelle. Mutta niinkauan kuin meillä menettäneillä nyt tai sadan vuoden perästä on sydän lämminnä suremaan sitä, mitä silloin tapahtui, niinkauan sitä kuittaamista kestää. Mutta jos tämän vuoden toukokuun 3:s päivä Suomessa tai Ruotsissa unhotetaan, silloin velka taas lisääntyy.“

Nuorukainen oli ääneti. Mutta hänen suljetut huulensa ja rypistetyt kulmakarvansa osottivat, että herkäät kielet hänenkin sydämissään olivat joutuneet väreilemään.

Kaukana selällä olivat saaristolaivat, fregatit ja prikit. Silloin tällöin saattoi nähdä päällikkölipun eräästä laivasta liehuvan tuudessa, joka nyt rupesi idästä päin leutoina puuskina hengähtelemään. Tuulenhenkäysten mukana kaikui sieltä silloin tällöin joitakin soiton säveleitä. Laivassa nähtävästi tanssittiin.

„Herra luutnantti!“ virkahti Janne äkkiä, „keksikäämme jotakin hauskaa tänä iltana!“

„Minkälaista hauskaa?“

„Sen kerron heti. Mutta sanokaa mulle ensiksi: luuletteko, että tuo herra, joka oli kauppiaan luona tänä iltana, oli oikea kapteeni?“

„Kukapa sen tiesi, ei hän ollut sen näköinen. Mahdollisesti hän on jonkinlainen merikapteeni, vaikkei hänessä ollut paljo merimiestäkään.“

„Ei, muita miehiä hän on. Usein olemme, isä ja minä, nähneet hänet maissa, ja meistä on tuntunut, että hän on tuollainen hieno herra, joka ei ole merimies eikä sotamies, vaan on lähetetty tänne ottamaan selkoa, mitä ihmiset ajattelevat ja puhuvat, ja taivuttamaan meitä ajattelemaan —

oikein. Asianlaita on se, että minä muutamia päiviä sitten, päivää ennen tuota kahakkaa Sandövirralla, luotsasin tänne tuon jahdin, joka näkyy tuon pienen karin luona. Olin näet kalastamassa, kun laiva saapui tänne, Ruotsin kauppaliipulla purjehtien. Silloin he kutsuivat minut laivaan ja kysyivät, osasinko minä opastaa laivan karien ohi. Oli se minusta tosin vähän omituista, kun eivät venäläiset laivat lähettäneet tiedustelemaan, mikä otus se oli, mutta en asiaa sen enempää ajatellut ja nousin laivaan. Laivuri oli suomalainen, vaan laivassa oli mies, joka ei ollut kukaan muu kuin tuo kauppiaan vieras, vaikka hänellä silloin oli täysparta. En saanut selkoa, missä asioissa alus liikkui; jauhoja siinä oli, sanottiin, mutta ei siitä lastia purettu. Laskimme aluksen ankkuriin siihen missä se nytkin vielä on. Ja sen olen nähnyt, että alinomaa on ihmisiä kulkenut edestakaisin tuon jahdin ja venäläisten laivojen väliä, ja se mies, jonka kauppiassa näimme, on koko ajan asunut aluksessa; laivuria tai muita laivamiehiä ei sitävastoin ole nähty, sittenkuin alus rupesi ankkuriin. Se on venäläinen alus, siitä olen varma, ja jos siinä on jauhoja, ovat ne venäläisiä varten.“

„Ja nyt sinä arvelet, että me ottaisimme mukaamme jauhoja pari säkkiä?“

„Arvelen enempääkin. Otamme koko laivan, ennenkuin tuo sileäksi ajettu herra siihen ehtii. Hän lähti saarta kiertämään, kuten luutnantti näki, ja puolen tunnin perästä voi hänkin ehtiä perille. Mutta sillaikaa ehdimme jo nostaa purjeet aluksessa. Mitäs tuumitte siitä, herra luutnantti?“

„Tuuminpa, että olet rohkea ja sukkela poika. Ker-naammin kuin tyhjin käsin soutaisimme takasin, voisimme koettaa tehdä näille vieraillemme pienet kepposet. Aikaa meillä on — yrittäkäämme!“

Janne ei odottanut useampia käskyjä. Satakunnan kertoo hän voimakkaasti airoilla vetäsi ja aluksen kyljessä oltiin.

Ei kuulunut hiiskahdustakaan laivasta. Luutnantti nousi ensimmäisenä kannelle. Pienen kajuutan ovi oli lukossa ja ruuman luukku oli suljettu.

Janne päästi rannalta kiinnitysköydet irti, silleen kuin luutnantti nosti kokkapurjeen. Pian lähti kiihtyvä tuuli alusta kuljettamaan; Janne kiirehti kannelle, auttoi luutnanttia nostamaan suurpurjetta ja asettui sitten perään. Ilta oli jo siksi pimennyt, että saattoi varmana pitää, että yritystä ei huomattaisi venäläisistä laivoista, jotka olivat noin neljänneksen matkan päässä. Kurssi suunnattiin Löfön selältä vievää suurta väylää kohden.

Tuskin oli alus ehtinyt sen luodon ohi, jonka rannalla se oli ollut kiinni, kun jo nähtiin oikealta tuleva venhe, jossa oli kaksi henkeä. Janne tunsu heti hämärissäkin venheen samaksi, joka oli ollut kauppiaan laiturissa. Soutaja venheestä huusi jotakin laivaan.

„Pitäkää te perää“, virkkoi Janne luutnantille ja juoksi itse keulaan.

„Päätimme siirtää jahdin toiselle puolelle saarta“, huusi Janne venheessä olijoille, „sitä tuuli rupesi tuossa pieksämään rantakiviä vastaan.“

„Ketä te siellä olette?“ kysyi soutaja ja pysähdytti vauhdin.

„Kalastajia täältä saaristosta“, huusi Janne vastaan.

Tälläväläin oli jahti noussut tuulen päälle ja ehtinyt hyvin lähelle venettä. Vieras herra viittasi soutajalleen ja tämä soutti nyt venheen jahdin kylkeen.

„Viskatkaa tänne köysi“, huusi soutaja.

„Hetä“ — Janne hyppäsi jahdin toisen tykin luo, otti siitä pari tykinkuulaa ja pudotti ne täydellä voimalla venheeseen.

Vesi syöksyi venheeseen puhkastusta pohjasta ja synkän kirouksen päästivät siinä istujat. Mutta nopeasti hypähti

Janne perään, ja viskasi sieltä hätääntyneille köyden, johon nämä hyvin kiireesti tarttuivat.

Uppoavassa venheessä pitelivät miehet nyt tuskallisesti kiinni köydestä, laivan nopeasti viilettyessä salmeen päin.

Luutnantti oli tuskin ehtinyt käsittää, mitä Janne puuhasi, hänellä oli täysi työ laivaa oikeassa kurssissa pitämään. Mutta Janne siirsi nyt oman venheensä hätääntyneiden venheen viereen, käski näiden nousta siihen, mutta varotti heitä henkensä kaupalla mitään vehkeilemästä. „Jos yritätekään köyttä katkasemaan, ammun samassa luodin teidän kumpasenkkin päähän“, huusi hän, ja jatkoi sitten luutnanttiin päin kääntyneenä: „Kas niin, tällaista pyydystä emme osanneet toivoakaan. Nyt käyn minä perää pitämään, luutnantti saa pistooli kädessä vartioida noita mukaan lähteneitä.“

Varmalla kädellä ohjasi hän aluksen karien lomitse ulappaa kohti. Vaan nolostuneet olivat venheessäolevat miehet. Siinä ei auttanut muu kuin totella, tyyneesti odottaa. Noin tunnin purjehdittuaan olivat he ulkona Jungfrusundin luona, jonka edustalla fregatti oli ankkurissa. Kun jahti tuli näkyviin, kysyttiin fregatista heti, että mikä se oli. Luutnantti vastasi ja Janne käänsi aluksen vastatuuleen. Fregatista laskeettiin venhe ja eräs upseeri ynnä muutamia miehiä nousi jahtiin. Kun upseeri ehti perään, ojensi hän lyhdyn valastakseen sillä pistooli kädessä seisovan miehen kasvoja.

„Näenkö näkyjä“, huudahti hän, „vai oletko se sinä, Kalle?“

„Oikein näet, toveri.“

„Mitä ilveitä nyt olet keksinyt?“

„Minulla on tässä epäiltävä alus, jättääkseni Lagerbjelkelle, — ja vielä epäiltävämpi vihollinen. Tämän manööverin keksi muuten tuo nuori mies, josta meillä jo on ollut paljo hyötyä.“

NELJÄS LUKU.

Samalla maantiellä, jota Kati ja Janne yhdessä olivat Borisoffin talosta kulkeneet, oli sattuma eräänä kauniina aamuna taas vienyt nuo nuoret yhteen. Janne käveli pyssy kädessä, ampuakseen jotakin riistaa metsästä ja silloin Kati hänet näki ja huusi luokseen. Hän oli juossut Jannea tavatakseen, posket kuumottivat ja hän kukoisti kuin metsän vehmas koivu.

„Huomenta, Kati! Mihin näin aikaseen olet menossa?“

„Oli asiaa neiti Johannalle —.“

„Vai niin“, virkkoi Janne kuivasti keskeyttäen. Tuo ei häntä huvittanut.

„Nyt pysähdy hetkeksi tähän seuraani“, virkkoi tyttö istahtaen mättäälle. „Et viime kerralla ehtinyt minulle kertoa, miten Sandön virralla kävi. Olithan siellä?“

„Olin, ensi hetkestä loppuun saakka, ja kaikki näin selvästi, niinkuin tuosta —.“

„Missä seisoit? Aivanko lähellä? Saatoitko nähdä, minkänäköisiä ne olivat?“ Tyttö kyseli vilkkaasti ja hänen punaset poskensa punottivat vieläkin enemmän.

„Seisoin tällä puolen salmen, Sandötä vastapäätä, — en aavistanut mitään, kun sinne saavuin aikusin aamulla, olin silloinkin pyyntiretkellä. Kun metsänrintaa kävelin, kuulin pauketta virran puolelta. Minä sinne nuolena ja silloin sain nähdä, että virran oikealla rannalla vilisi venäläisiä pensaiden välissä.“

„Todellako?“

„No todella. Ja salmi oli täpösen täysi venäläisiä tykkivenheitä, olisi niitä myöten melkein voinut virran yli juosta. Venäläiset tahtoivat kuljettaa virran läpi kaikki aluksensa, mutta ruotsalaiset salpasivat heiltä tien. Ampumisen venäläiset alkoivat, vaan heti ruotsalaisetkin vastasivat. Keskellä virtaa on pieni saari ja siinä oli ruotsalaisilla tykkinsä, — ihme, kun siellä ammuttiin! Ja niinkauan kuin he jaksoivat pitää saaren hallussaan kävi kaikki hyvin. Mutta venäläisillä kuuluu olleen neljä vertaa enemmän laivoja ja sitäpaitsä maissa väkeä ja tykkejä. Sillä rannalla, missä minä seisoin, rupesi ottelu käymään yhä kuumemmaksi. Venäläisillä oli tavaton joukko tykkivenheitä, jotka verkalleen lähenivät, sillaikaa kuin jalkamiehet rantaa myöten hiipivät kiertääkseen ruotsalaisten selkään. — Olisipa saanut olla mukana, ajattelin, seistessäni siinä ja nähdessäni, kuinka meikäläisten täytyi hiljalleen peräytyä, kun ylivoima tunki päälle. Näin soudettavan saarelta pois venelastittain kuolleita ja haavoitettuja ja sittemmin sain kuulla, että päällikkökin oli saanut kuolemanhaavan, jonka seurausta ruotsalaisten peräytyminen juuri olikin . . .“

Kati istui pää kumarassa ja poimi lehtiä puolanvarsista. Hänen kasvoissaan ei ollut enää sama punaväri kuin äsken.

„Mutta“, jatkoi Janne omista muistoistaan innostuneena, „silloin siinä sai nähdä jotakin. Selältä tuli joukko laivoja, ihan täysissä purjeissa, ja kun ruudinsavu hälveni, näin Ruotsin lipun joka laivan mastossa, — se loisti kullalta, tuo keltanen risti, minä melkein ilosta itkin.“

Kati oli noussut ylös ja seiso siinä taas hehkuvien poskin, ja Janne näki, että hänen silmissään, jotka melkein hurjasti eteenpäin tuijottivat, kimalteli kyynel.

„Entä sitten“, virkkoi tyttö, kun Janne häntä katsellen hetkeksi keskeytti puheensa.

„Niin, se oli amiraali itse, joka saapui apua tuoden. Hänellä oli seitsemän laivaa ja muutamia tykkivenheitä. Siinä

oli tapeltu useita tunteja ja nyt alettiin alusta. Kuumimmaksi kävi ottelu vasemmalla sivustalla. Venäläiset olivat jo kahlanneet salmen yli Sandöhön — virta on siltä kohden matala — hyökätäkseen ruotsalaisten selkään, mutta laivain tykit pitivät heitä etäällä. Sölverarm oli mukana, sama mies, joka pari viikkoa aikasemmin oli vihollista vastustellut ylempänä salmen partaalla.

„Tuuli kävi vinhasti kaakosta ja minä näin, että laivain oli tuiki vaikea pysyä selällä, joka oli luotoja ja louhikkoja täynnä, ja venäläisiä tykkivenheitä tunki yhä sakeampana laumana taisteluun. Kello ehti kahdeksaan, ehti yhdeksään, kymmeneen ja yhteentoista, eikä vielääkään ollut yksikään venäläinen tykkivenhe päässyt salmen läpi, vaikka yhdeksän tuntia olivat koettaneet. Vaan amiraalin täytyi nyt ruveta pitämään huolta, etteivät laivat karille joutuneet. Ja hyvässä järjestyksessä tuo peräytyminen suoritettiin; tykkivenheet seurasivat laivoja niistä erkanematta. Rohkeina tunkeusivat venäläisten alukset aivan meikäläisten keskuuteen, vaan niitä olikin kahta vertaa useampia. Näin selvästi, kuinka siinä oteltiin airoilla ja sauvomilla ja ampuminen oli niin ankaraa, että koko selkä yhtenäin leimahteli ja savusi. Mutta ei yhtään ruotsalaista laivaa menetetty. Amiraali toi ne kaikki hyvässä järjestyksessä Paraisten saaristoon, jossa oli useita ruotsalaisia muonalaivoja, joita täytyi suojella.“

„Mutta mistä oli venäläisillä sellainen määrä tykkivenheitä?“ kysyi tyttö, kun Janne oli lopettanut.

Nuorukainen ei heti vastannut, hän näytti tyystin tarkastavan, oliko püikivi pyssyssä kyllin terävä. Kati uudisti kysymyksensä.

„He olivat saaneet ne — Viaporista“, vastasi Janne niin hiljaa, kuin jos hän olisi hävennyt tuota viimeistä sanaa lausua.

„Sinä päivänä tapahtui muuten vielä muutakin“, jatkoi Janne tyyneesti ja melkein kuin mielissään, päästessään muusta

asiasta puhumaan. „Olipa hyvin lähellä, ettei Buxhövdén sinä päivänä joutunut satimeen. Kerronpa siitäkin.

Kun taistelu oli päättynyt, lähdin kävelemään kotiini päin, metsot saivat jäädä rauhaan sinä päivänä. Neljänneksen kävelyäni saavuin erääseen taloon ja näin siellä päärakenuksen luona joukon venäläistä sotaväkeä. Talossa valmistettiin aterialla Buxhövdénille ja hänen ylimmille upseereilleen, jotka kaikki korkealta mäeltä olivat katselleet salmella tapahtuvaa tappelua. Siellä piti syötämän ja juotaman voiton kunniaksi. Ruotsalaiset olivat muka saaneet selkäänsä, — oikeastaan tosin venäläiset sitä enemmän olivat saaneet, vaikka meikäläisten oli täytynyt väistyä ylivoiman alta.

Kun mulla oli pyssy kädessäni, arvelin viisaammaksi, että en näyttäydä kasakoille, jotka pihalla vahtivat, vaan hiivin metsän läpi rannalle päin. Mutta sielläkös väkeä oli. Vastaani tuli lähes tuhansinen joukko meikäläisiä, ja heti älysin, että näiden on nyt tarkoitus hyökätä vihollisen selkään. Samassa välähti päässäni ajatus: ehkeivät he tiedä, että Buxhövdén on talossa. Käännyn päällikön puoleen, ilmoitin hänelle asian. „Hä, poika, oletko varma asiasta?“ kysyi tämä epäillen. Vaan minä olin asiasta hyvinkin varma ja opastaa taisin myöskin.

Nytkös vilkastui joukko. Buxhövdén oli otettava kiinni . . .“

„Ja hän otettiin?“ kysyi tyttö vilkkaasti.

„Ei. Tuuma petti. Väki jaettiin kyllä oikealle ja vasemmalle ja tykit ajettiin mäelle ja niiden taa sijoitettiin osasto väkeä. Sitten lähdettiin liikkeelle. Vaan ei kuljettu, niinkuin olisi tullut, yhtenä raekuurona taloa kohti, vaan marssittiin verkalleen ja varovasti, juurikuin jotakin kaupunkia valloittamaan. Niin tyhmästi siinä meneteltiin, että oikein mieltä katkeroittaa. Olisi pitänyt hiipiä metsänrintaan ja siitä juosta nuolena niityn yli taloon; vaan soturit näyttäytyivät jo kaukaa

ja sanotaan Buxhövdenin itsensä ne ensiksi huomanneen. Hän oivalsi kohta, mistä kysymys oli, heitti veitsen ja kahvelin ja juoksi pyssyn luotina ulos talosta, jättäen sinne lakkinsa ja miekkansa ja hansikkaansakin. Salmen rannalle hän juoksi ja kutsui siellä venäläisen tykkivenheen itseään pelastamaan. Yksi niistä hänet korjasikin ja siinä seisoi nyt koko meikäläinen joukko talon pihalla, katsellen satimesta lentänyttä lintua. Vaan pian saivat hekin muuta ajattelemista. Venäläiset hyökkäsivät virran partaalta kuin heinäsirkkaparvi ja kiersivät joka taholta ruotsalaiset, jotka yhä vielä aikoivat salmen rannalle hyökätä. Silloin saapui amiraalilta tieto, että yritys oli liian myöhäinen, koska ruotsalaiset laivat olivat jo peräytyneet, eikä siinä silloin enää ollut muuta tekemistä, kuin palata takasin laivoihin. Nyt ruotsalaiset vimmatusti tappelivat. Vihollisia aivan hyöri heidän ympärillään, vaan mahdotonta oli meikäläisiä saartaa. Askel askeleelta he taistellen peräytyivät merelle päin. Niinpä tuli erään nuoren upseerin piehellä osastolla pidättää kasakoita etäämmällä, kunnes tykistö ja pääjoukko ehtisi laivoihin. Ja sen hän teki kuin mies, — ei peräytynyt kyynärän vertaa, vaikka ratsuväki yhä uudelleen hyökkäili.“

„Näitkö hänet?“

„Näinpä tietenkin, tuskin sadan askeleen päässä olin. Hän seiso siinä muutamain miesten keskessä, ampui sotilaskiväärillä, ampui niin tyyneesti, kuin kilpa-ammunnassa ikään. Kapteeni hänelle huusi, ettei hänen pitäisi muista jällel jättäytyä, vaan ei tuo lie siinä paukkeessa kuullut, sillä hän seiso paikoillaan ja antoi toisten päästä turvaan.“

„Oli kai häntä komea nähdä?“

„Se on vissi, sitä en unhot koskaan, — niin tyyne ja pitkä ja komea oli hän, ja miltei hymyilevänä hän siinä seiso, näyttäen kaikille, miten suomalainen maansa puolesta taistelee.“

„Säilyikö hän haavoittumatta?“ kysyi tyttö melkein vapisten.

„Hän sai haavoja montakin — ja sitten hän kaatui, oli saanut kuoleman luodin.“

„Mutta hän kaatui sankarina“, kuiskasi tyttö, kuin olisi hän näyssä sen nähnyt.

„Muut pääsivät kaikki laivoihin, lukuunottamatta kolmea-, neljäkymmentä miestä, jotka retkelle kaatuivat. Muutamia joutui vielä vangiksi, kun pari laivuria teki tyhmän ja kömpelön käännöksen miesten jo laivoihin ehdittyä. Mutta vaikka yritys oli mennytkin mitättömiin, niin rehellisesti ja urheasti suomalaiset taas sinä päivänä ottelivat.“

Tyttö oli noussut ja yhdessä kulkivat he nyt tietä eteenpäin. Janne jutteli kaikenmoista, vaan Kati vastasi aivan lyhyeen, näytti muuta ajattelevan. Sellainen hän yleensä viime aikoina oli ollut, kun he joskus toisensa tapasivat. Koskaan he eivät olleet toisilleen tunteitaan tulkinneet. Yhdessä olivat he lapsuudenystävinä kasvaneet eikä lie kummallekaan käynyt oikein selväksi, oliko ystävyys vaihtunut rakkaudeksi ja milloin se oli tapahtunut. Mutta kuta useammin he viime aikoina olivat toisensa tavanneet, oli Janne ruvennut yhä selvemmin aavistamaan, että tyttö ei tahtonut olla hänelle muu kuin lapsuuden ystävä. Ja se aavistus oli jo ruvennut jäädyttämään hänenkin sydäntään. Mutta sitä hän ei kumminkaan ollut vielä viitsinyt ajatellakaan, mitä kylällä huhuna kerrottiin, että näet Borisoff tuumaili Katia. Vaan tuon epäilyksen siemen hänessä kyti.

„Kati hoi“, lausui hän nyt senvuoksi hetkisen vaitiolon jälkeen vakavasti, „oletko väsynyt minun seuraani?“

„Miksi sitä kysyt?“ vastasi tyttö hämmästyneenä, luomatta avonaista katsettaan alas.

„Minusta näytti siltä. Et ole enää sama kuin ennen, niin minusta tuntuu.“

„Sama kuin ennen“, matki tyttö vähän äkäsesti. „Sinä Janne se olet muuttunut. Minä olen aivan sama, mikä aina olen ollut, enkä käsitä, miksi en niin olisi.“

Janne ei virkkanut mitään. Hän oli saanut selvemmän vastauksen kuin oli odottanutkaan. Yhtäkkiä hänelle kaikki selveni. Tyttö oli puhunut totta, hän ei ollut muu kuin lapsuudenystävä, niinkuin ainakin, eikä ollut koskaan luvannut muuksi ruvetakaan. Ja siihen oli siis päättynyt se lyhyt tarina, joka tuskin oli alkanutkaan.

Mutta hänen mielensä ei siltä tarvinnut kylmetä. Olihan hänellä toinen rakkaus, joka häntä voimakkaasti lämmitti ja se oli noussut terälle juuri samaan aikaan, kuin hän oli kuvitellut, ettei hän ilman Katia voisi tulla toimeen. Olihan hänellä isänmaa, josta hän oli Borisoffille puhunut. Jokainen tappio, minkä Suomi kärsi, oli kuin uusi oka, joka hänen sydäntään haavoitti, jotavastoin uutinen suomalaisten pienimmästäkin menestyksestä täytti hänen rintansa sanomattomalla riemulla ja ylpeydellä. Mitä oli hän osannut tehdä tämän maan hyväksi? Ei mitään mainittavaa. Hän oli ottanut osaa pieniin seikkailuihin, ehkä siksi, että se häntä huvitti, velvollisuudentunnosta hän ei sitä ollut tehnyt. Koittaako joskus se päivä, jolloin hän saa osottaa maailmalle ja etupäässä itselleen, että hän saattoi tehdä jotakin maansa hyväksi sellaisissakin olosuhteissa, jolloin ei pelkkä vaara eikä seikkailu vietellyt häntä uskaltamaan henkeään?

Sitä hän ajatteli kävellessään ja yhä vieraammalta tuntui hänestä tuo kaunis Kati, joka hänen rinnallaan kulki. Nyt ei ollut enää kauppiaseen pitkälti matkaa. Hänen ei pistänyt päähänkään kiusata tyttöä kysymällä, koska tällä taas oli asiaa neiti Johannalle taikka tekemällä muita viittauksia. Vaikka Kati olisi hänelle tuossa tuokiossa ilmoittanut olevansa kihloissa Borisoffin kanssa, olisi hän tosin tytön puolesta tuntenut surua, mutta se tieto ei olisi musertanut hänen mieltään.

„Hyvästi Kati“, sanoi hän ystävällisesti kotiinsa päin kääntyen.

Samalla tavalla vastasi tyttö jäähyväistervehdykseen, avonaisesti ja ystävyydellä niinkuin ainakin. Ja niin he erosivat. Mutta ei kumpanenkaan heistä kääntynyt kädellä viimeistä tervehdystä viittaamaan, eikä Jannekaan tällä kertaa laulellut, kun eteenpäin metsätietä myöten käveli.

VIIDES LUKU.

Seuraavana päivänä, kirkkaimman keskipäivän aikana, ajeli kauppias uusissa kärryissään vihannoivain vainioiden välitse Katin majaa kohden, ottamaan itselleen toisen vaimon. Hän istui juhlallisena ajopeleissä, ohjasi varmalla kädellä virmaa hevostaan ja puettuna hän oli hienoimpaan pukuunsa; kirkkaat napit ja huivin helmipää neula kimaltelivat ja hopeahelainen keppi oli hänellä rinnallaan. Oikein kosimaan hän nyt lähti sitä tyttöä, joka hänen keittiössään oli ruoanlaittoa avustanut. Hän kunnioitti tyttöä, mutta vielä enemmän itseään. Ja nyt hän hymyili luonnolle ja tämä vastasi hänen hymyilynsä.

Puolta tuntia myöhemmin ajoi hän samaa tietä takasin. Hevonen ei nyt juossut tasasesti eikä nätisti, puolineliä se kiiti eteenpäin peljästyneenä hopeahelaista keppiä, joka sen lan-teita takoi. Eikä Borisoffissa itsessään ollut kosiomiehen komeutta enää hiukkaakaan jälellä, hän istui siinä pää etukumarassa ja kiroili ja sadatteli vasten päiväpaisteista luontoa, joka yhä edelleen hymyili.

„Voiko tämä olla tuon poikaviikarin syytä . . . tuonko kiroton nalikan vehkeitä?“ kyseli kauppias ehtimiseen metsältä ja kiviltä. Mutta ne eivät vastanneet. Ainoastaan harakka lensi nauraen puusta puuhun, kuin jos tämä kaikki olisi sen mielestä ollut hyvin hauskaa,

Neiti Johanna ei ollut aavistanutkaan, että ratkaisu oli näin lähellä. Mutta kun kauppias juhlapuvussa lähti ajamaan tuota tietä, joka ei vienyt mihinkään herraskartanoihin, välähti totuus hänelle yhtäkkiä ilmiselkeäksi. Hän oli silloin molemmin käsin tarttunut esiliinaansa ja huiskinut sillä ikkunasta lähtevän jälkeen, huutaen:

„Liian aikaista ja liian myöhää!“

Ja kun isäntä saapui takasin hurjaa vauhtia ajellen, seisoi hän pyhähameessaan ja valkeassa, kankeassa päähiineessä häntä vastassa portailla.

Borisoff hyppäsi rattailta, jätti hevoset ja ajopelit omille hoteilleen ja luimisteli sangen epäkiitollisin katsein neiti Johannaa, kysyen pilkallisesti:

„Häh, luuletko että tulen kosimaan?“

„En, minä luulin, että se jo oli tehty. Vaan saisiko olla jotakin jäähdyttävää?“

Kauppias vastasi ainoastaan myrkyllisellä katseella ja hyökkäsi huoneeseensa. Pukeuduttuaan arkivaatteisiinsa, pyysi hän vihasella äänellä ruokaa. Sitten hän käveli edestakasin huoneessaan ja takoi tuota hopeapäistä keppiään lattiaan.

„Nyt sillä on pahat mielessä“, tuumi Johanna, joka herransa tunki. „Hän on saanut rukkaset — muori ne ehkä on antanut ja on voinut antaa tytär itsekin, ylpeitä ovat molemmat, vaikka köyhiä. No niin, oikein tehty, Kati, väärin sinua tuomitsin, kun tässä eräänä päivänä ajattelin toisin. Mutta mikähän sillä ukkokarhulla nyt on mielessään, — mitään kauniita juttuja ne eivät ole, sen arvaan.“

Nopeasti kauppias söi ja lähti senjälkeen heti asunnostaan. Hän käveli rantapolkua pitkin, samaa polkua, jota Janne oli saattanut Katia kesteistä. Hänen oikealla kädellään oli se pieni saari, jossa Janne isänsä kanssa asui. Äkkiä pysähtyi Borisoff. Miksi oli hänelle tänään tuo ilkeä vas-toinkäyminen tapahtunut? Oli kuun kolmastoista päivä, —

hän oli taikauskoinen. Mutta ennen kaikkia täytti kostonhimo hänen mielensä. Jos Jannella oli joku osa tuossa jutussa, kuten hän uskoi, niin kyllä hänkin oli huomaava, että nyt oli kolmastoista päivä. Sitäpaitsi, — „kapteeni“ saattoi pian taas tulla, piti toimia jotakin.

Kauppias oli kävellyt pari tuntia, kulkenut aikoja sitten ohi Jannen saaren ja saapui niin pieneen rantamökkiin, jossa oli merimiesten kapakka. Oli täysi päivä vielä. Hän jatkoi matkaansa mökin ohi, katsahtaen muka muuten vain ohimennen ikkunasta sisään. Pari miestä istui pöydän ääressä, jossa oli pullo — hän tunsu miehet samoiksi, jotka olivat olleet „miehistönä“ „kapteenin“ jahdissa. Tuossa kapakassa olivat he saapumisestaan saakka pitäneet asentoa. Mutta jahlia hän ei ulapalla nähnyt. Sotalaivat olivat kyllä vielä paikoillaan, ja kaikki oli rauhallisen näköistä.

Kun oli tullut hämärä, palasi kauppias ja meni tupaan. Kynttilänpätkä valaisi himmeästi huonetta ja molempia miehiä, jotka siinä olivat kahden. Borisoff tervehti heitä.

„Kas, kauppiashan sieltä tulee“, vastasivat miehet mattelevalla kohteliaisuudella. He olivat nähneet hänet ennen „kapteenin“ seurassa ja tiesivät, että hänellä oli rahoja.

Borisoff katseli heitä omituisesti tutkien ja pälyillen silmälaseillaan. Hän tiesi heidän olevan sellaista väkeä, jota rahalla saa mihin tahansa.

„Täällähän teillä on hauska“, virkkoi hän ja katsahti sivuhuoneen ovelle päin, ollakseen varma, että se oli suljettu.

„Onhan täällä“, vastasi toinen, pieni kyhmyselkä mies, jolla oli punanen poskiparta ja arpi kasvoissa. „Niin hauskaa, kuin nyt *tyhjän* pullon ääressä yleensä voi olla“, lisäsi hän raa'alla pilalla, ojentaen pulloa valoa vastaan.

„Ha, ha, ha!“ nauraa tirskahteli toinen, jonka lyhyet, kutistuneet kasvot sekä vanterra varsi osotti, että hän heistä kahdesta väkevin oli.

„Mutta sehän kai voitanee auttaa“, arveli kauppias, ymmärtäen tuon hienon viittauksen.

Nyt nauroivat molemmat miehet katsellen toisiaan. Mutta kauppias nousi pystyyn, meni viereiseen huoneeseen ja palasi sieltä tuoden uuden pullon.

„Kas tässä, ukot“, virkkoi hän leikillisesti. „On vilpostä tänään, eikä täällä näy lämmitetyn.“

„Ei, se on totta, täällä ei pesää tulella halkasta. — Kauppias on tänään lähtenyt myöhän kävelemään?“

„Niin, minulla oli asiaa tänne eräälle torpparille ja silloin arvelin, että voinpa täällä hiukkasen huokasta; mulla on vielä pitkä matka kotiini, — mutta juokaahan lasi, miehet, minä sitä en kärsi, se ajaa mulle veren maksaan.“

„Mutta, mutta“, sopersi punaparta, hymähtäen hienosti merkiksi, että kyllä hän näitä asioita vähän ymmärtää. „Että kauppiasko se meitä näin kestitsee?“

„No niin, olkaa hyvät, maistakaa! — Oletteko nähneet jahtia tänään? Minä en sitä tänne tullessani nähnyt selällä olevaksi.“

„Jahtia, sitäkö, jolla tänne purjehdimme“, vastasi toinen, ollen hyvin kummissaan. „Emme ole sitä nähneet, emme sittenkuin toissapäivänä, jolloin se purjehti pois läntisestä salmesta — —.“

„Purjehtiko se pois?“

„Purjehti. Näimme kapteenin saapuvan pikkuvenheellä kalastaja-Ollin seurassa, joka, kuten kauppias tietää, häntä tavallisesti soutaa, ja ne kai nousivat laivaan, sillä eihän jahti ominpäinsä voinut purjehtia. Vaikka en minä toisakseen ymmärrä, miten ne kahden jaksoivat alusta hoitaa, sillä kapteeni ei ole juuri tottunut merimieheksi, kuten kauppias ehkä tietää, hih, hih, hi . . .“

„Hänkö olisi lähtenyt matkoihinsa?“

„Niin, emme me nähneet, kun pikkuvenhe aluksen kylkeen laski, sillä silloin oli jo hämärä. Mutta me näimme

venheen soutavan alukseen päin, ja onhan siis selvää, että molemmat silloin nousivat jahtiin, — Olli lie hoitanut purjehtimisen. Eihän jahti ole sen suurempi, kuin että sen purjeet yksinkin hoitaa, jos vain joku sillaikaa seisoo peräsi-messä.“

„Niin, sehän on ymmärrettävää“, todisti punapartakin, vahvistaen toverinsa sanoja.

„Niin tuo lienee“, lausui Borisoff, vaikka vähän ihmetellen. „Eikö muuten kuulu mitään uutta?“

„Kauppias lie kai kuullut siitä, mitä on tapahtunut Kemiön-salmella?“

„En sanaakaan.“

„Sepä ihme“, huudahtivat molemmat. Ja tuo pienempi mies, joka näytti paremmin tuntevan asian, jatkoi:

„Sielläkös oli iloinen metakka! Kansa, kaikki rengit ja kalkinlouhojat, olivat pahanpäiväisiksi kiukustuneet venäläisiin, ja arvelevat kai, ettei siihen paljoa aikaa mene, kun he ajavat vihollisen maasta pois.“

„So. Ja miksi niin?“ kysyi Borisoff ystävällisellä äänellä.

„Niin, mene tiedä!“ Pieni mies jutteli jo aivan sillä nuotilla, jota Borisoff olikin toivonut saavansa kuulla. Ja punaparta selitti edelleen:

„Eihän siinä nyt varsinaista ottelua ole syntynyt, sillä venäläiset eivät ole hyökänneet, syrjästä vain katselleet. Mutta seikka on se, että siellä on eräs mies, jota ne sanovat maisteriksi.“

Kauppias vihelsi, — hän alkoi älytä.

„Maisteriksi, ja hän se oli koonnut yhteen kaikki rengit ja piät koulusaliin. Ja siellä se kuuluu saarnanneen kuin pappi ja pubuneen tuosta kanavan aukasemisasiasta, kun näet venäläiset sen kanavan kautta tahtovat kuljettaa joukon tykkipanheitä Sandön salmeen. Mutta maisteri arveli, että jos

väestö sen sallisi, jos se vain seisoi ja katseleisi vihollista vastustamatta, niin he olisivat kaikki isänmaan pettureita ja kälmejä miehiä . . .“

„Ja suomalaisiksi arvottomia“, täydensi Lassi.

„Niin, sillä tavalla hän kuuluu sanoneen.“ Punaparta näpsäytti sormiaan. „Ja häntä kannatti tilanomistaja, — eli entinen omistaja, joka lie joutunut sodan takia keppikerjäläiseksi. Tämä tunnusti, ettei kanava enää ollut hänen omansa, mutta siltä hän heidän entisenä isäntänään kehotti heitä olemaan luottamatta vihollisten lupauksiin, ja tekemään vastarintaa. Vuoroin ne siinä puhuivat ja kaikki lupasivat, että he panisivat vastaan. Tyyneinä päätettiin pysyä, kunnes kanavan läpikulkemisesta tulisi kysymys, mutta silloin — —.“

„Vai — niin“, virkkoi kauppias verkalleen.

„Mutta vielä ei ole venäläinen nähtävästi tosissaan tahtonut ruveta vaatimaan kanavaa, ei taida olla tarpeeksi väkeäkään.“

Borisoff oli ottanut piippunsa esiin ja pisti siihen tupakkaa hyvin hitaasti ja miettiväisesti. Vai niin, tuumi hän peukalollaan tupakkaa painellen, vai on maisteri ruvennut niin rehentelemään. Hänen oli kyllä tapana haaveksia jotakin päähänpistoa, mutta hänen ei ollut tapana toimia. Oliko Hausser hänet noin innostuttanut? Ei, Hausserilla täytyi olla muutakin ajattelemissa, siinä on mahtanut olla joka kolmas mies lietso-massa. Joku tässä pitäjässä on asian alkanut. Janne varmaankin . . .

Kauppias ei ollut vielä hänen nimeään maininnut, mutta kun hän nyt oli täyttänyt piippunsa, oli hän jo päättänyt, että nyt se tuuma oli toteutettava, jota varten hän olikin liikkeellä. Hän katseli tuokion tutkivasti molempia miehiä. Sitteen heittäytyi hän taas ystävälliseksi ja hyväntahtoiseksi kuin ainakin.

„Mutta tuo ei minusta ole viisasta eikä oikeinkaan, että kansa noin pui nyrkkiä venäläisille, ennenkuin nämä siihen ovat antaneet aihetta. Taikka miten tuntuu teistä?“

„Ei, kyllä kauppias on oikeassa“, tuumi punaparta.

„Minusta se on väärin“, matki Lassikin, „jopa, jopa epäkohtuullista.“

Tässä hän luuli sanoneensa jotakin tuiki ratkaisevaa ja oikasi koukkuisen selkensä suoraksi. Borisoff häntä kohden hyväksyen nyökkäsi ja silmälasit kimaltelivat, kun hän kehotti:

„Maistakaahan lasista, miehet!“ Ja miehet tottelivat. Sitten hän miltei harmilla jatkoi: „Minusta se, joka moisia oppeja tyrkyttää kansaan, olisi vedettävä edesvastuuseen siitä verestä, joka sen johdosta vuotaa.“

„Se on kieltämättä totta!“ Molemmat miehet olivat nyt kuin haltioissaan näiden sanojen totuudesta. Vaan kauppias yhä jatkoi:

„Minusta on asia vieläkin arveluttavampi, minusta pitäisi jokaisen rehellisen miehen velvollisuutena olla pistää taltteen sellainen mies, ettei hän enempää voi kansaa vahingoittaa.“

„Niin on meistäkin“, toistivat miehet.

„Uskokaa minua“, terästi Borisoff vielä, „tässä on joku kolmas ollut Hausserin ja maisterin takana, ja juuri *sen* suu olisi ensiksi tukittava.“

„Sen miehen suun olisin minä valmis tukkimaan“, kehuskeli punaparta, ja Lassi oli yhtä innostunut.

„Ehkäpä teitä tarvitaan ennenkuin luulettekaan“, virkkoi kauppias merkitsevästi.

„Todellako!“ kuiskasi punaparta. „Onko kauppiaalla tuuma vireillä . . .?“

„Ehkä, ja jälkiä mulla on myös. Mutta voi käydä vähän vaivaloiseksi suoriutua siitä asiasta . . .“

„Meihin voi kauppias luottaa“, vastasi Lassi ja löi pulloa pöytään.

„Minun etuni tässä tietysti eivät ole kysymyksessä“, puhui kauppias omanvoitonpyytämättömällä äänellä, „maan parasta tässä ajatellaan. Mutta sen voin sanoa, ettei teidän aivan ilmaiseksi tarvitseisi tähän uhrata aikaa ja vaivaa.“

Lassi viskasi salasen katseen toveriinsa.

„Mutta maistelkaahan, miehet“, kehotteli Borisoff ja miehet tottelivat taaskin. „Niin, koska tässä näin avomieli-
sesti voimme jutella, niin miksen kertoisi, missä minun luulakseni pahan alku on. Tehän tunnette kyllä tuon Jannen, joka saarella asuu . . .?“

„Tunnumme kyllä, — sukkela poika.“

„Vähän liiankin sukkela“, täydensi kauppias, „liian tuitupää ja valmis tekemään mitä kujeita tahansa.“

„Niin, ehkä hän sitä sorttia on“, arvelivat nyt miehet. Nyt vasta teki kauppias päähyökkäyksensä:

„Se on juuri hän, jonka suu olisi tukittava!“

„Yhyy!“ virkkoi Lassi melkein huutaen. „Enkö ole sitä sulle aina sanonut, että sitä poikaa olisi pidettävä silmällä. Enkö ole sanonut, että muuten hän panee toimeen tyhmyyksiä, niin olen sanonut, hän on vaarallinen sekä itselleen että muille.“

Punaparta ei kuolemakseen voinut muistaa näistä „sanimisista“ koskaan olleen pubetta, vaan hän toisteli nyt Lassin innostuneita sanoja ja nyökäytti päätään hänen huudahtuksilleen.

„Uskotteko“, virkkoi nyt kauppias vakavalla äänellä, „että te voisitte puuttua tähän asiaan?“

Molemmat hymyilivät niin vakuuttavasti ja luottavasti, tottuneina vanhastaan tällaisiin toimiin, että kehottaja piti mieli-alan jo kyllin kypsyneenä.

Vähää myöhemmin istuivat kaikki kolme venheessä, matkalla Jannen saareen. He olivat sopineet näin: Kauppias olisi lähtevinään ajamaan jotakin asiaa Jannen isälle. Helppoa olisi heidän sitten saada poika houkutelluksi ulos ja siellä miehet heti kävisivät hänen kimppuunsa ja vangitseisivat hänet. Jos ei Janne sattuisi kotiin, odottaisivat he häntä. Ja jos siinä tappelu syntyisi, niin kukapa sitä voisi auttaa, jos hän saisi jonkun kolauksen, kovemman kuin mitä oli aijottu, arveli kauppias.

Borisoff luuli nyt, että hän oli järjestänyt asian varsin hyvin omaksi turvallisuudekseen. Jos miehet liian kovakäitesti menetteleisivät, niin oli hän itse ainakin viaton, hän kun ei ollut ketään lyönyt eikä koko kahakkaan puuttunut.

KUODES LUKU.

Tupa, jossa Janne ja tämän isä, entinen luotsi Arén asuivat, oli tuskin koskaan esiintynyt niin edukseen, niin sievänä, kuin juuri tänä iltana; Borisoff melkein ihaili tuota nättiä mökkiä, jota kuutamo männikön rinnassa valaisi; pienestä päätyikkunasta loisti loimuavan takkavalkean hohde. Miehet, jotka kauppiasta saattoivat, eivät voineet käsittää, miksi tämä pysähtyi mäenrintaan ja sitä vain katseli, ikäänkuin epäillen, olisiko tämä ollenkaan oikea paikka.

Borisoff ei ollut mikään roisto karkeinta lajia eikä hänen ollut yleensä mahdotonta hellempiäkin tunteita tuntea. Mutta liikeasioissaan hän oli tunteeton. Jos hän itse saattoi jotakin ansaita tarvitsematta suistaa jotakin toista, niin oli se hänestä sitä mukavampaa; mutta jos joku oli hänelle esteenä, niin se oli viskattava syrjään, se oli hänen yksinkertainen oppinsa. Mutta voitonhimonsa ohessa oli hän väliin vähän hellemmälläkin tuulella, — ihmiset väittivät, että tämä puoli hänen luonteestaan oli perintöä hänen äidiltään.

Nämä tunteet saivat hänessä nyt vallan vasta kun hän nousi tupaa kohti, mutta ne valtasivat hänet vielä enemmän, sittenkuin hän oli mökkiin astunut.

Avonaisen piisin edessä istui vanha, harmaatukkainen mies: heti ensi silmäyksellä sen näki, että istuja oli vanha, rehti merimies. Toisella kädellään nojasi hän sauvaan. Huone

oli hauskan näköinen ja siinä oli hyvä järjestys; huonekalut olivat yksinkertaiset ja puisevat, vaan pöytä oli puhdas ja kirjahyllyllä oli tavallista runsaammin kirjoja. Tästä kodista ja tämän vanhuksen luota siis aikoi Borisoff riistää pois sen onnen ja turvan, nuoren, toivorikkaan pojan. Kauppiaan mielessä rupesivat tunteet ja mietteet risteilemään. Kerran oli hän tehnyt tuosta vanhuksesta keppikerjäläisen. Siitä oli jo paljon aikaa. Arén oli kuljettanut omaa laivaansa ja Borisoff, joka tyhjästä oli alkanut, oli ruvennut hänen liiketoverikseen ja apulaisekseen. Ja niin oli hän saanut teetetyksi kirjallisen sopimuksen, jonka mukaan Arén vastasi laivoista ja Borisoff lastista. Tuo herkkäuskoinen merimies tyytyi tähän sopimukseen. Joutuipa sitten Arénin laiva haaksirikkoon eräänä myrskyisenä yönä Saksan rannikolla ja jäi hyllyksi. Mutta Arén valvoi kaikin keinoin, että lasti tuli pelastetuksi ja että se meni ostohinnasta kaupaksi, vaan itse oli hän menettänyt laivansa. Borisoff peri säälimättä viime penniin saakka osuutensa laivasta ja kun Arén pyysi hänen apuaan hankkiakseen uuden laivan, kieltäytyi hän auttamasta. Arén tarjoutui laivuriksi toiseen laivaan, jonka kauppias pian osti, mutta tämä ei suostunut siihenkään. Vielä Arén pyysi edes perämiehen paikkaa. Kauppias oli taipumaton. Siitä hetkestä vältti Arén entistä liiketoveriaan, kätkien katkeruuden mieleensä. Hän rupesi ruunun luotsiksi ja ansaitsi niin vähitellen senverran, että sai majansa saarelle rakennetuksi. Täällä oli Janne, jolta äiti aikaseen kuoli, kasvanut isänsä hoidossa, ja merimieheksi oli aikonut ruveta hänkin. Vaan sota tuli häiriten siihen väliin.

Se epäilyksen tunne, joka oli kauppiaan vallannut, kun hän vanhuksen ovesta astui sisään, ei kumminkaan ollut syvällinen, — sellaiset eivät yleensä olleet Borisoffin tunteet. Voimakkaat vastavirrat huuhtelivat pian pois ne pintapuoliset tunteet, jotka hetken tunnelma saattoi synnyttää; oli varsinkin

kaksi asianhaaraa, jotka viime aikoina olivat olleet hänessä määrääviä, ja jotka tekivät hänet kovaksi. Borisoff oli venäläinen syntyjään ja sitäpaitse vihollisten palkkaama. Ja toiseksi: Janne kilpaili, siitä oli hän vakuutettu, vaarallisesti hänen kanssaan Katin suosiosta.

Pian se oli hänen sisällinen taistelunsa lopussa. Mutta aivan jäljettömiin se taistelu ei ollut huvennut. Hän oli ehtinyt luvata itselleen, että hän ainakin koettaisi estää Jannelle pahempaa väkivaltaa tapahtumasta suunnitellun yllätyksen aikana.

„Hyvää iltaa, Arén“, tervehti hän ovelta niin ystävällisesti kuin taisi.

Luotsi kääntyi äkkiä, vaikka sen näkikin, että hän vaihteisesti liikkui.

„Vai niin“, vastasi hän kylmästi, tunnettuaan tulijan. „Hyvää iltaa.“

„Sinä istut täällä yksin takkasi ääressä, luulen ma.“

„Odottelen poikaani.“

„Poikaasiko? Janne on siis tänä iltana ulkona?“

„Aijotko *hänelle* jotakin?“ kysyi luotsi ja loi pikaisen, terävän katseen kauppiaseen.

„Ah, minulla ei ole mitään tärkeää asiaa. Pistäysin muuten vain ohimennen sisään. Siitä on paljo aikaa, kuin me ollaan tavattu, Arén.“ Kauppias istahti tuolille. „Ja ehkä mulla kumminkin voisi olla jotain tärkeääkin hänelle sanottavana, vaan voin sen yhtähyvin sanoa sinulle.“

Luotsi katseli tuleen mitään vastaamatta.

„Ymmärränhän kyllä“, jatkoi kauppias, ollen huomauttamatta ukon kylmyyttä, „että tällaisina aikoina jokainen vastatko omasta puolestaan, enkä tahdo minäkään puuttua muiden asioihin . . .“

„Ethän aikone puhua raha-asioista“, virkkoi luotsi, keskeyttäen vähän pilkallisesti puhujan.

„En, muuta on nyt ajattelemista. Ja nuori mies, se ei aina ajattele niin aivan tarkoin tekojaan eikä näitä viimeaikaisia tapahtumia, jotka ovat olleet omiaan katkeroitamaan venäläisten ja pitäjän asukkaiden välejä. Voihan sana aikansa, tulipa se mistä mistä tahansa, olla hyödyllinen. Sinä ymmärrät itse hyvin, että rahvaan sekaantuminen sotatapauksiin voi olla arveluttavaa ja käydä sekaantujille hyvin kalliiksi — —.“

„Oletko sinä kenties saanut jonkun varoituksen venäläiseltä taholta?“

„En omasta puolestani, mutta — —.“

Luotsi oli vaivaloisesti noussut ja käveli kärsimätönnä merelle päin antautuvan ikkunan luo. Siihen hän pysähtyi ja katseli ulos merelle.

„En omasta puolestani“, jatkoi kauppias, „mutta kun näen nuoren miehen, vieläpä vanhan, — vanhan — —.“

Hänen oli vaikea saada sanotuksi „vanhan ystäväni pojan.“ Se epäily, joka hänet oli vallannut tupaan astuessaan, voitti hänet taas ja tuokion teki hänen mieli lykätä vastaksi koko yrityksensä. Mutta silloin hänen silmiinsä kuvastui kaksi kuvaa, toistensa jyrkkiä vastakohtia, jotka kumminkin yhtä voimakkaasti pakottivat hänet kulkemaan eteenpäin. Hänen mielikuvitukseensa ilmestyivät yhtäkkiä Katin ja „kapteenin“ kasvot. Ja hän oli taas ostettu, mustasukkainen Borisoff, ja hän rupesi jatkamaan pakinaansa, — tottapahan se Janne kerrankin koteutuu.

„Oletko tullut tänne varottamaan poikaani ärsyttämästä venäläisiä?“ kysyi luotsi äkkiä karkealla äänellä ja asettui kauppiaan eteen.

„Juuri niin“, vastasi tämä tyytyväisenä. „Varottamaan. Enhän väitä, että hän on sitä tehnyt, mutta jo pelkästä varotuksesta voit olla mulle kiitollinen, Arén.“

„Kiitän sinua jo etukäteen, Borisoff!“ virkkoi vanhus, kohottaen pilkallisesti kättään, „sinähän meidän kansan parasta ajattelet, oletan äitisi puolelta suomalainen.“

Silmälasit kimaltelivat takkatulen hohteessa melkein punasilta kauppialla, kun hän vanhuksen pilkan ymmärsi. Sitte miehet vaikenivat molemmat ja luotsi kääntyi taas ikkunaan silmäilemään ulos salmelle. Hän oli juuri lausumaisillaan: „sieltä tulee venhe“, vaan jokin satunnainen mielle pidätti häntä sitä tekemästä ja hän istahti ääneti taas paikalleen takkatulen ääreen.

* * *

Samassa hetkessä, jolloin luotsi teki kädellään liikkeen Borisoffille, oli mies, joka seisoi venheen keulassa kappaleen matkan päässä selällä, osunut suuntaamaan katseensa juuri tuvan valaistua ikkunaa kohti. Se mies oli Janne, joka ikkunassa näki isänsä kuvan. Mutta hän näki myös tuon kädenliikkeen ja tämä liike, jonka ukko oli aivan tietämättään tehnyt, herätti samassa hetkessä nuorukaisen mielessä ajatuksen: nyt isä keskustelelee jonkun kanssa. Ja siitä ajatuksesta kehittyi heti toinen: kuka on hänen luonaan?

Tavallisissa oloissa ei tämä luonnollinen kysymys olisi Jannessa herättänyt erityisiä epäilyksiä eikä häntä jännityksiin saattanut. Mutta ajat eivät olleet rauhan tyyneitä, turvallisia aikoja. Ilmassa oli epäluuloja, ne olivat taistelevain ristiriitaisten harrastusten ja molemminpuolisen valppauden synnyttämiä. Ja siinä venheessä, josta Janne oli havaintonsa tehnyt, oli kolme miestä, jotka juuri palasivat Borisoffin asunnosta, missä olivat aikoneet käydä häntä vangitsemaan. Siinä oli luutnantti, joka taas oli tutkimusretkillä, ja hänen soutajinaan Bramrå ja Stig. Luutnantti oli viime aikoina saanut lisäsyitä ottaakseen kauppiaan talteen; tämä näet ilmeisesti pelasi kaksipuolista peliä, siitä oli tultu vakuutetuksi, kun oli kuultu vangitun „kapteenin“ keskustelevan erään ennakoita sotavan-

giksi joutuneen venäläisen kanssa. Borisoff oli keksitty vaaralliseksi mieheksi.

„Isä ei ole syyttänyt merkkilyhtyä ikkunanpieleen“, puhui Janne, ääneensä jatkaen äskeistä ajatustaan tekemänsä havainnon johdosta. „Soutakaa ääneti maihin“, virkkoi hän sitten matalalla äänellä, „minä käyn tuvan luona vakoilemassa.“

Miehet tottelivat ja kankaalla peitetty hankatapit eivät risahtaneetkaan soudettaessa. Venhe luisti kaislikkoon ja Janne hyppäsi varovasti maihin. Hänen epäilyksensä olivat käyneet yhä varmemmiksi ja kun hän hiukkasta myöhemmin männyn latvasta tunsu kauppiaan kasvot, joita takkatuli kirkkaiksi valaisi, ei hän sitä enää ihmetellytkään, hän oli sen jo arvannut. Mutta millä asioilla se Borisoff kulki, hän, joka ei viime aikoina koskaan ollut siinä tuvassa käynyt?

Janne kiirehti takasin venheen luo.

„Siellä on kauppias“, kuiskasi hän tyyneesti luutnantille.

„Tosiaanko! Entä nyt, Janne?“

„Minä siihen en puutu.“

„Niin, siitähän olemme sopineet, sulla on syytä kyllin, nyt ehkä entistä enemmän, kun lintu on omaan häkkiisi lentänyt. Mutta minuun nuo syyt eivät kuulu, minä en epäile, käyn vain täyttämään velvollisuuteni.“

„Teidän vaatteissa tekisin minäkin kuin te“, vastasi Janne. „Nyt jään venheelle.“

Kolme miestä hiipi männikön läpi tuvan luo. Luutnantti kantoi tällä kertaa vormupukuaan.

„Luutnantti“, kuiskasi Stig, astuen esimiehensä rinnalle.

„No, mitä nyt?“

„Enkö saa minä kävellä etummaisena?“

„Miten niin?“

„Niin, katsokaas, tuollainen kauppasaksa voi ehkä pitää pistoolia mukanaan ja ampua.“

Vaan esimies ei suostunut Stigin pyyntöön. Ja Bramrätakin täytyi hänen alinomaan varottaa, sillä tämä ei voinut olla siinä kehumatta onneaan, kun oli taas päässyt tällaiselle seikkailulle, joka sekini hänen mielestään muistutti tapauksia Suomenvedenpohjassa.

„Tuolla hän on“, huudahti hän taas äkkiä nähdessään ikkunasta miehen, „sillä on pitkä parta — —.“

„Ei, häneen elkää koskeko!“ virkkoi luutnantti hymähtäen. „Meidän miehellä on silmälasit, mutta ei ole partaa.“

„Hiljaa“, kuiskasi Stig, epäilevä mies, „minusta joku liikkui männyn takana.“

„Mikä lie elukka“, arveli luutnantti.

Mutta seuraavana tuokiona, kun hän miehineen käveli eteisen oven ohi, astui mies ovesta ulos.

„Onko nimenne Borisoff?“ kysyi luutnantti ja astui lähemmäs tarttuakseen miestä kaulustaan.

„Mitäs te tahdotte?“ kysyi kauppias ja peräysi pari askelta taaksepäin.

„Vangita teidät!“ vastasi upseeri nopeasti. Mutta ennenkuin hän oli ehtinyt käydä Borisoffiin kiinni, oli tämä tempassut pistoolin taskustaan. Luoti sattui vieressä olevaan mäntyyn, sillä Stig oli samassa tuokiassa viskannut hattunsa ampujan silmille ja siten saanut aikaan, että tämä tähtäsi väärin.

„Enkö sitä sanonut, että tämä kirottu sillisaksa ampuu!“ karjasi Stig ja lensi samassa yhdellä hypyllä Borisoffin niskaan, ennenkuin tämä oli ehtinyt ajatusta ajatella.

„Las-si!“ huusi kauppias minkä keuhkoista lie lähtenyt, kiemurrellessaan laivamiehen vankoisissa kourissa, „Lassi, miehet, tänne, apuun!“

„Vai niin, onko teitä useampia ykstuumaisia“, huudahti Bramrå ja rupesi katselemaan ympärilleen. „Ja sinä, kupetsa, elä huuda, näethän, että tässä on luutnantti.“

„Mitä se kauppias huutelee?“ kysyi nyt mies, joka astui pimennosta esiin toisen seuraamana. „Kauppiasko täällä ampui.“

„Hä, te riivatut! Siinäkö seisotte ja katselette, kuinka nuo minut sitovat! Eikö teihin sen enempää ole luottamista!“ Niin huuteli Borisoff raivossaan, vaan huohti sitten ja virkkoi tyyneemmin: „Luutnantin ei tarvitse olla huolissaan, minä en pakene. Mutta tämä pila voi käydä luutnantille kalliiksi!“

„Kunhan ei pila teille käy kalliimmaksi! Mutta viisasta on, että asetutte. Laske hänet, Stig.“

„Meihinkö luottamista, mitä se kauppias puhuu“, kävi nyt Lassi selittelemään.

„Niin, minä ainakaan en käsitä, mitä hän höpisee“, toisteli punaparta ja oli niin tietämättömän näköinen kuin mahdollista.

„Vai meihin hän luottaisi! Mutta meillä ei ole tämän jutun kanssa mitään tekemistä. Hän käski meidän odottaa tässä sen hetken, minkä hän oli tuvassa Arénin kanssa puhumassa. Ja nyt tuleekin ruunun miehiä . . .“

„Ja panevat kauppiaan kiinni ja kauppias rupee tässä ampumaan . . .“

„Ja sitten se huutaa avukseen meidät, jotka luulimme hänen olevan oikeilla asioilla.“

Kauppias katseli apulaisiaan silmät pyöreinä, vaan Lassi se vain jatkoi:

„Katselkaa vain, kauppias, me emme aijo sekaantua niihin selvittämättömiin väleihin, joita kauppiaalla ja korkealla ruunulla näkyy olevan keskenään. Eikä meillä taida olla täällä enää mitään tekemistä, koska kauppias taitaa aikoa lähteä herra luutnantin matkaan. Lähdemme soutamaan, — hyvästi kauppias!“

He kumarsivat kunnioittaen luutnantille ja kävelivät alas rantaan.

„Mutta miksi te minut vangitsette, luutnantti?“ kysyi Borisoff muka loukatulla arvokkuudella.

„Siihen velvollisuuteen nojautuen, mikä jokaisella kansalaisella on valvoakseen maansa etuja aina ja jokapaikassa. Teidän ei olisi pitänyt ampua, kun näitte minun olevan upseerin puvussa. — Haluatteko muuten mitään erityistä? — sanaa kotiinne tai jotain muuta sellaista?“

Borisoff rupesi miettimään tuota tarjousta.

„Saanko lähettää suljetun kirjeen kotiini?“ kysyi hän.

„Saatte, kernaasti.“

Kauppias kirjoitti muutamia sanoja taskukirjastaan repimälleen lehdelle, jonka hän sitten käänsi kokoon, kirjoittaen osoitteen neiti Johannalle. Luotsi, joka oli laukauksen kuuluaan kiirehtinyt ulos, seiso i tupansa ovel la.

„Otatko Arén lukematta viedäksesi tämän kirjeen?“ kysyi häneltä Borisoff.

„Itse en lähde“, vastasi luotsi, „sen sinä tiedät, vaan Janne sen ehkä vie, taikka poltan lukematta paperisi.“

„Janne, missä on hän?“ kysyi kauppias miettivästi.

„Täällä“, vastasi nuorukainen, joka laukauksen kuuluaan hänkin oli rientänyt paikalle.

„Vai olet *sinäkin* täällä!“ virkkoi kauppias. „No, so mastipa sattui, että sinusta tuli kirjeenkantajani.“

„Ilmoita lyhyeen asiasi“, virkkoi luutnantti, „meidän täytyy joutua matkalle!“

„Het i, herra luutnantti“, virkkoi kauppias muka pilkal lisen kohteliaasti. Sitten jatkoi hän taas Jannelle:

„Siis jätät kirjeen sitä lukematta neiti Johannalle?“

„Voin sen tehdä, vaikk'ette sitä ansaitse.“

„Kiitos, nuori ystäväni. Ja hyvästi! Elä sure liiaksi tuota tyttöä, ei meidän välit hänen kanssaan vielä ole niin selvät, kuin ehkä luulet.“

Jannen mieli kuohahti, hänen olisi tehnyt mieli iskeä tuota ilkkujaa vasten suuta. Vaan hän ummisti huulensa ja astui tupaan.

Luutnantti antoi miehilleen merkin ja nämä tarttuivat kauppiaan käsivarsiin sekä lähtivät saattamaan häntä venheeseen. Vaan vielä pysähtyi luutnantti kerran:

„Eihän tuossa kirjeessä vain liene ollut mitään, joka on vihollisille hyödyksi ajottu?“

„Voihan luutnantti kutsua luotsin pojan tänne ja katsoa“, vastasi Borisoff välinpitämättömästi.

Jos ei männikkö tässä kohden olisi niin mustaksi varjostanut kuutamon hohteen, olisi luutnantti varmaankin nähnyt sen punan, joka kauppiaan poskille karahti, hänen tuota vastatessaan. Vaan hän kuuli nyt ainoastaan tuon väliäpitämättömän äänen ja jatkoi matkaansa törmää alaspäin, ajattelematta asiaa sen enempää.

SEITSEMÄS LUKU.

Neiti Johanna oli Jannen kautta saanut isäntänsä kirjallisen vastauksen ja tiedon siitä ikävyydestä, mikä häntä oli kohdannut. Kirjeen tuojasta tuntui, että emännöitsijä varsin tyyneellä mielellä luki kirjeen, ja hänestä se olikin ymmärrettävää. Tuommoisiin sota-aikoihin ei saanut säikähtää odotamattomiakaan uutisia. Jannelle ei emännöitsijä maininnut mitään kirjeen sisällöstä eikä hän, joka ei ollut kirjettä lue-
nut, arvellutkaan sen sisältävän muuta kuin määräyksiä talous-
asioista. Kyselläkään hän ei tahtonut, vaikka kyllä matkan
varrella epäluuloja oli hänen mieleensä noussut, — hän tuns
Borisoffin siksi hyvin.

Taloudenhoitajatar kumminkin valitteli, että oli voitu
epäillä kauppiasta, joka tietysti oli viaton, ja oli vakuutettu,
että hänet pian vapaaksi laskettaisiin. Ohimennen jutteli hän
sitten Jannelle Borisoffin kosintaretkestä, josta Janne ei ollut
mitään kuullut. Mutta Johannakaan ei ollut Katilta saanut
mitään tarkempia tietoja, vaikka kyllä oli kohta samana ilta-
päivänä käynyt heidän mökillään ja koettanut siitä udella
sekä tytöltä itseltään että hänen äidiltään. Hänellä ei ollut
selvää kuvaa siitä, miten siellä kaikki oli käynyt eikä siis
voinut Jannellekaan tuota kosintaretkeä oikein kuvata. Katin
vastahakoisuutta hän ei siten niinkään voinut esittää syyksi
rukkasiin, sillä hänestä sellaisen miehen kuin Borisoffin olisi

pitänyt olla vastustamattoman varsinkin köyhälle ja puutteisiin tottuneelle tytölle, jommoinen Kati oli. Todenmukaisempana hän siis piti, että tytön äiti, tuo ylpeä muori, oli jonkun vanhan vastenmielisyyden vaikutuksesta jyrkästi kieltäytynyt rupeamasta sukulaisuus-suhteisiin venäläisen taikka vaikkapa puolivenäläisenkään kanssa.

Jannesta tämä kaikki oli hyvin valaisevaa. Hän oli mielestään jo kerran kerrassaan kadottanut sen tytön, jota hän vielä muutamia päiviä sitten oli omakseen uneksinut. Olisi hän tosin suonut tytölle toisen miehen kuin Borisoffin, vaan jos aineellisen toimeentulon näkökohta tytöstä todellakin oli niin tärkeä, jota hänen oli vaikea uskoa, niin ei hän voinut muuta kuin valittaa, että äiti oli esteeksi asettunut. Niissä mietteissä lausui hän jäähyväiset ja läksi.

Neiti Johannan vetistävät silmät tuijottivat vähän ihmetellen hänen jälkeensä. Mitähän noitten nuorten välillä oikeastaan liekään, mitä merkillisiä tuumia tosiaan mahtaneekaan Katin päässä pyöriä? Oliko tuo tytönletukka, jota hän oli suosinut, hänen kilpailijansa, oliko äiti yksin antanut matkapassit Borisoffille? Syvät ovat elämän arvoitukset. Mutta ne täytyy saada selville, päätti tuo mustankipeä vanhapiika, vaikkei hän vielä tiennyt, miten se oli tehtävä, ettei hän itseään paljastaisi.

Hän luki nyt uudelleen kauppiaan kirjeen. Siinä oli ensiksi muutamia rivejä venäjäksi, joita hän ei osannut lukea. Vaan seuraavat sanat olivat hänelle aijotut. „Janne ilmoittaa kohtaloni. Toimittakaa tämä kirje Löfön selällä olevaan Styrbjörn laivaan, kenenkään huomaamatta. Keksikää jotakin. Palkkio.“

Uudelleen ja uudelleen luki hän nuo viime sanat. Mitähän se tarkoittaa? „Keksikää jotakin?“ Sehän ei voi tarkoittaa kirjeen lähettämistä Styrbjörn-laivaan, jonka hänkin tiesi Löfön selällä olevan. Sillä eihän tuollaisen lähettämiseen

mitään erityistä kekselijäisyyttä tarvittane, onhan saaristovenheiden lupa soutaa venäläisiin aluksiin. Eikä „palkkiokaan“ voi tarkoittaa noin vähäpätöistä tehtävää, olihan hänen velvollisuutensa moiset käskyt suorittaa. Ei, nuo salaperäiset sanat tarkoittanevat jotakin muuta. Ja kun hän tuota arvoitusta kotvasen oli miettinyt, oli se hänestä jo aivan selvä — hän melkein ihmetteli itseään, kun ei sitä jo heti ollut älynnyt. Hänen tuli tietysti keksiä jokin keino pelastaakseen isäntänsä, — sillä itselleen hän kyllä hyvällä omallatunnolla saattoi tunnustaa, etteivät Borisoffin paperit olleet niinkään viattomat eikä selvät. Mutta entä sitten tuo „palkinto“? Niin, mitä hän siitä ajatteli, sitä hän tuskin uskalsi itselleenkään kuiskata! Nyt täytyy toimia, päätteli hän. Kuka sen tiesi, mitä tuumia tuo kaunis Kati salaperäisessä päässä vieläkin kätki? — sillä kaunis hän on, vaikka on hänessä vikojakin ja epäedullisia puolia.

Kauan ei Johannan tarvinnut miettiä sopivaa sananjäijää lähettääkseen kirjeen venäläisille. Jo kohta Jannen mentyä käveli mies metsäpolkua taloon päin ja Johanna tunsu heti kalastaja-Ollin, jonka hän niin usein oli nähnyt venäläisen „kapteenin“ soutajana. Missä se mies oikeastaan asui, sitä tuskin kukaan tiesi, ja kysyjille hän kertoi entisyydestään epävarmasti ja eri paikoilla eri tavalla. Kylänjuorut ottivat kumminkin asian selvittääkseen ja ennen pitkää tunsu jokainen, että Olli oli kiertelevä kulkija, joka paljo oli liikkunut Suomessa ja sen itäisessä naapurimaassa ja jolla muuten oli elämäntarinassaan tuollainen aukko, jota hän ei voinut tyydyttävästi täyttää ja joka hänet vähän salaperäiseksi teki.

Kun tuo pitkä, huojuva, vähän ontuva mies käveli pihan poikki, huomasi neiti Johanna heti, että hän oli väsynyt ja ehkä nälistynytkin. Janne ei ollut kertonut sanaakaan jahdin poisviemisestä eikä Johanna siitä siis mitään tiennytkään, kun kalastaja, kyökkiin istuuduttuaan, asiasta mainitsi.

„Siitä hän vielä kurituksen saa, tuo poikarakkari“,
kiroili kalastaja pukinpartaansa punoen ja kysäsi sitten äkkiä:
„Onko kauppias kotona?“

„Kauppias! Eikö se Olli tiedä, että hän eilen vankina vietiin ruotsalaisiin laivoihin?“

„Hänkin, no jopa hitto, en ole kuullut mitään, kävelen tuolta pohjoisesta päin! Mutta sitä miestä ne tuskin kauankaan vankina pitävät, siitä olen varma.“ Olli nauroi ilkeästi.

„Mitäs se Olli tarkoittaa, eiväthän nuo toki hänelle mitään pahaa tehne?“

„Se riippuu asianhaaroista“, vastaili Olli vakavampana.
„Jos hänellä on selvät paperit, voi hän sieltä palata piankin, vaan jos paperit eivät ole puhtaat, niin voi hänen vankinaolonsa muulla tavalla rutostikin loppua. Nyt on sota-aika, ja silloin toimitaan aina pitkään miettimättä. Enpä olisi minäkään nyt täällä, ellen viime yönä olisi valhekaupalla päässyt maihin eräästä noista lastilaivoista, jonne olivat pistäneet minut yhdessä kapteenin kanssa, jonka neitsyt tuntee —.“

„Ovatko he siis panneet kiinni hänetkin?“

„Ovat, eikä hän taida sieltä niin hevillä maihin päästäkään. Se oli mainio apaja ruotsalaisten mielestä. Ja jos hänen kauttaan saadaan jotakin syytä kauppiasta vastaan — —.“

„Olli“, lausui neitsyt hätäntyneenä keskeyttäen, „sinun täytyy tehdä mulle palvelus.“

„Ka miksi en.“

„Eikä sinun sitä ilmaseksikaan tarvitse tehdä. Tämä paperilippu olisi vietävä siihen venäläiseen laivaan, joka on nimeltään Styrbjörn —.“

„Kyllä tiedän.“

„Ja sen vietyäsi pitäisi sinun palata takasin tänne. Sinun pitää vielä toimittaa muuta, mutta se on senlaista, josta ei saa kellekään puhua. Vaan ehkä tarvitset ensiksi vähän ruokaa.“

„Niin, koska en koko eilispäivänä palastakaan syönyt, tarvitsen kyllä ruokaa tänään. Pääsin puikahtamaan pakoon pienelle saarelle, jonne kätkeysin, mutta siellä sain ilman ruokaa lymyillä koko päivän pimeään saakka, jolloin uimasillani lähdin salmen yli mantereelle. Kyllä tässä pala on tarpeen.“

„No, syödäksesi saat“, virkkoi Johanna ja toi monia herkkuja pöytään. Vaan loppuun söi Olli kaikki mitä vain lie pöytään kannettu. Saatuaan vihdoinkin kyllänsä, otti hän esiin tupakanlehden, siitä piippuunsa täytteen leikelläkseen. Vaan puukko oli häneltä retkillään hukunut.

„Odotas“, virkkoi Johanna, „minä tuon sulle puukon kauppiaan pöydältä. En tiedä muuten mistä se sinne on tullut, se ei ole talon puukkoja.“

Hän toi Ollille sirotekoisen puukon, jossa oli sievä luupää.

„Tämäkö!“ huudahti Olli, „tämä on luotsin Jannen puukko, olen sen hänellä nähnyt monta kertaa, kun on tavattu kalamatkoilla. Juuri tämän puukon löysin viime viikolla rikkiammutusta laivastonvenheestä, joka oli ollut öisessä kahakassa venäläisten tykkialusten kanssa. Olipa hyvä, että sen taas tapasin. Janne se on ollut mukana moisilla retkillä, mutta siitä hän vielä voi palkkansa saada, se vehkeilijä. — No, tuleeko niistä isännän naimapuuhista mitään tuon tytön, Katin, kanssa?“

„Kuinka niin?“

„Olen kuullut puheissa olleen. Vaan Janne se on myös siellä päin retkeillyt.“

„Minä en niistä mitään tiedä.“

„Niin, Janne se saanee nyt vetäytyä syrjään niiltä poliiltilta, — kunhan vain kauppias pääsisi selville ruotsalaisten laivain päällikköjen kanssa!“

„Missähän laivassa se siellä mahtaa olla?“

„Bellona se kuuluu olevan nimeltään se laiva, joka oli „kapteenin“ ja minun säilytyslaivan vieressä, — siihen ne ovat epäilemättä vieneet kauppiaan. Suolatulle läskille se muuten haisi koko laiva. — Vaan nyt taitaa minun olla lähdeittävä viemään tätä paperia. Kiitos ruoasta!“

„Te siis varmasti palaatte?“

„Varmasti.“ Kalastaja läksi kävelemään tuota samaa tietä, jota kauppias oli kävellyt edellisenä päivänä kapakkaan päin.

„Se taisi ottaa Jannen veitsen mukaansa“, tuumi Johanna, korjatessaan pois ruoan tähteitä. „Sillä taitaa olla jotakin pahaa mielessään Jannea vastaan! — Janne, niin, hän sopisi hyvin Katin puoliseksi, vallan hyvin. Ja parasta olisi, jos he voisivat päästä yhteen niin pian kuin mahdollista . . .“

Mutta Olli asteli tietä pitkin ja mietti syvästi mielessään. Mitä paperiin oli kirjoitettu, sitä hän ei tiennyt, — venäjänkieltä hän kyllä auttavasti puhui, mutta kirjoitusta hän ei osannut lukea minkäänkielistä. Jotakin tuossa paperissa kumminkin mahtoi olla. Olli mietti, että näistäpuolin oli hänen turvaututtava yksinomaa venäläisiin. Sillä jos hän vielä joutuisi jonkun näkyviin niistä, jotka hänet olivat vanginneet ja häntä vankina pitäneet, — ja niiden venheitähän täällä risteilee alinomaa —, niin vietäisiin hänet epäilemättä vastaamaan karkaamisestaan ja samalla ehkä erinäisistä sellaisistakin toimista, jotka hän kernaammin olisi pitänyt ruotsalaisilta salassa. Mitäpä muuten häneen kuului, kuka lopullisesti voittajaksi pääsi. Pysyiväthän kalat vedessä, hallitsipa sitten Ruotsi tai Venäjä. Vaan jälkimmäisellä olivat toiveet paremmat, viisainta siis sen suosiossa pysyä.

Ollilla ei ollut enää parempaa venhettään, se oli jäänyt sille tielle, kun se oli otettu „kapteenin“ jahdin perässä kulkemaan, mutta hänen vanha venheensä oli kapakan rannassa. Sinne hän siis meni, pysähtymättä tällä kertaa kapakkaan.

Oli sievonen tuuli, hän nosti purjeen ja antoi sojottaa Löfön selälle, missä venäläiset laivat olivat. Se, joka oli nimeltään Styrbjörn, oli suurin ja sen suurmaston huipusta liehui päällikön lippu. Tämä saaristofregatti oli kauan aikaa sitten rakennettu suomalaisessa laivaveistämössä ja oli sen nimi alkujaan ollut „Hämeenmaa“. Sen rinnalla oli ankkurissa toinen, miltei samankokonen laiva, Hjalmar nimeltään.

Olli laski suoraan päällikkölaivaan. Kun hän saapui äänen kuuluman matkan päähän, laski hän purjeen ja kysyi vartijalta, saisiko hän nousta laivaan. Luvan saatuaan kiipesi Olli kannelle ja siellä muutamit laivamiehistä hänet kohta tunsivat. Mustapintainen mies, joka näytti upseerilta, tuli Ollilta kysymään, ketä hän haki ja hänelle Olli kirjeen antoi. Upseeri silmäili mitä lippuun oli kirjoitettu, luki sen uudelleen vähän verkemmin, tarkasti kalastajaa tiukasti ja meni kajuuttaan. Sieltä hän kohta palasi vanhanpuoleisen miehen seurassa, joka paperi kädessä astui Ollin luo.

„Tiedätkö, mitä tähän on kirjoitettu?“ kysyi hän paperiin viitaten.

„En osaa lukea“, vastasi Olli.

„Tunnetko nuorukaisen, jota sanotaan Luotsin Janneksi?“ kyseli upseeri edelleen.

„Tunnen toki.“

„Tiedätkö, onko hän millään tavalla ottanut osaa täkäläisiin sotatapauksiin?“

„On se ollut liikkeellä näillä vesillä epäiltävissä asioissa — —.“

„Oletko varma siitä?“

„Olenpa kyllä ja muuten voinee tämä puukkokin jotakin kertoa. Se on löydetty siitä ruotsalaisesta laivastovenheestä, joka jäi Löfön rannalle sinä yönä, jolloin yksi teikäläinen tykkivenhe kaapattiin. Ja tämä on Jannen puukko, hän oli mukana, se on varmaa.“

„Yhyy“, tuumi venäläinen ja kävi miettiväksi. „Siinä tapauksessa voit ehkä sinä olla meille apuna eräässä yrityksessä, josta tässä kirjeessä mainitaan. „Ottakaa Luotsin Janne mitä pikemmin talteen“, niin luetaan tässä kirjeessä, „silloin menettävät ruotsalaiset tärkeän apumiehen näissä vesissä.“ „Tuota neuvoa on toteltava heti“, jatkoi tuo vanha mies nuoremmalle upseerille, „yksi ainoa tuollainen opas voi tuottaa meille arvaamatonta harmia. Kyllin kauan olemme nyt tässä kököttäneet, eteenpäin pääsemättä. Olemmehan liian heikkoja pitämään Kemiönsalmea auki, jos väestö vastustelemaan rupeaa, niinkuin se näyttää aikovan. Meidän on kuljetettava tykkivenheet ja saaristolaivasto ulompaa reittiä, jos mielimme päästä Pohjanlahteen, jonne meidän täytyy päästä. Meillä on käsky ajaa Ruotsin laivasto pois näitä vesiä sulkemasta, meidän täytyy tehdä hyökkäys.“

Vanha upseeri mietti hetken ja jatkoi sitten:

„Tämä mies voi olla luotettava, voi myöskin olla peturi. Parasta on senvuoksi ensi aluksi koettaa hyvällä tai pahalla saada tuo Janne meidän oppaaksemme taikka muussa tapauksessa toimia niin, että viholliset menettävät parhaimman luotsinsa, kuten tässä kirjeessä kehoitetaan. Ehkäpä sitten voimme laivastollamme luiskahtaa *ohi* koko Ruotsin laivaston; tässä Löfön selällä tuskin muuten jaksaisimme asemaamme puolustaakaan, jos ruotsalaiset todellakin tekisivät hyökkäyksen meitä vastaan.“

„Anteeksi, herra kapteeni, kuinka ne sen voisivat tehdä. Heidän laivansa ovat liian syvälläkulkevia näissä vesissä liikkuakseen“, huomautti tuo nuorempi upseeri.

„Mutta heillä on venheitä.“

„Ja hekö yrittäisivät niillä vallata meidän laivojamme? . . .“

„Sellaista on ennenkin tapahtunut.“

„Mutta onhan meilläkin tykkivenheitä, jotka vartioivat kaikissa salmissa.“

„Tänne päästään monta salmea myöten, ja hyvä luotsi on semmoisina hetkinä parempi kuin monet tykkivenheet täydellä miehistöllä.“

„Se on totta“, myönnutti nuorempi upseeri, „parasta on pitää varansa ajoissa.“

* * *

Samana iltapäivänä, hämärän tulossa, oli Arén ikkunastaan huomannut, että kalastajavenhe, jossa oli yksi mies, souteli verkalleen selällä heidän saarensa ympärillä. Hänen huomionsa kiintyi yhä enemmän tuohon soutajaan, joka näytti liikkuvan siellä ilman varsinaista päämäärää, ja vihdoinkin lähti ukko salaa kävelemään eräaseen niemeen, josta hän paremmin saattoi nähdä soutajan. Venhe palasi taas hetken kulluttua ja soutamassa istuva mies lepuutti vähäväliä airojaan, ikäänkuin muka miettien, mihin paikkaan hän selkärin laskisi. Kauanko mies oli tuota vakoilusoutamistaan harjoittanut, sitä ei ukko tiennyt, vaan kun pimeän tultua ei venettä enää näkynyt palaavaksi, oli ukko jo varma, että tuo yksinäinen soutaja oli ollut kalastaja-Olli.

Risteilevät epäilykset vaivasivat hänen mieltään ja huolestuneena palasi hän mökilleen. Janne oli koko iltapäivän ollut poissa eikä vanhus tiennyt häntä odottaakaan ennenkuin aamupuoleen. Hän oli näet lähtenyt opastamaan muutamia ruotsalaisia sotalaivoja syvempään ankkuripaikkaan. Viimeisinä päivinä hän oli ollut vähän omituinen, näytti miettivän jotakin salaista miellettä, joka häntä suretti. — Entä tuo kiertelevä soutaja, mitä hän koko iltapäivän oli täällä vahtinut? Niin, vahtinut hän oli. Kalastaja-Olli! Miten se niin pian oli päässyt vankeudesta? Liukas se oli kuin itse paholainen ja vuoron päältä kumpastenkin sotivain ystävä, — mutta kumman asioilla se nyt souti? Kyllä sillä mahtaa olla

mielessään Jannelle kaunaa, sehän muuten on varsin ymmärrettävääkin . . .“

Vähitellen ukossa epäilykset ja arviot kypsyivät varmuudeksi, hän tiesi nyt sen, mitä äsken isäntunteiden vaitolla oli aavistanut. Jannea se tuo soutaja tavalla tai toisella tahtoi vahingoittaa; ehkä ovat vainolaiset jo hänelle paulan viritäneet. Janne oli ehkä ollut liian varomaton, hän oli heitä ärsyttänyt.

„Niin“, virkkoi ukko, „poikaani ne pyytävät. Vaan jos hän vielä voi Suomea hyödyttää, niin en minä häntä estä, minulla tätä ikää ei kumminkaan enää ole niin pitkältä jälillä.“

KAHDEKSAS LUKU.

Yö oli pilvinen ja pimeä. Kuu, joka illan kuluessa oli hattarain raosta pikkusen pilkistänyt, piiloutui kokonaan paksujen pilvien taa. Meri oli tyyni ja kimalteli heikosti; aivan äänetöntä oli kaikki Kemiön mantereen ja läheisimmän saariston tienoilla. Vanhus makasi vuoteellaan valvoen ja miettien kalastaja-Ollin omituista vakoilua. Vaan kohta puolen yön jälkeen kuuli hän etäistä, tahdikasta soutamista. Jonkun saaren taa katosi hetkeksi ääni, vaan kuului sitten taas selvemmin ja lähempää. Hetken kuluttua tähän tahdikkaaseen sounttiin sekoittui toisenkin soutajan airojen ääni, tahdikas ja varma. Kuta lähemmäs ääni saapui, sitä varmemmin huomasi vanhus, että suurempi määrä venheitä oli kulussa Löfön selältä hänen mökkinsä ohitse, nähtävästi Ruotsin laivaston ankkuripaikkaa kohti.

Luuvalo oli jo monta vuotta sitten tehnyt vanhuksen liikkeet vaikeiksi. Etummaisat suurten soutuvenheiden pitkistä rivistä olivat jo ehtineet saaren ohi, kun vanhus saapui venheeseensä, joka oli laiturin luona saaren toisella rannalla. Siitä hän, aivan rantaa pitkin, soui läntiseen niemeen, johon hän pysähtyi havaintojaan tekemään. Pitkässä rivissä näkyi viisi, kuusi venheenlyhtyä lipuvan väylää pitkin; lyhdyt olivat merkkejä jälestä tuleville. Niiden lukumäärä lisääntyi yhä, kunnes hän laski niitä kaksitoista, ja alusten muodosta ukko

aavisti, että ne olivat tykkivenheitä. Silloin tällöin kuului aluksista joku venäjänkielinen komentosana.

Kun viimeinen venhe oli ehtinyt niemen ohi, läksi ukko piilopaikastaan ja sousti varovasti sota-alusten jälestä.

Ne jatkoivat hyvässä järjestyksessä tasaista, nopeaa sountiaan, kunnes ensimmäinen ehti sen kapean salmen suulle, joka katkasee Kemiönsaaren lounaisen niemen vastapäisestä „Pohjoissaaresta“. Siinä venheiden lyhdyt sammutettiin ja venheet järjestyivät rinnakkain taikka peräkkäin ja kohta sen jälkeen kuumottivat taivaanrannan heikkoa valojuovaa vastaan linjalaivan kookkaat piirteet.

Juuri sillä hetkellä, jolloin etummainen tykkivenhe sousti esiin niemen ohi, saapui yksinäisen soutajan kuljettama venhe selälle niemen vastapäiseltä puolelta. Soutaja näki vielä viimeisen tykkivenheen lyhdyn hiukkasta ennen kuin se sammutettiin.

Mutta hän oli nähnyt kylliksi — tuon lyhdynvalon merkityksestä hän ei voinut erehtyä. Ja hän sousti, minkä voimat suinkin riittivät, takasin linjalaivaa kohden, josta hän äsken juuri oli lähtenyt, huusi tunnussanan ja pääsi kohta kannelle.

„Näittekö lyhdyn tuolta niemen suojasta?“ kysyi Janne kiireesti, — hän näet oli tuo soutaja.

Ei, laivassa ei oltu mitään huomattu, sillä niemi oli peittänyt näköalan. Heti nyt komennettiin nukkuva miehistö kannelle ja kaikki pantiin kuntoon odottamattoman hyökkäyksen varalle. Selällä vallitseva pimeys peitti lähestyvän laivaston, kunnes tämä oli ehtinyt niin likelle linjalaivaa, että siitä lähtevän tulen täytyi käydä sitä turmiollisemmaksi. Silloin leimahti yhtäkkiä useammalta taholta selältä, ja tykkivenheiden kanoonista lähtevä pauke kaikui rannan luodoista ja kallioista. Linjalaiva vastasi samassa hetkessä. Viholisten tykkien tuli helpotti tähtäämistä ja se taistelu, joka

siinä syttyi varuillaan olevan laivan ja venheiden heikompain tykkien välillä, ei tullut pitkä-aikaiseksi. Tykkivenheillä oli kyllä suurempi maali, mihin tähdätä, mutta kun niiden täytyi peräytyä etemmäs ampumaan ja niillä oli vähän tykkejä, ei tämä etu maksanut paljoa. Jos taas tykkivenheet olisivat rohkeasti läbestyneet yhtäaikaan vierestä ampuakseen, olisi varmaankin laivan kannelta ja raakapuilta leimahtanut vastaan sellainen pyssynlaukausten paljous, että sitä ei mikään olisi kestänyt.

Vaan vasta kun yksi tykkivenhe oli saanut vesirajaansa sellaisen reijän, että päällikkö ilmoitti sen olevan uppoamaisillaan, antoi ylipäällikkö peräytymismerkkin. Rikkiammutun tykkivenheen miehistö pelastui vieressä olevaan sluuppiin ja niin lähdettiin paluumatkalle Kemiön niemen suojaan. Tykinjyrinä, joka äsken oli kumeana paukkunut noilla tyyneillä vesillä, päättyi siihen ja yö lepäsi taas hiljaisena selkien ja luotojen päällä. Venäläiset olivat menettäneet muutamia miehiä ja suuri oli siitä syystä heidän pettymyksensä ja vihansa tunne. Ruvettiin heti heidän venheissä epäilyksiä lausumaan sen johdosta, että linjalaiva niin pian oli keksinyt heidän aluksensa ja että siitä kohta oli käyty ampumaan, vaikka varmaa oli, että linjalaivan miehistö jo oli mennyt maata. Ei ollut siellä hälytetty eikä miehiä aseisiin kutsuttu, — taistelu oli alkanut niin hyvässä järjestyksessä, kuin olisi hyökäystä odotettu. Tämä oli yleinen käsitys ja siitä käsityksestä oli hyvin lyhyt matka arveluun, että joku oli mahtanut nähdä tykkivenheet jo matkalla ja antanut tiedon linjalaivaan.

Kalastaja-Olli, joka oli ollut luotsina etummaisessa venheessä, keksi pian selityksen arvoitukseen. Hän oli taikauskoinen ja hänestä oli Janne melkein ylenluonnollisilla apuneuvoilla varustettu, kun hän kaikista pulmista osasi suoriutua. Ollista oli ihan selvää, että Jannen täytyi olla siellä jossakin läheisyydessä ja että juuri hän oli antanut laivalle varoituksen.

Se oli sitä uskottavampaa, kun hän ei ollut kotona ollut koko iltapäivänä, — missä se olisi ollut, ellei ruotsalaisissa laivoissa, niihinhän sillä niin usein oli asiaa.

Ja Ollista oli senvuoksi varsin luonnollista, kun hän hetken perästä kaukaa näki pienen venheen, jota eräs yksinäinen mies nopeasti souti tykkialusten suunnan poikki maihin päin.

„Siellä se mies on!“ huudahti hän aivan kuin olisi hän jotakin hakenut ja nyt äkkiä löytänyt. Seuraavassa tuokiossa oli se tykkivenhe, jossa hän luotsina istui, täyttä vauhtia ponnistamassa tuon pikkuvenheen jälkeen. —

Kun Janne oli varottanut linjalaivaa oli hän, välttääkseen molemmilta tahoilta lähteneitä luoteja, soutanut pienen saaren rantaan ja sieltä etäältä katsellut taistelun kulkua. Hänen aikomuksensa oli sitten, kun hyökkääjät kääntyisivät paluumatkalle, ehtiä ennen tykkivenheitä salmen kautta saarensa. Mutta niin oli taistelun kulku häntä jännittänyt, että hän oli viipynyt tähytyspaikassaan liian kauan, ja huomasi yhtäkkiä kauhukseen joutuvansa melkein venäläisten tykkialusten keskelle.

Mutta kylmäverisyyttään hän ei menettänyt. Hän tiesi hyvin, etteivät syvälläkulkevat tykkivenheet voineet seurata häntä mataloille vesille. Vaan hänen silloisella olinpaikallaan oli hänen kaikilla puolillaan syvät vedet. Maihin päästäkseen täytyi hänen halkaista vihollisten kurssin eikä hän voinut olla huomaamatta, että nämä hänen pieneen venheeseensä tykeillään helposti osaisivat, sillä etäisyys ei ollut juuri pyssynholia pitempi.

Nopeasti souti hän suoraan sitä salmea kohden, jonka läpi vihollisten alukset menomatkallaan olivat kulkeneet. Pian oli häntä ajamaan lähtenyt tykkivenhe loitonnut toisista. Olli oli sen päällikölle ilmoittanut, että oli hyvä saalis pyydystettävissä ja kaksi miestä asettui kiväärin kädessä venheen keulaan,

ampuakseen pakenijan taikka pakottaakseen hänet antautumaan. Mutta Janne soui niin, että vesi koskena keulan edessä kohisi. Jos hän vain niemeen ehtisi, kyllä hän sitten löytäisi lymytien näistä tuttavista väylistä. Ja paeten suoraan eteenpäin vältti hän parhaiten vihollisten laukauksia.

Kiväärit paukkuivat ja Janne kuuli luotien vinkuvan muutamia vaaksoja venheensä yläpuolella. Hän arvasi, etteivät takaa-ajajat tuhlaisi aikaansa pyssyjen uudestaan lataamiseen, vaan että toiset heille ladattuja kiväärejä käsiin ojentaisivat. Ja niin pamahtikin heti kaksi uutta laukausta; toinen niistä viskasi lakin hänen päästään, mutta ei häntä sen pahemmin haavoittanut. Janne soui kahta kovemmin ja niemi, jota kohti hän pyrki, näytti kasvavan. Vielä muutamia aironnykäyksiä, niin hän olisi pelastettu. Silloin pamahti taas laukaus ja toisen, pirstoiksi ammutun airon säpäleet lensivät hänen käsistään. Mutta seuraavassa tuokiossa liukui venhe omaa vauhtiaan maan mustaan katveeseen.

„Sinäkö se olet, Janne?“ huusi hänelle ääni pimeästä ja venhe soui samassa näkyviin.

„Isä!“ vastasi nuorukainen, „soutakaa lähemmäs maata! Tykkivenhe on kintereillämme.“

„Elä minusta välitä“, vastasi ukko, „vaan sinä huopaa tuonne pensaitten alle, — minullehan ne eivät mitään mahda. Olen kuullut, miten ne sinua ovat ajaneet ja olen juuri varustautunut sotkeakseni heidät jäliltä pois. Niin, piiloon nyt sinä, minä jään tänne!“

Janne totteli, hän huomasi, ettei hän paljastamalla itsensä voisi isäänsäkään mitenkään pelastaa. Pian hän huopasi venheensä pimeään siimekseen, josta sitä ei voinut mitenkään nähdä. Heti senjälkeen ehti jo tykkivenhekin perille. Matkaa ei ollut sen pitemmälti kuin että tykkialuksesta hyvin voitiin nähdä ukon venhe, joka nyt siinä liikahuttamatta makasi. Pakolainen on nyt siis huomannut mahdottomaksi pyrkiä

pakosalle, arvelivat takaa-ajajat, taikka on ehkä haavoitettu. Sytytettiin lyhty ja mies asettui keksi kädessä keulaan. Kalastaja-Olli asettui hänen viereensä. Lyhdyn valossa rupesi nyt Olli tarkastamaan venheessä olevaa pakolaista. Vaan häneltä pääsi heti synkkä kirous, joka osotti suurinta petty-
mystä. Lyhdyn valossa oli hän tuntenut vanhan luotsin har-
maapartaiset kasvat.

„Tämähän on taikuutta!“ pauhasi Olli harmistuneena. „Voisinpa miltei vanna, että äsken näin hänen poikaheittiönsä tuolla selällä, ja nyt se on muuttunut ukoksi, vanhukseksi. Taikka onko siellä muita venheessä?“ Hän valasi uudelleen ja lähempää lyhdyllään vanhusta.

„Voittehan hakea täältä purjeiden altakin ja teljojen takaa, jos luulette minun jotakin varastaneen“, puhui ukko Arén, ollen olevinaan aivan tietämätön koko asiasta. „Miksi te minua ammutte? Tässähän täytyy vanhan miehen soutaa käsivarret pois sijoiltaan, vaikka kumminkin on luvattu, että kaikki yksityiset saakoot olla rauhassa? Ja mitä se sinä Olli siellä toimit kaiken tuon sotaväen joukossa? Yksin sou-
telit koko iltapäivän saareni ympärillä tänään; ajattelin pyytää sinut sisään, mutta soudit niin kaukaa, ettei ääni kuulunut...“

„Luutnantti sanoo, että saatte soutaa tiehenne“, virkkoi Olli keskeyttäen, koettaen kätkeä kasvojaan lyhdyn valosta pois. „Ei olisi teitä ammuttukaan, ellette olisi pakoon sou-
tanut kuin tullivaras.“

„Minä en liikahda paikaltani, ennenkuin kaikki venheet ovat soutaneet ohi, sillä muuten nuo toisetkin luulevat minun pakenevan ja lähtevät minua ampumaan.“

Sen sanottuaan soutu ukko venheensä vähän selemmäs ja antoi sen pysähtyä siihen, niin että kaikki ohiajavat tykki-
venheet saattoivat hänet huomata. Ne soutuivat yksitellen edessä kiirehtivän jälestä ja niissä sytytettiin kaikissa taas vähin-
erin aluksenlyhdyt. Ukkoa ei kukaan ahdistanut. Oli aivan

tavallista, että sota-alukset tapasivat saaristovenheitä kulkuvesillä, eikä nytkään siis tuohon yksityiseen venheeseen mitään huomiota pantu.

Janne oli soutanut pienen saaren alle, jonka kapea heinikkosalmi katkasi niemestä. Siellä hän liikahdamatta kökötti, kunnes isä, koko laivaston soudettua ohi, huopasi hänen luokseen. Siinä varjossa he nyt varovasti keskustelivat. Jo päivemmällä oli päätetty, että Janne ensi tilaisuudessa ottaisi pestin Ruotsin laivastoon, koska hänen olonsa ja asemansa kotonaan kävi päivä päivältä yhä vaarallisemmaksi. Oman väestön keskuudessa oli näet henkilöitä, jotka Löfön selällä olevan laivaston levittämästä kullasta olivat valmiit kavaltamaan kansalaisiaan. Pitemmän ajan kuluessa oli Janne huomannut siitä epäilyttäviä oireita. Ja nyt, kun selvästi nähtiin kalastaja-Ollin olevan venäläisten oppaita, käsittivät sekä isä että poika, ettei hänen ollut kotona turvallista olla, sillä tuo hämäräperäinen seikkailija oli koettava kaiken voitavansa, kos-
taakseen sen kepposen, minkä Janne oli hänelle ja „kapteenille“ tehnyt.

Mutta ennenkuin Janne saattoi lähteä kotoaan antautuakseen laivastomieheksi, täytyi hänen toki saada mukaansa vähän vaatteita ja muonaa. Siksi oli lähdettävä kotiin päin.

Janne luuli voivansa omalla venheellään seurata isäänsä kotiin. Tykkivenheetkin olivat jo hävinneet yöpimeään ja jatkoivat arvattavasti yhtä kyytiä retkeään Löfön selälle. Mutta siihen ehdotukseen ei ukko suostunut. Olisihan voinut sattua, että joku sluuppi syystä tai toisesta olisi jäänyt toisista jälempäs väylälle, ja silloin voisi sen miehistö helposti keksiä Jannen, — kuka sen tiesi, vaikka kalastaja-Olli itse olisi jäänyt saaren luo taas vahtimaan, — se oli mies viekas kuin kettu.

Ja pian huomattiinkin, että vanhus oli oikein aavistanut venäläisten liehtarin vehkeet.

Janne peitettiin siis isän venheeseen purjeiden alle, jotta se täten vaaratta pääsisi mahdollisten vahtien ohi. Tykkivenheitä ei enää kuulunut. Rauhallista ja hiljaista oli kaikki vanhuksen kotiin päin soutuessa. Ollakseen sitä enemmän varuillaan, kiersi ukko mantereen rantaa myöten ja käänsi siitä vasta niemen ympäri suojaiseen paikkaan, jotta siinä kenenkään näkemättä saisi lastinsa maihin. Mutta soutuessaan näin rantaa pitkin niemen kärkeen, ei hän voinut nähdä, mitä niemen toisella rannalla oli; sitäpaitsi peitti öinen pimeä tämän rannikon aivan näkymättömiin. Liian myöhää hänen senvuoksi oli kääntyä takasin, kun hän niemen nokkaa kiertäessään näki lyhdyn loistavan eräästä rannikolle pysähtyneestä tykkivenheestä, — hän tuskin enää oli kymmenen sylen päässä siitä. Hänen soutuessaan niemen kärkeen oli jo tykkivenheeseen kuulunut hänen airojensa loiske.

„Hei, Arén!“ huusi ääni tykkivenheestä ja ukko tunsu heti huutajan kalastaja-Olliksi. „Souda tänne venheesi, luutnantti tahtoo levätä yön sinun majassasi.“

„Tulenhän minkä ehdin“, vastasi luotsi aivan tyyneesti, ja ohjasi samalla venheensä lähelle rantakiviä, niin että Janne pääsi siitä ryömimään maihin.

„No, mutta tulehan jo“, huuteli Olli, kun vanhus vähän viipyi.

„Täällähän jo olen.“

Ukon täytyi kiireesti soutaa aivan tykkivenheen kylkeen. Siellä lausui komentaja jotakin venäjäksi Ollille ja molemmat laskeusivat sitten hänen venheeseensä.

„Liehän tuvassasi tilaa mullekin“, puhui Olli, „luutnantti tahtoo minut mukaansa.“

„Liehän sitä tilaa, jos enään tyydyt siihen, mitä suomalaisen voi tarjota“, vastasi Arén pistelijäästi.

Kun kalastaja-Olli ja luutnantti nousivat maihin, kyykötti Janne niin lähellä erään kiven takana, että hän

selvästi saattoi kuulla miesten askeleet, kun he kävelivät ohi.

„Olisipa meidän luutnanttimme nyt täällä“, arveli hän itsekseen, „niin pistäisimmepä sinut nyt sellaisiin pihteihin, että et hevillä livistäisikään tiehesi!“

Miehet menivät tupaan, jossa ukko sytytti tulen. Mutta Janne makasi piilopaikassaan ja mietti, miten hän saisi tuon maansa kavaltajan satimeen. Hänen päähänsä ei pistänyt ajatuskaan, että hän voisi tehdä Ollille mitään väkivaltaa, niinkauan kuin tämä oli hänen isänsä majassa, — se olisi ollut vieraanvaraisuuden loukkaamista. Mutta ulkona hän mielestään saattoi tehdä mitä tahtoi ja olisi hän siellä kernaasti antautunut ilmiotteluunkin kavaltajan kanssa, ellei olisi peljännyt siten isälleen tuottavansa tuhon. Sitäpäitse heitä oli kaksi miestä. Eikä hän nyt voinut keksiä otollista suunnitelmaa, vaan päätti antaa tapausten ja sattuman ratkaista menettelytapansa.

Vähää myöhemmin näki hän tuvan vieressä olevan matalan kellarin katolta venäläisen upseerin kävelevän edestakaisin tuvassa. Kalastaja istui ovensuussa ja isä valmisti vuodetta upseerille. Janne näki, että Ollilla oli pistooli vyössään.

Äkkiä upseeri pysähtyi ja näytti antavan kumppanilleen jonkun käskyn, sillä tämä nousi heti ja otti lakkinsa. Samassa pudottausi Janne kellarin katolta alas ja lymysi läheisen männyn taa sen tien viereen, joka vei tuvasta rantaan. Hän näki tuvan ovea avattavan ja samassa kuului mies astuvan tietä myöten rantaan päin. Oli niin pimeä, että Jannen täytyi korvakuulolta laskea, milloin Olli oli männyn kohdalla. Siinä silmänräpäyksessä astui hän esiin, tempasi pistoolin Ollin vyöstä ja veti sen vireisiin.

„Hiljaa!“ komensi hän, ennenkuin toinen ehti tajuta mistä oli kysymyskään; „meitä on viisi miestä ja jos sinä

ääntäkään päästät, saat lyijyluodin otsaasi niin totta kuin sen olet ansainnut. Tottele, jos hengestäsi välität, nyt on vuoro minulla, tee täsmällisesti, mitä käsken — —.“

„Tunnen sinut jo, Janne“, virkahti kalastaja, yhä varmistuneena äskeisessä arvelussaan, että poika liikkui noitamahdeilla ja ylenluonnollisilla apuneuvoilla.

„Sitä parempi“, jatkoi nuorukainen, „tässä ei ole aikaa juttelemisiin. Näet kellarin tuossa ikkunan valossa. Sinne pääset yökortteliin. Jos yritätkään livistää pakoon, ammun luodin selkääsi, — minä olen vankempi nyt, kuten näet, tykkivenhe ei ehdi maihin, ennenkuin minä olen pitkäin matkain päässä salmen takana. Ja sen tiedät, että tästä on leikki kaukana.“

Sen tiesi Olli. Ja vaikkei hän ollutkaan niin varma noista neljästä apulaisesta, niin älysi hän olevansa huonommalla puolella. Jospa pistooli ei olisi ollut ladattu, ei hän olisi epäillyt antautua käsikahakkaan tuon rohkean pojan kanssa, jota väkevämmäksi hän itsensä tiesi. Jos hän taas huutaisi, oli vaara tarjona, että Janne uhkauksensa täyttäisi — ja Olli oli hengestään arka. Jannen kiirehtivässä äänessä oli jotakin, joka ei kehottanut vastaväitteitä tekemään.

Näitä miettien totteli hän verkalleen Jannen käskyä ja ryömi matalan, vankan kellarinoven kautta sisään.

„Eläkä siellä turhaa meteliä pidä“, varotti Janne yhä pistoolia ojentaen, „äänesi ei kuulu kumminkaan kymmenen askeleen päähän ja me kyllä täällä sinua vartioimme, kunnes sinut laivastoon viemme talteen. Ruokaa saat aamulla.“

Niin sanoen sulki Janne oven ja kiinnitti varmasti rautasen telkeen.

Helppoa hänen nyt olisi ollut vangita myöskin venäläinen upseeri, joka puolittain riisuutuneena makasi luotsin lait-tamalla vuoteella. Mutta vieraanvaraisuuden lait estivät häntä isänsä majassa sitä tekemästä. Ja siksi hän vain varovasti

ikkunan kautta antoi isälleen merkkejä, jotka tämä hyvin ymmärsi. Hän aikoi heti lähteä ruotsalaiseen laivastoon.

Sillaikaa kuin isä tuvassa kokosi hänelle vähän vaatteita, meni hän venheelleen ja souti sen aivan hiljaa saaren toiselle rannalle ja palasi sitten noutamaan tavaroitaan. Isän ei sopinut lähteä tuvasta niitä tuomaan, upseeri olisi muuten voinut herätä ja ruveta epäilemään. Eteisessä puristi Janne isänsä kättä ja sanoi jäähyväiset, — olihan hän nyt lähtemässä vakavia kohtaloita kohden.

„Etkö kellekään tahdo terveisiä lähettää?“ kuiskasi ukko hyvästellessä. Janne oli hetkisen ääneti.

„Eipä ole ketään, joka minun terveisistäni välittäisi“, vastasi hän sitten hiljaa. Ja nyt oli ukko kotvasen vaiti.

„No niin“, virkkoi hän vihdoin, „Jumala olkoon kanssasi! Toivonpa, että vielä toisemme näemme, mutta jos niin ei tapahtuisi, tiedän sinun kumminkin oikeilla teillä kulkevan. Minua elä ajattele, tee vain parastasi.“ —

Pimeää salmea ja epätietoista tulevaisuutta kohden souti nuorukainen yksin ja ääneti. Ei ollut ketään muita kuin isä, joka hänen retkiään ja toiveitaan huolella seurasi nyt, kun hän oli menossa sotamieheksi, saadakseen, jos niin sallittaisiin, jo tänään tai huomenna avonaisessa taistelussa sotia maansa puolesta. Eikö ollut ketään? Oli, — isänmaan katseet seurasivat häntä, niinkuin kaikkia poikiaan.

YHDEKSÄS LUKU.

Vaikka Janne niin varmasti ja rohkeasti oli toimeenpannut suunnitelmansa vangitessaan kalastaja-Ollin, ei hän ollut ottanut lukuun kaikkia tämän kälmintöihin tottuneen miehen keinoja suoriutua vaikeimmistakin pulmista. Jos hän kaikki asianhaarat olisi ottanut lukuun, siis myöskin tuon vangitsemansa miehen tarkaksi terästyneen kuulon, olisi hän varmaankin käärinty sukkinsa airojensa ympäri, vajentaakseen niiden ritinän, kun hän läksi kotirannastaan soutamaan.

Olli oli alistunut pistoolin piipun edestä, mutta Jannen puhetta „viidestä miehestä“ hän ei ollut uskonut. Kun hän sitten kellarin syvässä pimeydessä ei näköaistiaan voinut ollenkaan käyttää, jännittyi hänen kuulonsa sitä tarkemmaksi ja hän koetti korvainsa avulla muodostaa itselleen jonkinlaisen käsityksen siitä, mitä hänen vankilansa ulkopuolella tapahtui. Hän ei kuullut kenenkään muun askeleita kuin Jannen, kun tämä läksi kellarin luota. Matka kellarista tupaan oli niin lyhyt, ettei kukaan olisi voinut tupaan mennä, ilman että hän olisi sitä kuullut. Hän kuuli Jannen kävelevän kellarinoven ohi rantaan päin ja palaavan hetken perästä vastapäiseltä taholta. Kalastaja oli jo kohta älynnyt, että Janne vain käväsemään oli saarelle tullut ja toiminut siellä, käyttäen sattuman tarjoamia apuneuvoja hyväkseen. Siitä teki kalas-

taja myös sen johtopäätöksen, että hän ennen päivän nousua taas lähtisi pois saarelta, koettamattakaan vangita venäläistä upseeria. Sillä olihan tykkivenhe miehistöineen siinä aivan vieressä.

Se hetki, jolloin Janne eteisessä odotti, kun isä kokosi hänen vaatteitaan, oli seikka, jota ei vanki voinut selittää. Hän rupesi jo epäilemään otaksumiensa todenmukaisuutta, kun hän taas kuuli nuorukaisen tutut askeleet ja niiden avulla sai solmituksi kokoon katkenneet langat. Jospa hän nyt vain saisi kuulla airojen ritinää, olisi hän asemasta aivan selvillä: Janne on pistänyt hänet väliaikaiseen talteen, nähtävästi tarkoituksessa, että ensi tilassa tultaisiin sotaväen avulla viemään hänet varmempaan säilytyspaikkaan. Mutta tuota odottaansa ääntä sai hän kauan vartoa.

Janne oli kotoa lähtiessään pitänyt silmällä ainoastaan sitä, että saisi saaren venheensä ja tykkialuksen väliin, joten jälkimmäiseen ei hänen soutamistaan kuultaisi. Mutta sitä mahdollisuutta, että Olli olisi vankilaansa kuullut hänen soudantansa, ei hän ottanut ollenkaan lukuun, eikä hän siitä luultavasti olisi välittänyt, jos olisi tullut tuota ajatelleeksikin. Hän vain ajatteli, että aamulla kaipaa venäläinen upseeri sekä Ollia että pikkivenhettä ja tekee siitä sellaisen johtopäätöksen, joka suinkaan ei Ollille ole suosiollinen, — jos hän joskus vastaisuudessa, vapaaksi päästyään, vielä antautuisi vihollisten palvelukseen.

Ja niin souti Janne reippaasti ulapalle ajattelematta, että hänen aironsa äänet kuuli ja laski se mies, jonka hän äsken oli isänmaanpetoksesta tavannut ja joka nyt parhaallaan mietti pelastuksensa ainoata keinoa.

Päivä oli jo ruvennut valkenemaan, kun venäläinen luutnantti heräsi vuoteellaan. Ensi töikseen hän kysyi, missä hänen oppaansa, kalastaja, on. Ukko Arén oli unisen näköinen eikä ollut ymmärtävinään mitään. Luutnantti mainitsi

silloin Ollin nimen. Isäntä puisteli nyt päätään merkiksi, ettei hän siitä tiennyt mitään. Silloin nousi upseeri ja lähti ulos, kävelläkseen venhevalkamaan. Mutta monta askelta hän ei ollut ehtinyt, kun hän kellarinoven sisäpuolelta kuuli kovaa jyskettä ja kolkutusta. Aavistamatta, miten asianlaita oli, kutsui hän luotsin tuvasta ulos. Tämä puisteli päätään, ymmärtämättä upseerin vilkkaita viittauksia. Mutta silloin kuultiin selvästi kellarista upseerin omaa nimeä mainittavan. Nyt ei luotsin auttanut muu, kuin täytyi hänen hyvin hämmästyneen näköisenä mennä ja avata ovi. Ja aivan kummastuneena hän katseli, kun kalastaja-Olli sieltä astui ulos, kädellään suojaten silmiään valolta.

„Mitäs tämä on?“ kysyi upseeri, luotsia terävästi tarkastaen.

„Hän ei ole näissä vehkeissä ollut mukana ainakaan alusta“, vastasi Olli, „vaan syy on hänen poikansa, sen heit-tiön, jonka tekin tunnette, herra luutnantti — —.“ Ja Olli kertoi, kuinka häntä muka kavalasti takaapäin oli lyöty halolla päähän ja sitten sysätty kellarinovesta sisään, ennenkuin hän oli siksiverran tajuntaansa päässyt, että olisi ehtinyt laskea, oliko niitä ollut kolme vaiko useampia. Ilkityön tekijät olivat sitten venheellä soutaneet pois.

„Ja uskotko sinä“, kysyi upseeri harmistuneena, „että hän yksin on tuon juonen keksinyt?“

„Sitä en ole sanonut“, vastasi Olli, joka kernaasti näki, että myöskin isä-Arén sai tarpeellisen kurituksen.

„Sinä olet meidän palveluksessamme“, jatkoi upseeri, „niinkauan kuin tykkialustamme opastat, ja siitä syystä olen minä myöskin ansion mukaan rankaiseva jokaisen, joka sinulle jotakin väkivaltaa tekee. Eihän hän ole Ruotsin sotaväessä tuo nuorukainen?“

„Ei, ellei hän tänä aamuna ole pestiä ottanut. Aina-kaan hän ei vielä viime yönä ollut sotilas.“

„Sano siis tälle vanhalle miehelle näin: Joko jättää hän neljänkolmatta tunnin kuluessa poikansa minun vangiksi, taikka poltatan minä huomispäivänä hänen mökkinsä.“

Olli käänsi tämän ja luotsi kuunteli sitä uhkausta kasvojaan vähääkään väräyttämättä.

Hetken kuluttua sai Arén käskyn soutaa upseerin palvelijoihin takasin tykkivenheeseen, joka koko päiväksi jäi ankkuriin saaren edustalle.

KYMMENES LUKU.

Jo seuraavana päivänä tekivät venäläiset uuden yrityksen pakottaakseen tykkivenheillä ja lauttapatterioilla ruotsalaiset poistumaan ankkuripaikaltaan Jungfrusundista. Kohta puolenyön jälkeen ilmoitti eräs „Isänmaa“ nimisen laivan vahti, että hän oli nähnyt joitakin epäilyttäviä aluksia lähenevän suurta väylää pitkin Löfön selältä. Kohta annettiin myöskin lähimpänä olevalle laivalle merkki, että tykit pantaisiin ampumakuntoon. Vähää myöhemmin paukahti jo ensimmäinen laukaus. Viime yön kokemuksista olivat venäläiset huomanneet tarpeelliseksi lähestyä varovammin. Ohjaamatta suoraan ruotsalaisten laivoja kohden hakivat he suojaa muutamain pienten luotojen takaa, josta he suurimmilla tykeillään pommittivat linjalaivoja. Vaan ruotsalaiset laivat vastasivat niin hyvin tähdätyillä ja voimakkailla laukauksilla, että tykkivenheiden tunnin utteran työn jälkeen täytyi taaskin palata turvalliseen suoja- paikkaansa. Yksi luoti oli sattunut „Isänmaahan“ ja tappanut kaksi merisotilasta. Mutta vihollisille oli retki enemmän maksanut. Sillä sen yön jälkeen ei kahta heidän tykkialustaan enää koskaan taisteluun tuotu.

Ruotsin tässä salmessa olevaan laivastoon kuuluivat edellämäinitut kaksi linjalaivaa sekä fregatti Bellona. Laivat olivat syväkulkuisia ja saaristossa oli niillä vaikea liikkua,

josta syystä tuulen äkkiä kääntyessä täytyi purjehtia aavemalle selälle; mutta tästä taas oli seurauksena, että mantereenpuoleisen väylän vartioimisesta monta kertaa oli luovuttava. Siksi olikin amiraalilta tullut käsky, että osaston tulisi, tuulen ollessa suotuisan, yhtyä Örön luo koottuun pääjoukkoon, jossa oli kymmenen linjalaivaa ja fregattia. Samaan aikaan tuli kahden toiselle taholle sijoitetun linjalaivan yhtyä päälaivastoon. Oli tarkoitus pakottaa venäläistä laivastoa ryhtymään meritaisteluun; tuo laivasto oli saapuneiden tietojen mukaan Suomenlahden suussa.

Mutta ennenkuin näiltä vesiltä lähdettiin, arveli osaston päällikkö, amiraali Nauckhoff suotavaksi, että hyökkäys tehtäisiin Löfön selällä olevaa venäläistä saaristolaivastoa vastaan. Jos se voitaisiin valloittaa, niin sitä parempi; kaikissa tapauksissa oli vihollista rangaistava noista uudistetuihin hyökkäyksistä. Lippukapteeni, överstiluutnantti von Krusenstjerna sai käskyn toimeenpanna hyökkäyksen suunnitelman mukaan, minkä hän itse sai laatia. Mutta nopeasti oli kaikki suoritettava. Saattoihan tuuli koska tahansa kääntyä suotuisaksi retken tekemiseen.

Jo päivällisen aikaan samana päivänä, jolloin vihollisten viimeinen hyökkäys linjalaivoja vastaan oli torjuttu, oli eri laivoihin annettu tieto överstiluutnantin suunnitelman pääpiirteistä. Kello 6 i. p. läksi sitten kapteeni Nordenskiöldin johdolla venhelaivasto, jossa oli kuusi barkassia ja viisi tykkipöytä, kaikki täysin miehitettyinä, liikkeelle yhtyäkseen molemmilta tahoilta tulevain apualusten kanssa. Överstiluutnantti Krusenstjerna saapui heti jälestä sluupillaan Öröstä.

Erään Kronobergin rykmentin Ahvenanmaalle kuljetettavan lisäväkiosaston oli vastatuuli pysäyttänyt laivaston luo, ja kun pidettiin erittäin suotavana, että alkavassa kahakassa olisi käytettävänä hyviä pyssymiehiä, valittiin osastosta 132 miestä, jotka jaettiin eri venheisiin. Vapaaehtoisina oli melkein

koko laivastoväki ilmoittautunut halukkaaksi lähtemään tälle hyökkäysretkelle, ja nuorten upseerien joukossa oli into aivan palava. Olihan koettava valloittaa takasin edes jotakin siitä, mitä Viaporissa oli menetetty. Hetki oli tullut, jolloin sai pestä pois häpeän ja silmästä silmään nähdä tuon vihollisen, joka piilopaikoistaan saaristosta oli pitkät ajat salakähmäistä kiusaansa tehnyt.

Kun kaikki soutuvenheet olivat kokoontuneet divisioonalaivan ympärille, kutsuttiin kaikki upseerit, jotka eri venheitä komensivat, laivan suureen kokoushuoneeseen. Siellä överstiluutnantti Krusenstjerna esitti heille yksityiskohtaisesti suunnitelmansa. Sen tarkoitus oli suorastaan koettaa vallata nuo molemmat saaristofregatit, Styrbjörnin (Hämeenmaan) ja Hjalmarin, sekä sen lisäksi jos mahdollista kaapata jonkun niistä skuunareista, jotka olivat ankkurissa suurempain laivojen rinnalla. Hyökkäys oli äkkiarvaamatta tehtävä. Eräältä nuorelta luotsilta, joka edellisenä päivänä oli ruvennut laivastoon vakinaiseen palvelukseen ja jonka kotipaikka oli Löfön selän partaalla, saatiin tietää, että vihollisella oli eri salmissa etuvarti-joita ja vakoojia aina lähelle Jungfrusundia ja ettei siis voinut toivoakaan, että näiden obi huomaamatta päästäisiin. Mutta luotsi tunsi toisen väylän, joka oli vähän pitempi, mutta jota viholliset nähtävästi eivät vartioineet. Se kiersi pienemmän saaren ympäri ja sieltä pohjoiseen salmivesiä pitkin Löfön selälle. Tätä väylää nyt päätettiin kulkea.

Venheet järjestettiin kahteen osastoon, joista toinen annettiin 28-vuotisen suomalaisen, kapteeni Nordenskiöldin johtoon, joka jo oli paljo kokemusta ja sotakunniaa saavuttanut ulkomaillakin palvellessaan; toisen osaston päälliköksi taas tuli luutnantti Dreijer, toveriensa eteväksi arvostelema upseeri. Molemmissa osastoissa sijoitettiin kaksi venhettä reserviin, jotapaitse 4-venheinen yhteinen reservi seurasi osastoja jonkun matkan perästä.

Kokoussali ei ollut erittäin suuri. Nuo lukuisat upseerit, jotka siellä ahdingossa seisoivat, käsittivät kyllä suunnitelman yleiset piirteet sekä heille erikseen annetut käskyt. Mutta koko neuvottelu oli jollakin tavoin levoton, tarpeettoman kiirehtivä, ja sitä hätäilemistä lisäsi nuorten mielten kiihottunut jännitystila, jonka alkava taistelu aiheutti.

Siellä seisoi joukossa myöskin se solakka, nuori upseeri, joka Jannen seurassa oli tehnyt vakoiluretkiä ja joka juuri oli överstiluutnantille antanut selvän kuvan laivain asemasta Löfön selällä. Kun hän kuuli, että hänen pitäisi seurata Dreijerin osastoa, jonka tuli koettaa vallata „Hämeenmaa“, salamoivat hänen tummat silmänsä ja hän kääntyi vilkkaasti vierustoverinsa, lujatekoisen, 22-vuotisen, kiharatukaisen nuorukaisen puoleen.

„Me siis kuljetaan yhtä matkaa, Melander!“

Toinen nyökäytti iloisesti päätään.

Kaksi muuta nuorta upseeria, Cavallius ja Ruthensparre, kuunteli jännitettyllä tarkkaavaisuudella päällikön neuvoja. Vaikka koko joukossa ei ollut muita kuin Nordenskiöld, joka koskaan olisi ollut mukana sotalaivaa vallattaessa, oli tällainen yritys vielä oudompi ja vaikeampi käsittää maajoukkojen upseereille kuin muille. Mutta molempain tyyneistä, päättävistä kasvoista saattoi lukea, että heillekin heidän ohjelmansa oli selvä: laivastoväki saisi nähdä, että maajoukkojen toverit tulisivat merelläkin kunnostamaan itsensä.

Pitkää aikaa ei jäänyt venheiden johtajille järjestääkseen yksityisiä varustuksiaan eri taboilla. Muutamat eivät olleet ehtineet tajuta muuta, kuin mihin osastoon heidän tulisi kuulua. Nyt täytyi kiireesti purasta palanen ruokaa ja sitten laittaa venheet sountikuntoon, jotta määrätysissä järjestyksessä ehdittäisiin liikkeelle.

Kello oli vähän yli $\frac{1}{2}$ 11 illalla, kun jo kaikki soutuvenheet olivat järjestyksessä linjalaivan ympärillä; odotettiin

vain lähtökäskyä. Kapteeni Nordenskiöldin alus oli vielä laivan kyljessä. Yhtä miestä odotettiin, joka vielä viipyi kannella. Se oli Janne, jonka tuli opastaa koko osastoa.

Silloin kuultiin vahdin suurmastosta huutavan jotakin. Hän ilmoitti näkevänsä punasen liekin pohjoiselta taivaanrannalta. Kapteeni Nordenskiöld kiipesi ylöspäin vanteja pitkin. Valo kävi yhä kirikkaammaksi.

„Missä luotsi?“ huusi hän kannelle.

Janne kuuli huudon ja kiipesi kapteenin luo. Katseltuaan sitä kotvasen, pyysi hän saada nousta maston huippuun saakka, paremmin nähdäkseen.

Tuokion kuluttua palasi hän takasin, pysähtyi upseerin luo ja virkkoi äänellä, jossa voimakas mielenliikutus värähteli:

„Herra kapteeni, viivähdin äsken liian kauan täällä kannella. Katselin silloin jo tuota tulta. Ei ole olemassa kuin yksi tupa sielläpäin, mistä liekki nousee ja se on isäni. *Isäni tupa palaa!*“

„Mitä sanotkaan! Eikä meillä ole toista varmaa luotsia. — Onko ukko yksin . . .?“

„Yksin, herra kapteeni, kivuloinen, Jumala häntä auttakoon! Mutta minä olen toimittava virkani, ohjaava kapteenin venhettä, heti.“

„Tuota vastausta miltei odotin“, vastasi esimies vavahavalla äänellä. „Olet suomalainen sinä niinkuin minäkin . . .“

Överstiluutnantti Krusenstjerna oli jo noussut venheeseensä ja lähtökäsky annettiin.

„Lagerberg!“ huusi Melander vieressään soutavan venheen päällikölle, tuolle samalle, joka oli iloinnut siitä, että he tulivat yhteen osastoon, „onko Stig sinun mukanas?“

„Ei, ikävä kyllä, hän ei voinut lähteä, tuo haavotettu käsi tekee hänelle kiusaa. Enkä ole häntä nyt pariin tuntiin nähnytkään, mihin lie mennyt, ei laivurikaan ollut häntä nähnyt. Mutta Bramrå on tuossa edellisessä venheessä.“

Hän on nyt laulellut koko iltapäivän, vaikkei muuten vuorokausiin ole sanaakaan sanonut. — Minä ohjaan sinun jällestäsi.“

Kun venheet lähtivät liikkeelle, vaikenen niistä äkkiä kaikki äänekäs puhe. Vesi oli tyyni, ikäänkuin hervoton, eikä pimeän illan äänettömyyttä katkaissut muu kuin airojen tahdikas, hillitty kaiku. Taivaalla ajelehti hienoja hattarapilviä, varjostaen sen kelmeän valon, minkä tähdet muuten olisivat väylälle luoneet, mutta pohjoisesta kuvastui yhä vielä tuo häilyvä, melkein verenpunertava hohde, jonka vanhan luotsin palava tupa synnytti.

Linjalaivan hämärät piirteet kävivät yhä epäselvemmiksi, kunnes kokonaan katosivat. Venheet olivat nyt oman onnensa nojassa, tuon nuoren luotsin ohjattavina. Joka venheen perässä istui nuori upseeri, pitäen tarkkaa kurssia edessään soutavan aluksen perään ja pysyen määrätyn matkan päässä siitä. Niin kuljettiin eteenpäin varmaa, säännöllistä, katkeamatonta kulkua.

Melkein kaamealta tuntuvassa äänettömyydessä soutivat nuoret ja vanhat laivamiehet, mustiin hattuihin ja karkeihin, harmaihin sarkavaatteihin puettuina, keltaset nabkavyöt vyötäreillä, näitä sotavenheitä. Pimeä esti heitä näkemästä mitään, joka heidän ajatuksiaan olisi voinut viihdyttää, jokainen mietti vain sitä tärkeää hetkeä, joka joka aironvedännältä, vaikka monen mielestä liian hitaasti, lähenei. Mutta suorana ja varmana istui upseeri perässä, ja häneen kaikki luottivat; jos hän uskalsi henkensä, mikseivät sitä tekisi muut! Ja olihan heillä jokaisella tuttuja, luotettavia miehiä ja tovereita venheessään, jotka eivät vähää säikkyneet, — auta armias sitä, joka heidän kynsiinsä joutuu, kun he suuttuvat!

Toveruuden, yhteisen edesvastuun ja vaaran tunne kiinnitti miehet ikäänkuin lähemmäs toisiaan. Kaikki muut mietteet häipyivät, se tunne vain pysyi kaikille selvänä, että he

olivat vannoneet taistelevansa maansa puolesta ja vapaaehtoisina ilmoittautuneet osallisiksi tähän yritykseen.

Pohjoisesta hohtanut punanen valo oli vaipunut metsään ja pimeä oli taivas kaikilta tahoilta. Ja yhä mustemmiksi kävivät varjot sen maan suojassa, jonka rantaa pitkin he nyt soutivat. Mutta Janne, joka istui vasemman osaston etummaisena venheen perässä, tunsu väylän kaikki vaaralliset paikat. Venhe kääntyi nyt Hevossaaren niemen ympäri ja hetken vielä soudettua käännettiin kurssi pohjoiseen. Venhe toisensa perästä teki nyt saman liikkeen. Aina kun jonkun kallion ohi soudettiin, kuului selvä kaiku airoista, aivan kuin jos näkymättömät venheet olisivat osaston rinnalla soutaneet.

Kohta oli ehditty niiden pienten luotojen luo, jotka ovat Löfön eteläisen niemen ulkopuolella. Silloin näkyi taas luoteesta tuo punertava valo, heijastaen tuokioksi merenpinnan veren karvaiseksi, — vaan taas se katosi kukkulain taa ja yö kävi yhä pimeämmäksi. Vaan juuri kun venheet saapuivat Löfön ja sen edustaisen saaren väliseen salmeen, välähti vuorien päällitse erittäin kirkas, punertava valokaari, joka nopeasti kohosi ja kasvoi. Se oli täysikuu, joka nyt rupesi hopeoittamaan noita vielä rauhallisia vesiä, missä ihmisten hillittömät himot pian kiihtyivät veristä temmelystään pitämään.

Samassa kun kuu nousi, nähtiin molemmat saaristofregatit, jotka olivat ankkurissa melkein perättäin ja niiden vieressä olivat nuo pienemmät prikit. Soutajat kapteeni Nordenskiöldin venheessä innostuivat vihollisen nähdessään ja lähtivät kahta tuimemmin soutamaan. Seuraavissa venheissä vaikutti tämä vauhdinlisäys samalla tavalla. Luutnantti Dreijer pysytteli vasemman osaston etunenässä myös samalla rinnalla, mutta muutamat raskaammat venheet hänen osastossaan jäivät kumminkin jälempäs, vaikka soutajat ponnistivatkin parhaat voimansa. Siitä syntyi tässä osastossa vähän epäjärjestystä; kaksi etummaista venettä kiiti edellä, toiset jättyivät jälempäs.

Nyt rupesi valoa vilahtelemaan venäläisistä aluksista ja ääniäkin rupesi niistä jo kuulumaan. Venheiden tulo oli laivoissa huomattu. Kuu oli tuottanut venäläisille juuri tärkeimpänä hetkenä edun, joka kävi hyökkääjille turmioksi. Jos venäläiset ehtivät heti saada mutamiakaan tykkejä kuntoon sekä tähtäimet varmasti reilaan, niin sen saattoi pitää varmana, että ainakin muutamat venheet ammuttaisiin upoksiin. Nyt täytyi kiirehtiä ja ehtiä perille, ennenkuin nuo tulikidat rupesivat puhumaan.

Nuolena lensi kapteeni Nordenskiöldin venhe eteenpäin Styrbjörn-laivan tummaa runkoa kohtaan ja sitten sen kylkeä pitkin, tykinsuiden alle. Silloin leimahti kiväärien yhteislaukaus laivankannelta kohden tuota rohkeaa suomalaista ja hänen venhettään. Vaan innossaan tähtäsivät ampujat liian korkealle. Luodit lensivät laivamiesten päiden päällitse, haavoittamatta ainoakaan miestä. Seuraavassa tuokiassa oli jo venhe ehtinyt laivatikapuiden viereen.

„Seuratkaa minua, miehet!“ huudahti kapteeni, tarttui käsipuuhun ja viskausi ensimmäisnä laivan kannelle. Tuokion hän siinä yksin seiso, tuo kookas uros, taistellen vihollisia vastaan, joiden lukumäärää hän ei joutanut laskemaan. Säilä säkenöi hänen kädessään ja ensimmäinen vihollinen, joka häntä kohden piikkiään ojensi, kaatui veriinsä. Mutta hänen miehensä tulivat jo hänen ympärilleen, hyppäsivät laivan kaidepuun yli toinen toisensa perästä; pieni joukko tiheni, hyökkäsi jo vähän eteenpäin antaakseen tilaa jälestä tuleville; kukin taisteli henkensä puolesta, sillä siinä ei ollut muuta neuvoa kuin hyökätä ylivaltaa vastaan. Mutta eivätkö nuo toiset venheet koskaan ehdikään perille? Vihollisia aivan pulppusi esiin laivan kannen alta, välikannella olevain tykkien äärestä. Ryntääjät kaatuivat toinen toisensa perästä ja heidän päällikkönsä, tuon kookkaan sankarin, tunkivat viholliset jo kaidepuuta vastaan. He olivat kuutamon valossa

nähneet, että hän oli upseeri, ja häntä kohden siis kaikki pyssynpiiput tähdättiin.

„Yksinkö minun täällä pitää seistä kaikkein maailtau-luna?“ kuului hänen vihanen äänensä hälinän keskestä.

„Ei, herra kapteeni!“ vastasi yhtä voimakas ääni ja mies näkyi samassa kiipeävän laivan kaidepuun yli sen vasta-päiseltä reunalta.

„Melander!“ huudahti kapteeni ilosesti tuntien toverinsa äänen. Samassa laukasi eräs venäläinen pistoolinsa vasten tulijan kasvoja; vaan nopea sapelinisku, joka hänen käsivar-teensa samassa sattui, vei luodin harhaan. Hiukset kärven-tyivät Melanderin ohimoilta ja hän tunsu, että se vanttiköysi, johon hän juuri oli tarttumassa, katkesi, — hän oli lentää selälleen mereen. Mutta hän nytkäsi ruumiinsa eteenpäin, hyppäsi kannelle ja törmäsi vihollisjouhon läpi kapteeni Nor-denskiöldin viereen, avaten sapelillaan itselleen tien. Häntä seurasi kintereillä sarkapukuun puettu mies — väpeli Schen-felt tuosta Kronobergin jalkaväenpataljoonasta.

„Missä Lagerberg?“ huudahti kapteeni ikäänkuin arva-ten, ettei tämäkään voinut aivan kaukana olla.

„Täällä!“ kuului vastaus laivan keulapuolelta, josta tämä miehineen samaan aikaan oli kiivennyt kannelle.

„Nopeasti, miehet!“ kuului Lagerberg komentavan lä-himpiä seuraajiaan. Samassa tähtäsi eräs venäläinen kei-häälläään nuorta komentajaa, joka siitä varmaankin olisi sur-mansa saanut, ellei kolmas, sarkatakkinen mies, olisi ehtinyt väliin ja viskannut pistäjän kumoon.

„Stig! Oletko sinäkin täällä!“

„Anteeksi, herra luutnantti, kun pelkäsin, etten käteni vuoksi pääsisi mukaan, ryömin jo ajoissa keulateljon alle ja siellä olen näihin asti maannut. Enhän luutnanttia yksin voi-nut päästää lähtemään . . .“

„Kapteeni Nordenskiöld!“ kuului samassa voimakkaita huutoja laivan perältä, jossa luutnantti Uggla taisteli itselleen tietä kajuutan ohi, ja hänen toverinsa Rehbinder miehineen juuri yritti päästä kaidepuun yli.

„No tämä se taas sotaleikkiä on, melkein yhtä iloista kuin Viipurin luona!“ huusi ilonen ääni hälinän keskestä ja Bramrån kookas vartalo näkyi aukovan väylää vihollisten keskelle Ugglan rinnalla. Mutta venäläiset, jotka alunpitäin olivat olleet taisteluun valmiit, oivalsivat tärkeäksi pitää noita eri hyökkääjäjoukkoja erillään toisistaan, sitä varmemmin mäsentaakseen heidän hyökkäyksensä. Kova työ oli siis tunkeutua heidän riviensä välitse myöskin sellaiselle miehelle kuin Bramrälle. Hän puolusteli itseään vielä vaikka verta vuotavana ja hänen jälestään tuleva upseeri koetti ehtiä hänen avukseen, mutta vihollisia asettui jo heidän väliinsä. Silloin kuuli Bramrå nimeään huudettavan ja seuraavassa tuokiossa oli hänen lähin vihollisensa jo viskattu syrjään ja hän sai rinnalleen saman nuorukaisen, joka näihin asti oli urheasti taistellut kapteeni Nordenskiöldin rinnalla.

„Kiitos Janne, se oli oiva sysäys!“ huudahti Bramrå ilosesti, kun tunsii auttajansa, „nyt tehkäämme yhdessä vähän tilaa luutnantille.“

Niin he tekivätkin ja siten sai kapteeni Nordenskiöld edes muutamia upseereja kootuksi yhteen.

Vahvasti päättäneinä kunnostaa itseään myöskin tässä heille oudossa taistelussa olivat Kronobergin jalkamiehet kiivenneet ylös „Hämeenmaan“ kylkiä pitkin ja ottivat nyt, molempain luutnanttiensa johdolla, tehokasta osaa taisteluun. Melander oli nähnyt, että joukko venäläisiä oli kiivennyt raakapuulle ja taklaukseen, mistä he ampuivat hyökkääjiä. Hän nykäsi silloin erästä Kronobergin ampujaa kyljestä ja käski tämän „ampua ilmaan“. Mies vähän kummasteli ensiksi sitä käskyä, vaan sitten hän keksi, mistä oli kysymys, ja kohta

keksivät sen hänen toverinsa myöskin. Kun muutamat, raaka-
puissa oleville turmiolliset laukaukset olivat paukhtaneet, huo-
masivat ilmassa kököttäjät asemansa toivottomaksi ja yksi
heistä rupesi heiluttamaan hattuaan merkiksi, että he antau-
tuvat. Merkeillä käskettiin heidän nyt viskata kiväärinsä me-
reen, jonka jälkeen vastaiseksi saivat jäädä ylhäiseen asemaansa.

Tätä ensimmäistä, päättävällä tarmolla tehtyä hyökkäystä
eivät venäläiset olleet jaksaneet vastustaa. Heidän yrityksensä
pitää erillään hyökkääjain eri joukot olivat menneet mitättö-
miin — ruotsalaiset olivat valloittaneet puolikannen ja olivat
siellä koossa. Puolustajain oli ollut pakko peräytyä ja ve-
täytyä osaksi korkeammalle keulakannelle, osaksi peräka-
juutan katolle.

Mutta jo taistelun alussa oli uusi vaara ilmestynyt lai-
vaan nousseille ruotsalaisille. Alkujaan toimeenpantu ja nou-
datettu järjestys myöskin oikeassa osastossa oli äkkiä koko-
naan murtunut kun johtajan, luutnantti Dreijerin venhe ja sitä
seuraava venhe olivat rientäneet edelle kaikkien muiden.
Ollen epävarmoja, kumpi fregateista oli Styrbjörn (Hämeen-
maa) olivat muutamat oikeankin osaston luutnantit laskeneet
sen kylkeen ja kiivenneet siihen, menemättä Hjalmaria ahdis-
tamaan, niinkuin alkuperäinen sotasuunnitelma oli ollut. Tämä
seikka pelasti kapteeni Nordenskiöldin. Mutta toiset, jälem-
pää tulevat venheet avasivat jo etäältä kivääritulen samaa
Styrbjörniä vastaan, ja se kävi kannella oleville ruotsalaisille
sitä vaarallisemmaksi, kuin enemmän venheet lähenivät.

Nuori Ruthensparre oli ajoissa huomannut tämän vaaran
ja kiipesi laivan kaidepuulle huutaakseen venheessä oleville
Kronobergin jääkäreille, että herkeäisivät ampumasta. Mutta
tuskin oli hän ehtinyt vanttiin tarttua, ennenkuin hän kaatui
pyssynluodin lävistämänä; omat miehet näin katkasivat hänen
sankariuransa. Hän vaipui kuolleen kannelle ystävänsä Ca-
valliuksen käsivarsiin.

Koko kansi oli pian ruotsalaisten käsissä, ja pyynnöstä oli armo taattu niille vihollisille, jotka olivat ahdistetut kokkaan tiheänä parvena. Vaan kannen alta, luukuista ja aukoista, kohosi vielä usein pyssynpiippuja, joista kuolettavia luoteja sinkoili valloittajain joukkoon. Näiden kavalain hyökkäysten raivostuttamina mursivat muutamat ruotsalaiset luukut auki ja ryntäsivät sinne alakannelle alkamaan siellä uutta taistelua. Tätä taistelua valaisivat ainoastaan himmeästi muutamit keihäisiin sidotut lyhdyt.

Mutta kajuutan katto, joka kohosi vähän kaidepuita korkeammas, oli vielä valloittamatta. Ja sinne oli joukko venäläisiä vetäytynyt ampuakseen sieltä kivääreillä ja pistooleilla ruotsalaisia. Kapteeni Nordenskiöld näki miehiä kaatuvan rinnaltaan, vaan ei siinä hälinässä keksinyt, mistä luodit tulivat. Silloin kuultiin Melanderin huutavan jotakin; hän viittasi kajuutan katolle ja kiirehti samassa sinne sivuportaita myöten. Hän ehti arvostella vihollisen lukumäärän kuudeksi-toista mieheksi, mutta samassa hänet jo työnnettiin alas rappusista. Kohta senjälkeen ilmoitti hän Nordenskiöldille venäläisten lukumäärän ja tämä päätti suunnata hyökkäyksen sinne.

„Seuratkaa minua!“ huusi hän Lagerbergille ja Melanderille. He seurasivat; kolmen riensivät upseerit kajuutan katolle ja alkoivat taistelun kuuttatoista vihollista vastaan, jotka viskasivat pois kiväärit ja tarttuivat keihäisiinsä. Eräs vihollisista seiso i etumaston takana. Kun Lagerberg Nordenskiöldin rinnalla hyökkäsi esiin, sysäsi tämä keihäänsä suoraan hänen kasvojaan vastaan. Sysäys ei tullut ihan täydellä voimalla, sillä luutnantti ehti saada miekkansa väliin, vaan verta vuotavana hän kumminkin kannelle kaatui. Mutta samassa sai hän kiinni Melanderin kädestä, nousi, satoi nenäliinan haavaansa ja huudahti iloisesti:

„Silmä ei puhennut. Mutta miekka katkesi.“

Eräs laivamies kannelta oli nähnyt mitä tapahtui ja ojensi aseettomalle venäläisiltä pudonneen miekan, ja nyt hän sillä uudelleen hyökkäsi toveriensa avuksi. Heti senjälkeen nousi myöskin vääpeli Schenfelt muutamain Kronobergin miesten kanssa kajuutan katolle ja heidän saapumisensa ratkaisi pian ottelun. Jällelläolevat venäläiset antautuivat. Kapteeni Nordenskiöld lupasi säästää heidän henkensä, ja he vietiin sitten vangiksi yhteen venheeseen. Siten oli nyt koko yläkansi valloitettu.

Fregatin upseerit ja osa miehistöä olivat salpautuneet laivan kajuuttaan. Kun he sinne näkivät, miten taistelu päättyi ja miten toivotonta olisi ollut jatkaa ottelua, avattiin ovi kannelle ja vanha, harmaapartanen venäläinen astui ulos, pyytäen saksankielellä, että he saisivat antautua vangiksi, aset jätettyään. Kapteeni Nordenskiöld suostui heidän pyyntöönsä. Mutta juuri kun hän oli tämän vastauksen antanut, tuli kiväärinpiippu näkyviin oven raosta ja ammuttu luoti lensi aivan Nordenskiöldin pään ohi ja haavotti hänen takanaan seisovaa miestä; samalla nykästiin tuo vanha venäläinen upseeri sisään kajuuttaan, jonka ovi taas suljettiin. Raivostuneina ryntäsivät ruotsalaiset vapaaehtoiset ja merisotilaat ovea vastaan, jota sisässäolijat kumminkin vankaksi pönkittivät. Silloin täyttivät sotilaat yhden kiväärin pelkällä ruudilla ja laukasivat sen lukkoa vastaan sillä seurauksella, että lukko särkyi ja ovi paukahti auki. Juuri kun ovi aukesi, syöksyi eräs nuori venäläinen upseeri esiin ilmeisellä tarkoituksella hakea surmansa saartavain pistimistä. Hän kaatuikin heti pistimen lävistämänä.

Harmistuneita ruotsalaisia sotilaita oli nyt mahdoton hiltä. Tahdottiin toki pelastaa muutamia sisässäolijoita. Melander tunkeutui omain miestensä välitse kajuuttaan Schenfeltin seuraamana. Vääpeli näki silloin tuon nuoren upseerin juoksevan miekka kädessään ehkäisemään erästä merisotilastaan, joka juuri oli antamassa surmaniskua tuolle vanhalle, jo

haavoitetulle venäläiselle upseerille. Isku sattui Melanderin miekkaan ja samassa komensi hän nuo hurjistuneet soturinsa syrjään. Siten pelastui edes yksi kajuutassa olevista.

„Jumala siunatkoon teitä!“ virkkoi tuo vanha mies ja nousi polvilleen suudellakseen pelastajansa kättä. „Minulla on vaimo ja neljä lasta Pietarissa, Jumala siunatkoon teitä!“

Se oli överstilutnantti Herbasch, venäläisen laivaston maajoukon päällikkö.

Kun hän vankina tuotiin kapteeni Nordenskiöldin eteen, virkkoi hän:

„Ettehän tahtone surmata vanhaa, aseetonta miestä?“

„En“, vastasi kapteeni, „tahdon pelastaa, mitä pelastaa voi, sillä me emme käy sotaa kuin murhaajat. Mutta teidän miehenne eivät osaa taistella rehellisesti ja siksi en seurauksista voi vastata. Vaan teille ei mitään pahaa tehdä.“ —

Sillävälin olivat Styrbjörnin tykit suihkuttaneet tulta ympärillä liikkuvia ruotsalaisia venheitä vastaan. Vaan kun tykeillä ei voitu alaspäin tähdätä, pelastivat venhemiehet venheensä siten, että soutivat aivan laivan kupeelle.

Vielä oli välikansi, jossa tykit olivat, valloittamatta. Kronobergin rykmentin sotilaat olivat asetetut luukkujen ympärille, jotta merisoturit sopisivat rappusia myöten välikannelle laskeutumaan. Kahakka välikannella oli jo muuttunut mieskohtaiseksi käsikähmäksi ja se kävi vieläkin kamalammaksi, kun lyhdyt pian ammuttiin sammuksiin ja oli tapeltava pimeässä. Venäläiset taistelivat urbeasti, vaan olivat täällä, niinkuin kajuutassakin, samalla kavaloita. Useita kertoja olivat he antautuvinaan, vaan alkoivat kumminkin taistelun alusta. Tykit olivat vedetyt sisään, josta syystä tila täällä välikannella oli vielä tavallista ahtaampi; puolustajat olivat piiloutuneet joka tykin alle, sieltä keihäillään ahdistellen ruotsalaisia, kun nämä jo luulivat, ettei heillä ollut muuta tekemistä kuin vartioida vankeja. Kohta eivät ruotsalaiset upseerit sielläkään

siitä syystä voineet estää tapahtumasta seikkoja, joita kiukku ja kosto aiheutti, ja joita eivät mukanaolleet jälestäkäsien kernaasti tahtoneet muistella. Turhaan koetti luutnantti Reh-binder saada miehiään tottelemaan. Hän oli pian, toisesta laivasta tulleen tykinluodin haavoittamana, kannettava taistelupaikalta pois.

Ne venäläiset pyssymiehet, jotka olivat mastoissa ja sinne olivat armoa anoneet, seurasivat myöskin kajuutassa olevain toveriensa esimerkkiä. He olivat kätkeneet pistooleja taskuihinsa ja, kun enimmäkseen ruotsalaiset olivat taistelemassa välikannella, rupesivat he nyt ammuskelemaan niitä, jotka olivat kannella. Tämä oli heidän onnettomuutensa. Kronobergin jääkärit kiipesivät vanteihin ja poimivat sieltä varmoilla laukauksilla yhden toisensa perästä alas.

Seuraten matkalle lähdetessä saatuja ohjeita oli luutnantti Dreijer päättävästi soutanut suoraan toisen, vieressä olevan, fregatin, Hjalmarin, kylkeen. Mutta kun hän samassa huomasi, että ainoastaan yksi venhe, nuoren Hornin johdolla, oli häntä seurannut, oivalsi hän heti, että tämän laivan valtaamisesta ei voinut tulla kysymystä. Olisihan aivan turha panna henkeään ja retken onnistumista alttiiksi, jos kahdella venheellisellä tekisi hyökkäyksen suuren laivan neljä vertaa lukuisampaa miehistöä vastaan. Dreijer siitä syystä käänsi ja sousti, Hjalmarin tykkien vihasesti ampuessa, takasin Styrbjörnin kylkeen, pyytämään översti Krusenstjernalta mukaansa niitä venheitä, jotka alkujaan olivat hänelle määrättyt. Mutta se oli liian myöhää. Ei ylipäällikön eikä hänen ajutanttiensa ääniä kuulunut siinä kivääripaukkeessa, joka jo oli alkanut, vielä vaikeampaa oli kutsua takasin jo taisteluun rientäneitä upseereja. Hjalmar-laivan valloittamisesta oli senvuoksi luovuttava.

Styrbjörn oli nyt niin ruudinsavun ympäröimänä, että tuskin vilaukselta sen runkoa ja mastoja näkyi kuutamossa.

Tuo paksu ruudinsavu muuttui suojaavaksi esiripuksi laivaa ympäröiville ruotsalaisille venheille. Muuten ne olisivatkin olleet suurimmassa vaarassa. Ankkurien avulla oli näet Hjalmar saatu käännetyksi niin, että sen kyljessä olevilla tykeillä saattoi ampua ruotsalaisten soutualuksia, ja yksi sen rinnalla oleva priki oli tehnyt samanlaisen käännöksen. Eipä kulu-
nut kauaa, ennenkuin seuraukset näistä liikkeistä huomattiin. Kamala paukaus, joka huumaten vaimensi koko taistelun metelin, ilmoitti, että joku suurenlainen onnettomuus oli tapahtunut. Tykinluoti oli sattunut erään ruotsalaisen venheen ruutiarkkuun ja koko venhe oli räjähtänyt. Sen sirpaleita virui nyt yltympäriinsä ja sen väestö, 18 miestä, koetti uimalla pelastua toisiin venheisiin.

Seuraavassa tuokiossa saattoi jo tulla toisen venheen vuoro.

Nuori luutnantti Cronstedt, joka venheellään oli lähellä päällikköä, sai nyt käskyn kahdella venheellä koettaa vallata Hjalmarin rinnalla oleva priki. Tähän toimeen Cronstedt kykenikin. Päätävästi souti hän prikin kylkeen, toisen, luutnantti Ramphin, venheen häntä seuratessa; heitä ei pysäyttänyt prikestä tuleva yhteislaukaus, ja, ennenkuin seuraava laukaus oli pamahtanut, kiipesivät miehet jo laivan kylkiä myöten ylös; Cronstedt seiso i ensimmäisenä kannella. Vastapäiseltä sivulta nousi Ramph miehineen. Taistelu tässä aluksessa oli lyhyt. Muutamia miehiä haavoittui, useimmat prikin miehistä hyppäsivät mereen, pelastuakseen venheisiinsä; prikin päällikkö antautui kolmentoista miehen kanssa vangiksi. Cronstedt ilmoitti silloin hurraa-huudolla, että alus oli valloitettu, ja pani venheitä hinaamaan alusta taistelupaikalta pois.

Ruotsalaiset osastot olivat saapuneet tänne Löfön selälle vähän jälkeen kello 1:den, pari tuntia soudettuaan. Tuntia myöhemmin näytti jo taistelu Styrbjörn-laivassa tauonneen. Silloin kuultiin kapteeni Nordenskiöldin huutavan

korkealla äänellä: „Eläköön kuningas!“ johon hänen väkensä „hurraten“ vastasi. Tämä huuto ilmoitti venheessään odotavalle ylipäällikölle, että Styrbjörn oli valloitettu.

Mutta tuon voitonhuudon olivat ymmärtäneet myöskin ne miehet, jotka hoitivat Hjalmarin tykkeitä. Ja seuraavassa tuokiossa suunnattiin nämä Styrbjörnin perää vastaan. Pari ruotsalaista upseeria riensi silloin panemaan kuntoon Styrbjörnin perätykkeitä ja vastaamaan Hjalmarin ampumiseen.

Mutta ruotsalaisten asema kävi kumminkin yhä arveluttavammaksi. Styrbjörnissä oli tosin vastarinta vaivalla vaimennettu, mutta Hjalmarin tuli uhkasi nyt upottaa tämän valloitetun laivan; sitäpäitse saattoi odottaa uusia vihollisia minä hetkenä tahansa. Tykinpauke oli näet tänä hiljaisena yönä kuulunut hyvinkin laajalle ja valloitetun laivan mastosta oli joku jo ollut näkevinään pohjoisesta päin lähestyvän aluksen. Ja hän olikin nähnyt oikein.

Se oli ensimmäinen venäläinen tykkivenhe, joka kiirehti joutuakseen laivoille avuksi.

Samassa kohosi raketti suhahtaen ilmaan savun kestä. Se oli översti Krusenstjernan antama merkki, että nyt oli lähdettävä paluumatkalle. Kapteeni Nordenskiöld pani silloin soutuvenheensä hinaamaan valloitettua fregattia. Mutta vielä hetken oli heidän kestettävä Hjalmarista suihkivaa tulta. Sillä vaikka ankkurivitjat oli katkastu, ei Styrbjörn ensi aluksi päkähäntykään paikoiltaan, kiskoivatpa soutajat minkä jakoivat. Vihdoin lähti se hiljaa lipumaan liikkeelle.

Silloin huomattiin, ettei se sakea ilma, joka fregatin oli peittänyt, ollutkaan pelkkää ruidinsavua. Viileä sumu oli noussut seljältä ja se nyt peitti tuon verkkasen paluumatkan ja teki sen aivan kummitusmaiseksi. Kuun valo oli kelmennyt ja näytti vain valkoselta pilkulta muuten harmajassa ilmassa. Saaret ja niemet, jotka äsken vielä ruidinsavun keskestä olivat selvästi näkyneet, häipyivät hämäräksi utukuviksi ja

katosivat kokonaan. Väliin välähti kirkas valo ilmassa ja sitä valoa seurasi kumea paukahdus. Ne olivat Hjalmarin tykkien jäähyväislaukauksia toverilaivalle. Styrbjörnin perätykit vastasivat aina väliin tuohon tervehdyksen.

Yhä sakeammaksi kävi sumu palaavain ympärillä. Valoitetussa laivassa oli vielä noin 30 ruotsalaista, jotka eivät olleet haavotetut. Muut olivat laskeutuneet venheisiin ja hinasivat niillä tätä raskasta saalista. Mutta etummainen hinaajavenhe näytti olevan vähän epävarma suunnasta, se käänteli sinne ja tänne, tietämättä minne pyrki.

„Missä luotsi?“ huusi Nordenskiöld, joka huomasi nuo epäilyttävät käännökset.

„Täällä, herra kapteeni“, vastasi ääni muutamasta por-raskäytävästä.

Kapteeni meni sinne. Siellä istui alimmalla portaalla kookas merimies, ja hänen polveensa nojaten lepäsi hänen viressään nuori mies, joka näytti hyvin hervottomalta. Kapteeni saattoi nähdä, että veri oli värjännyt sen valkosen paidan, joka oli revitty auki nuorukaisen rinnalta.

„Onko nuori luotsimme siinä?“ kysyi upseeri matalalla äänellä.

„Tässä on, herra kapteeni“, vastasi Bramrå, joka oli ottanut Jannen hellään hoitoonsa. „Hän sai keihäänpiston rintaansa — niin, se pistäjäkään ei ole enää hengissä —, mutta näkyy sillä olevan useampiakin merkkejä. Niin se poika uskaliaasti taistelikin, etten ole mointa ennen nähnyt!“

„Olethan itsekin haavotettu!“

„Hm, minunkin tukkani taitaa olla vähän märkä, vaan kyllä se siitään kuivaa . . .“

„Eihän poika lie kuollut?“ kysyi kapteeni ja nojautui kädellään koettamaan Jannen rintaa. Silloin avasi tämä silmänsä.

„Vallotimmehan — me — Styrbjörnin?“ kysyi hän melkein kuiskaten.

„Vallotimme, poikaseni.“

Upseeri saattoi nähdä, kuinka hymy kirkasti haavotetun kalpeat kasvot. Senjälkeen hän taas sulki silmänsä.

„Luotsitta emme uskalla etemmäs kulkea“, viikkoi kapteeni sitten.

Tuskin oli hän sen sanonut, kun ilkeä raaputus kuului laivan pohjasta ja seuraavassa tuokiossa ei laiva enää liikah-
tanut mihinkään. Täräyksestä tuntui, että laiva oli liian lu-
jasti karille käynyt, jotta se venheiden avulla saataisiin irti.
Eikä tietysti ollut aikaa ruveta köysillä varppaamaan laivaa
irti karilta, — venäläiset tykkivenheet saattoivat minä het-
kenä tahansa olla siinä kimpussa. Laivassa olevat ruotsa-
laiset saivat siitä syystä käskyn astua hinaajavenheisiin ja
niillä suorinta tietä palata päälavastoon. Heräsi kyllä sekun
ajatus, että fregatti sytytettäisiin palamaan, vaan siitä tuu-
masta luovuttiin heti, koska niin paljo haavoitettuja oli laivassa.

Bramrå kantoi nuoren ystävänsä niin varovasti kuin taisi
alas venheeseen, johon suurin osa miehistöäkin laskeusi.

Mutta nuo väsymättömät nuoret luutnantit paukuttivat
yhä vielä välikannella muutamain miesten avulla Styrbjörnin
perätykkeitä ja haavoitettu Lagerberg hinasi ruutisäiliöstä ylös
ruutia ampujille. Vihdoin nousi hän kannelle. Silloin olivat
kaikki muut ruotsalaiset venheet paitsi yhtä jo lähteneet lai-
van luota; viipyjä oli Bellonan laivavenhe. Karille käyneen
fregatin kimppuun oli näet yhtäkkiä ilmestynyt muutamia ve-
näläisiä tykkivenheitä, jotka nyt ampuivat niin vihasesti, että
vesi laivan ympärillä näytti kiehuvan. Laivaan jääneillä ei
ollut siten valittavana muu kuin vankeus tai kuolema. Silloin
huomasi Lagerberg Bellonan venheen, joka juuri teki lähtöä.

„Melander“, huusi hän, „minä olen vielä täällä.“

Toveri kuuli nimeään mainittavan. Hän käänsi heti
venheensä takasin laivaan. Mutta siinä lähdön hälinässä oli
Melanderin venheeseen tullut muutakin väkeä, kuin mitä siinä

alkujaan oli ollut, ja nämä, nähdessään kuoleman silmänsä edessä, kieltäytyivät nyt soutamasta, ellei käänettäisi laivasta pois päin. Silloin tempasi Melander pistoolin vyöltään ja ojensi sen niskottelevia kohti.

„Ymmärrättekö minut nyt?“ kysyi hän.

Muutamissa silmänräpäyksissä ehti venhe takasin Styrbjörnin kylkeen ja Lagerberg hyppäsi siihen, — mutta ei yksin. Hänen takanaan seiso i mies ja huusi:

„Odottakaa, odottakaa herra luutnantti, että minäkin ehdin mukaan!“

Se oli Stig, joka ei ollut lähtenyt edellisiin venheisiin, kun tiesi, että hänen luutnanttinsa vielä viipyi laivassa.

„Enpä nähnyt niinkään hullua unta taannoin“, puhui mies venheeseen päästyään; „me vallotimme ensiksi tykkivenheen ja nyt jo kokonaisen fregatin.“

Styrbjörnin laivavenhe oli vielä sen kyljessä köydellä kiinnitettynä. Lagerberg huusi nyt ampuville upseereille, että heittäisivät ampumisen ja koettaisivat tuolla venheellä pelastua. Se pelastaumisen kehotus tulikin jo aivan viime tingassa, sillä vihollisten tykkivenheet lähenivät jo arveluttavan lähelle, kohta kun Styrbjörnin perätykit olivat vajenneet. Upseerit miehineen ehtivät kumminkin hypätä venheeseen ja seurasivat nyt toisia tuolla sumuisella seljällä. Ruotsalaiset olivat taaskin menettäneet „Hämeenmaan“.

Vaan venäläiset tykkivenheet eivät tienneet, että kaikki ruotsalaiset olivat siitä lähteneet. Ne tulivat yhä lähemmäs fregattia ja ampuivat ehtimiseen sitä niin tulisesti, että koko alus sitten oli jätettävä hylkyksi.

Vaan nuo kaksi viimeksi lähtenyt ruotsalaista venettä eksyivät pian toisistaan sumuisella selällä. Edelliseen niistä, jonka päällikkönä oli Melander, kuului yhtäkkiä, kun se summia haki tietä päälavastoon, tahdikasta soutamista.

„Lepuuttakaa airoja!“ komensi päällikkö hiljaisella äänellä.

Miehet tottelivat! Kohta senjälkeen ilmestyi sumun keskestä näkyviin suuri esine ja sen kyölivedessä soutu vielä kolme muuta. Heti komensi silloin Melander miehensä soustamaan, vaan ennenkuin venhe taas pääsi vauhtiin, olivat venäläiset, jotka noissa neljässä tykkialuksessa kulkivat, jo ehtineet sen huomata ja kääntyivät kohta sitä perätykeillään ampumaan. Luodit vinkuivat vedenpinnassa, vaan yksi ainoa niistä sattui. Se särki perän, lensi päällikön jalkain välitse ja teljojen alitse keulaan, vahingoittamatta soutajia ensinkään. Vaan keulassa se tappoi erään haavoitetun jalkaväkimiehen, jota siinä kuljetettiin.

Aamulla, kun sumu hälveni, olivat kaikki ruotsalaiset venheet jo palanneet pääläivaston luo. Usva ne oli pelastanut joutumasta vihollisten tykkialusten saaliiksi. Vähäistä myöhemmin tuotiin myöskin tuo valloitettu priki, ainoa voitto-saalis, mikä taistelusta saatu oli.

Mutta kuolo oli tuon tunnin taistelun aikana fregatin kannella niittänyt paljon runsaamman saaliin, ja niitteli yhä vielä, kun haavakuume katkasi elämänlangan vielä monelta sellaiselta, joka hengissä oli taistelusta pelastunut. Seuraavan päivän nimihuudossa kaipasivat ruotsalaiset 63:ea miestä, vaan vihollisten nimihuudossa kaivattiin kolmea vertaa lukuisampaa joukkoa.

YHDESTOISTA LUKU.

Kun venäläiset tykkivenheet, tehtyään tuon toisen turhan hyökkäyksensä Lindholmin selällä olevia ruotsalaisia laivoja vastaan, palasivat takasin Löfön selälle, jäi, kuten ennen on kerrottu, se tykkialus, jossa kalastaja-Olli oli ollut oppaana, koko seuraavaksi päiväksi ankkuriin Jannen saaren luo. Jo olivat kuluneet ne neljäkolmatta tuntia, jotka vanhalle luotsille armonajaksi olivat annetut, mutta vielä oli tupa polttamatta männikön rinnassa. Tykkivenheessä oleva venäläinen upseeri ei ollut sydämmetön mies. Hän oivalsi, kuinka kallisarvoinen tuo mökki oli vanhalle luotsille, jonka vieraanvaraisuutta hän juuri äsken oli tuossa samassa tuvassa nauttinut. Luotsin pojan hän tahtoi kumminkin käsiinsä, jos mahdollista isää vahingoittamatta. Surulla hän senvuoksi huomasi määrääjän kuluun loppuun, ilman että Jannesta mitään kuului. Hän oli kyllä ymmärtänyt isän tunteetkin, kun hän eilen uhkauksensa oli lausunut: isä ei semmoisissa oloissa tahtonut tehdä mitään mökkiään pelastaakseen.

Kun vuorokausi oli kulunut, lähetti luutnantti Ollin maihin ilmoittamaan luotsille, että hän sai vielä 12 tuntia armon aikaa. Luutnantti oli näet varma, että ukko tunsii poikansa olinpaikan. Vielä lähetti hän Ollin mukana ukolle terveiset, että hän takaa, että Jannea kohdeltaisiin sotavankina, ei kansanvillitsijänä. Kalastaja tiesi kyllä, ettei tuo lisäys voisi ukon

mieltä muuttaa, mutta varmuuden vuoksi jätti hän sen kuminkin sanomatta. Arén välitti yhtä vähän noista 12:sta tunnista kuin ennen 24:stä. Hän oli jo kerännyt kokoon vähiä tavaroitaan ja kantanut ne alas ainoaan jällellöolevaan venheeseen. Missä Janne nykyjään oleskeli, sitä hän ei tiennyt, vastasi hän Ollille.

Päivä kului. Olli ei sen kestäessä laiminlyönyt keskustellessaan luutnantin kanssa tälle terottaa, kuinka on tärkeää, että näytetään yksikään esimerkki, josta kansa sitten älyää, että totta tarkoitetaan. Jos mökki jätettäisiin polttamatta, kerrotaisiin kohta joka talossa koko Kemiön pitäjässä, että se oli vain ollut tyhjää uhkausta. Tykkivenheen miehistö oli sitäpaitse jo saanut tiedon uhkauksesta ja kaikkien vastoin käymistensä jälkeen olivat miehet niin vihassa ruotsalaisille ja suomalaisille, että he kyllä luvattakin kävisivät syyttämässä Arénin mökin. Onhan niinollen parempi, että heille siihen lupa annetaan, arveli Olli, joka senlisäksi nyt laajasti seliteli, kuinka hän oli venäläistä syntyperää, vaikka olikin Suomessa asunut, j. n. e. Luutnanttia tämä kaikki iletti, mutta hän oivalsi kyllä itsekkin, että hänen nyt olisi vaikea peräytyä. Vaan kuta enemmän ilta läheni, sitä useammin hän levottomasti silmäili tupaan päin, ikäänkuin odotellen, että joku sieltä soutaisi hänen alustaan kohden. Vaan ei ketään soutanut. Vanhus vain, tuo harmaatukkainen ja kumaravartaloinen, näkyi silloin tällöin kantavan asunnostaan jotakin alas venhelaiturilleen.

Niin tuli ilta; aika oli loppuunkulunut. Silloin nostettiin ankkuri tykkivenheeseen ja se lähti soutamaan salmea pitkin. Vaan samalla pienempi venhe, jossa oli kolme miestä, erkani tykkialuksesta ja souti maihin. Etummaisena nousi kumara, vähän ontuva mies tupaa kohden ja hänen perästä tuli kaksi miestä, kaikki revolvereilla varustettuina. Luotsi seisoi tupansa ovella. Oli melkein pimeä, mutta hän tunsu siltä kalastaja-Ollin.

„Ei teitä tarvitse tulla kolme miestä“, virkkoi vanhus. „Enhän minä tässä ijässäni yksin niin vaarallinen liene ja voihan yksikin mies sytyttää tällaisen mökin!“

„Tämä on ikävä juttu“, valitti Olli muka säälivästi, punoen pukinpartaansa ja karttaen ukkoa silmiin katsomasta, „minulle varsinkin ikävä, mutta luutnantti lähetti minut mukaan; minä en tietysti sytytä tupaa, sen saavat nämä miehet tehdä. Minkäpä minä sille voin, luutnantti on, niinkuin kaikki sotaherrat, ankara mies, ja hän on vihassa, kun Arén ei ole hankkinut selkoa Jannesta, — nyt on jo kulunut pari tuntia ohi määrääjasta.“

„Jos ei sulla ole muuta tärkeämpää sanottavana, niin voit heretä paapattamasta“, vastasi luotsi. „Tee, mitä venäläiset ovat sinun käskeneet tehdä. Tuvan uunissa on tulta, suurta vaivaa et tarvitse nähdä. En tahdo olla tielläsi, lähdän soutamaan heti.“

Ukko meni. Molemmat venäläiset, jotka hänen sanojaan eivät olleet ymmärtäneet, katselivat häntä ihmetellen ja säälien. Vanhus istui venheensä perään melomaan selin saareen päin. Kerran vain hän kääntyi ja katseli tupaan päin. Tuli uunista leimusi kirkkaasti pienistä ikkunoista, ikäänkuin vanhukselle tervehdyksen lähettäen. Nopeasti kääntyi ukko pois sitä katsomasta ja soui suoraan eteenpäin, keulaan päin tähystäen.

Molemmat venäläiset seisoivat liikahtamatta paikoillaan ja kieltäytyivät jyrkästi tupaan menemästä. Luutnantti oli ainoastaan sanonut, että uhkaus oli pantava toimeen, vaikkakin se oli vasten hänen tahtoaan. Ehkäpä hän tahallaan ei ollut antanut kellekään erityisesti toimeksi sytyttää taloa.

Mutta Olli se ei epäillyt. Kirasten ja lausuen jotakin halveksivaa „naismaisesta pehmeämielisyydestä“ astui hän tupaan, veti kekäleet ulos pesästä ja pudotti lattialla olevan halkokasan viereen.

Nyt hän siis vihdoinkin sai kostaa tuolle pojalle, jota hän niin syvästi vihasi kaikkien niiden kepposten johdosta, mitä tämä hänelle oli tehnyt. Eikähän ukko ollut oikeastaan hitustakaan parempi. Tietysti hänkin oli tiennyt siitä, kun Olli suljettiin kellariin. Vaan siksipä hän saakoonkin nyt kokea, miltä tuntuu kierrellä vanhoilla päivillä maailmaa kerjäten. Ehkäpä vasta antavat Ollin olla rauhassa, kun hän silloin tällöin hankkii itselleen vähän ylimääräistä tuloa . . .

Liekit tarttuivat himokkaasti kuiviin halkoihin ja lähitivät niitä pitkin kiipeämään seinähirsii myöten ylöspäin. Ollin tuli pian kuuma seistä siinä lieden vieressä katselemassa tuota tulen kiihtyvää vauhtia ja hän kiirehti senvuoksi tuvasta ulos. Mutta merimiehiä siellä ei enää ollutkaan. Silloin hän huusi heitä, vaan ei kukaan vastannut. Hän huusi kovemmin, mutta samalla tuloksella. He kai ovat menneet venheelle ja odottavat häntä siellä. Odottakoot! Hän aikoi yksin pitää huolta, että luutnantin käsky todellakin täytettiin. Nuo akat, jotka eivät uskaltaneet pientä mökkiä sytyttää tuleen, — hävetkööt siellä!

Jo rupesi savua tupruamaan ovenraosta ja kuumenneet hirret paukahtelivat. Ikkunan kautta näki Olli, kuinka liekit oven kautta syntyvässä vedossa väleen nousivat seinää pitkin kattolautoja nuolemaan. Mutta Olli näki tuolla kirkkaasti valaistussa huoneessa vielä muutakin. Ukko Arén oli kyllä poiminut mukaansa yhtä ja toista, mutta paljo tavaroita oli siellä vielä jälellä. Olisihan sääli polttaa sellaista, jota voisi pelastaa, — niin, pelastaa tulipalosta! Olli oli köyhä mies, — eihän nuo viimeiset ruplanansiotkaan olleet pitkälle riittäneet. Hänelle oli hyvinkin tarpeellista saada mukaansa vähän vaatteita ja pöydän ja pari tuolia ja samallahan saattoi ottaa puumaljan ja hyllyn ja tuon kauniin kuvan seinältä, jossa oli niin sirotekoiset puitteet — —; yhtä ja toista muutakin hän siellä näki, minkä kyllä saattoi piilottaa esim. tuohon kellariin,

etteivät nuo miehet, jotka rannassa odottivat, tarvinneet saada vihiä tästä hänen pelastustyöstään. Kellari oli tyhjä, sen Olli hyvin tiesi. Jos joku saisi vihiä noista pelastetuista tavaroista, ennenkuin hän ehti ne korjata, niin — eihän se mitään epärehellistä olisi pelastaa vähän tavaroita — ukkoa varten.

Kalastaja-Ollilla oli siinä kiire. Vaan sen kuumempi ei vielä tuvassa ollut, kuin että hän useita kertoja kärsi juosta siellä edestakasin, tempasten aina jonkun esineen mukaansa. Sitä työtä hän teki kauan aikaa.

Mutta kun venheessä olevat miehet jo mielestään olivat kyllin kauan odottaneet ja näkivät liekkien jo kohoavan taivaalle, huusivat he Ollille, että hän tulisi, koska he aikoivat lähteä paluumatkalle. Jo oli selällä olevasta tykkivenheestä annettu kiirehtimismerkkejä. Kun ei vastausta tullut, nousi toinen miehistä törmälle huutamaan. Vaan ei kuulunut ketään. Tuvan katto paloi jo ilmiliekissä ja miehet kuulivat jonkun räsäyksen, niinkuin kurkihirren taittuessa. Miehet neuvottelivat nyt hetkisen ja päättivät antaa Ollin, jonka kanssa muuten eivät tahtoneet olla paljo tekemisissä, soutaa tykkivenheeseen miten pääsi, koska hän ei näyttänyt tahtovan tehdä heille seuraa. Ja niin he soutivat pois.

* * *

Tuntia myöhemmin oli saaren edustainen selkä musta ja äänetön. Rantaveteen heijastui vain tuon puoleksi pala-
neen tuvan verenpunerva valo. Silloin tällöin tupsahti kirkaampi liekki hiilostavasta rauniosta ja valaisi noita ympäröiviä, matalakasvuisia mäntyjä, joiden kuoret sen hohteessa ruskottivat. Raskas savu, jonka seassa oli räiskiviä säke-
neitä, peitti saaren.

Kappaleen matkan päähän saaresta oli pieni kalastajavenhe pysähtynyt. Kaksi miestä istui venheessä airojaan lepuuttaen ja katsellen kummissaan saarelta lähtevää valoa.

„Niin, olenpa samaa mieltä kuin sinä, Lassi“, virkkoi toinen, „että tuon tulipalon on joku tahallaan syyttänyt sellaista kuin ukko on ollut maissa, sillä hän on liian vanha leikkiäkseen varomattomasti tulella — ja poikahan ei ole kotona.“

„Soudetaanko maihin?“ kysyi toinen, katsellen kumppalinsa kasvoja, joissa oleva arpi näytti loistavan tulenhohotteessa.

„Olisiko meillä aikaa siihen? Neiti odottaa vastausta . . .“

„Antaa vanhanpiian odottaa. Milläpä se oikeastaan meille maksaa palkkiomme, ellemme tuo kauppiasta mukamme. Kuta enemmän tätä retkeämme mietin, sitä enemmän minusta tuntuu, että olemme vähän liiaksi hätiköineet. Kyllähän laivojen luo tällä säällä pääsemme ja ehkä löydämme sen oikean laivankin, koska Olli oli sanonut sen olevan Beltonan vieressä, mutta entäpä sitten! Miten me sieltä oikeastaan saisimme kauppiaan mukaamme laivaväen sitä huomaimatta? Sen sulle sanon, että hulluutta se oli neiti Johannan tuuma, että meistä toinen muka menisi laivaan ja siellä vaihtaisi kauppiaan kanssa vaatteita ja jäisi sinne hänen sijaansa . . .“

„Ilmeistä hulluutta!“

„Se on höpsäkkä koko ihminen! Luulee, että kukaan antautuisi sellaiseen vaaraan, pelastaakseen venäläisen kätyrin.“

„Hän haluaisi saada sulhonsa kotiinsa!“

„Tuo vanha tynkiluuta! Ei, kyllä me liian hätäisesti siihen kauppaan suostuttiin. Sitä se pahasti ihmetteli, neiti Johanna, ettei kalastaja-Olli ole palannut takasin. Ollipa taisikin olla viekkaampi kuin me. Hän on arvattavasti jäänyt venäläisten luo; mutta meidän retkellä voisi niin hullusti käydä,

että jäisimme ruotsalaisten luo vastoin tahtoammekin. Ei, kyllä tämä meille olisi vaarallinen ja palkaton matka!”

„Soutakaamme siis maihin nyt ensi aluksi, ja tuumatkaamme. Ehkäpä voimme, Lassi, pelastaa jotakin tuvasta ja siten ansaita saman verran kuin itse kauppias koko ko-meudessaan meille tuottaisi!”

„Olet oikeassa. Se tehkäämme!”

Venhe laski laituriin ja toverukset nousivat männikön läpi tupaan päin. Muuta ei kuulunut, kuin tulen räiskettä tuvan jo melkein loppuun palaneesta kehästä. Muuan nurkka tuvasta oli sentään vielä pystössä ja tämän nurkan varjossa ei tulen hohde tuntunut niin kuumalta. Siihen asettuivat, siis toverukset ja koettivat hiiltyvän hirsien keskestä keksiä jotakin, jolla vielä arvoa olisi. Mutta tuli näytti jo tehneen liian puhdasta työtä.

Sillävälän nousi kuu metsän ylitse ja sekotti kelmeän valonsa tulen punertavaan hohteeseen. Lassi oli kiertänyt tuvan tutkiakseen sen yltympäriinsä, vaan toveri oli jäänyt paikoilleen. Kuu valaisi nyt sen osan palamatta olevasta nurkasta, joka äsken oli ollut pimeä, ja nyt saattoi siis paremmin nähdä yksityiskohtia tuosta hiiltyvästä rakennuksesta. Punaparta näkikin raunioiden lomitse puolipalaneen takin. Hän kumartui vetääkseen kepakolla takin lähemmäs, mutta samassa hän näki käden, joka kovasti puristi takkia. Seuraavassa tuokiossa kuuli Lassi, joka tuvan takana käveli, kirkon kirkunan. Hän kiirehti toverinsa luo, mutta näki tämän jo tulista vauhtia juoksevan venheeseen päin.

„Pois, tule pois!” huusi punaparta, kuin mielensä menettäneenä.

„Miksi, mikä hätänä?” kysyi Lassi ja koetti tavata toverinsa.

„Joudu pois!” huusi vain pakenija ja juoksi yhtä vonkaa venheelle asti. Sinne ei enää tupaa näkynyt ja hänen kahtuneet kasvonsa rupesivat vähitellen rauhottumaan.

„Mitä sinä pakenit?“ kysyi Lassi vielä kerran ja kah-
lasi venheeseen, jonka toinen jo oli työntänyt vesille.

„Minä näin hänet, näin varmasti!“ vakuutti toveri vie-
läkin vavisten.

„Kenen, *kenen?*“ karjui Lassi jo aivan vimmoissaan,
kun oli kastellut housunpolvensa.

„Ollin, kalastaja-Ollin! Hän makasi siellä hirsien alla
ja muljotti minuun silmillään . . . niin, muljotti, vaikka oli kuol-
lut, ihan kuollut, sen selvästi näin, sillä kuu valaisi hänen
kasvonsa, jotka olivat vainajan — —.“

„Mi-mitä puhut?“

„Niin, Ollin näin. Hän tietysti on tämän tulipalon sy-
tyttänytkin — — ja joku kattohirsi on arvattavasti pudonnut
hänen päähänsä ja surmannut hänet kuin sammakon! Hyi,
semmoiseen paikkaan kuoli! Mutta minä eroon pois koko
näistä hommista, — sinne saa kauppiaskin jäädä vangiksi!
Sillä niin totta kuin tässä istun, on sitä uskontoakin ole-
massa ja nyt en lähde millekään salaretkille — —.“

Ja hän soui, niin että vesi keulassa kuohui.

„Mutta oletko ihan varma asiasta?“

„Ehkäpä tabdot itse mennä katsomaan?“

„E-e-en!“

Lassikin tarttui airoihin ja soui niin voimakkaasti, kuin
olisivat he kilpaa vedelleet. Suoraan mantereelle päin souivat.

Silloin kuului kaukaa läpi yön hiljaisuuden tykinlaukauk-
sen kumea jyrinä. Sitten toinen ja useampia ja ennen pitkää
oli koko ilma täynnä ukkosentapaista pauketta.

Kun ensi laukaus kuului, olivat miehet kohta lakanneet
soutamasta kuunnellakseen. Etuteljolla soutava mies oli vielä
äskeisestä tapauksesta niin säikähdyksissään, että airot vapi-
sivat hänen käsissään.

„Mitäs tämä nyt taas on?“ kysyi Lassi. „Sehän kiih-
tyy kiihtymistään.“

„Olisivatko ruotsalaiset hyökänn . . .“ Hän ei ehtinyt sen enempää virkkaa, sillä taas olivat hänen silmänsä sattuneet tuohon punertavaan liekkiin.

„Laukauksethan kuuluvat Löfön selältä päin, miten ruotsalaiset olivat sinne päässeet?“

„Soudetaan maihin ja palataan neiti Johannan luo“, ehdotti punaparta säikähtyneenä.

Tulen hohde kelmeni vähitellen ja lopuksi ei enää näkynyt kuin verenpunertava pilkku tuossa illan kylmässä, tyyneessä valaistuksessa. Kuu valaisi kalpeasti tuon pienen saaren ja siinä olleen tuvan rauniot.

Mutta jyrinä tuosta etäisestä taistelusta koveni ja kiihtyi: siellä suomalaiset ja ruotsalaiset koettivat tempasta jotakin takasin siitä, mitä Viaporissa oli vihollisten saaliiksi joutunut.

KAHDESTOISTA LUKU.

Rannalla, merimieskapakan ulkopuolella, seisoivat useita ryhmiä peljästyneitä ihmisiä, katsellen tuota kamalaa näytelmää, joka Löffön selällä tapahtui. Muista syrjässä seisoivat törmällä Kati ja hänen äitinsä sekä vanha luotsi, ja heihin oli neiti Johannakin liittynyt. Yksi ja toinen lausui silloin tällöin lyhyviä katkonaisia sanoja tapausten johdosta. Nuoren tytön kalpeilla kasvoilla, jotka kuun valossa näyttivät yhä valkosemmilta, kuvastui nouseva ja laskeutuva puna, kertoen siitä mielenliikutuksesta, joka hänen sisässään raivosi.

Taivaanrannalla leimusi myötään tykinlaukausten ja kivääritulsten heijastusta ja taistelun jyrinä kaikui mahtavana vuorissa ja metsissä, yhä vain kiihtyen.

„Kas!“ virkkoi tyttö, tarttuen luotsin käsivarteeseen, „mikä on tuo?“

Tulipylväs oli noussut merestä ja heti puhennut kaikkia häikäisevään, kirkkaaseen valoon, jota vastaan silmänräpäyksiksi Styrbjörn-laivan runko ja mastot selvästi kuvastuivat.

„Se kai oli joku laiva, joka räjähti“, virkkoi luotsi. Ja hän jatkoi hiljaa, kuin itsekseen: „Onkohan, onkohan poikani . . .“ Lauseen loppusanoja ei kukaan voinut kuulla. Mutta luotsi tunsikin, että se hento naiskäsi, joka hänen käsivarteensa oli tarttunut, suonenedontapaisesti vavahti.

„Kas, valoa loistaa vielä tuolta salmen takaa!“ virkkoi Johanna, joka oli katsellut taivaalle, missä Arénin tupa oli ollut.

„Se tuli ei merkitse mitään“, vastasi vanhus, „vai luuleeko neiti ehkä, että kauppiaan talo palaa?“

„Ei toki, Jumala varjalkoon, niin kamalaa tämä nyt ei kumminkaan liene.“

Luotsi ei enää vastannut.

„Ovatko ne venäläisiä laivoja nuo?“ kysyi Kati hätäntyneellä äänellä ja viittasi heidän edessään levenevälle ulapalle, jossa kuun valossa kaksi suurenlaista alusta näkyi nopeasti lähenevän yli veden tyyneen selän.

„Ne ovat venäläisiä tykkivenheitä, — tuolla tulee vielä yksi! Saa nähdä, miten nyt meikäläisille käy.“

„Sanoiko hän,“ kuiskasi tyttö ikäänkuin epäillen, „aikoiko hän mennä mukaan —?“

„Hän ei tiennyt tästä hyökkäyksestä mitään,“ vastasi luotsi matalalla äänellä. „Mutta varmana pidän, että hän on mukana, sillä ilman varmaa luotsia eivät ruotsalaiset tuota tietä ole tänne päässeet. Sen väylän tuntijoita ei ole muita, kuin poikani ja minä.“

Taas lehahti puna neidon poskille ja katosi jälleen heti, jättäen ne valkosiksi kuin marmori.

„Olen nähnyt ja kuullut tällaista kerran ennen,“ virkoi Katin äiti, vanha nainen, jonka hiukset olivat harmaat, mutta jonka vartalo vielä oli suora. „Muistanpa miltä se tuntui kahdeksantoista vuotta sitten, kun venhe soui rantaan ja hän oli siinä . . .“

„Hiljaa!“ virkahti luotsi äkkiä, tarkasti kuunnellen taitelun melskettä, joka jo tuntui olevan talttumassa päin. „En ole varma, vaan mielestäni kuulin hurraahuodon!“

„Todellako?“ virkahti tyttö vilkastuen ja kirkastuvalla katseella. „Ruotsalaisillahan vain on tapana hurrata?“

„Niin, — mutta kenties kuulin väärin. Kas siinä, yhä useampia tykkialuksia saapuu. — Mutta minusta tuntuu, että mereltä rupee nousemaan sumua.“

Kivääritulen epäselvä pauke oli melkein päättynyt ja ainoastaan tykkien voimakas jyrynä tärisytti nyt lakkaamatta ilmaa. Sumu nousi nopeasti, leveni, kätki näkymättömiin etäisemmät esineet ja muutti lähempänä olevat ohkasiksi varjokuviksi, jotka nekin vähitellen sulivat tuohon melkein kiiltävään valkoseen utuun, joka jo koko luonnon täytti.

Vielä tunnin ajan kesti tykinpauketta, vaan sitten se rupesi heikkenemään, kajuttuaan hetkisen väbän lähempää. Ja vihdojin kävi ulappa äänettömäksi.

Neiti Johanna oli eronnut toisten joukosta lähteäkseen kotiinsa. Hänen ajatuksensa risteilivät sinne ja tänne, kunnes ne taas takertuivat noihin Borisoffin kirjeen merkillisiin sanoihin: „Keksikää jotakin. Palkkio.“ Ja aivan kuin noiden hänen mietteittensä kutsumina ilmestyi yhtäkkiä kaksi henkilöä sumun keskestä häntä vastaan. Pian hän ne tunsu ja kiirehti kohta kulkuaan.

„Tämähän on yhtä ijankaikkista ampumista,“ rupesi Lassi puhumaan. „Neiti saa sen uskoa . . .“

„Oletteko saaneet mitään tietoja Borisoffista?“ kysyi Johanna äkäsesti.

„Odottakaahan, niin kerromme kaikki. Katsokaas, toverini ja minä, me olemme vanhoja tuttavvia, meidän vanhempamme mökit olivat naapurukset. Ja sitten meillä oli yhteinen suo viljeltävänä, vaikkei siitä tosin paljo viljaa tullut, mutta —“

„Oletteko saaneet selvää kauppiaasta?“ tiuskasi vanha neiti vielä äkäsemmin.

„Malttakaahaan, malttakaahan, neiti hyvä! Niin, sitä suota me yhdessä viljelimme . . .“

„Ja Tammelan Antti kolmantena,“ oikasi punaparta.

„Niin, niin, Antti kolmantena. Ja juuri sillä suolla . . .“

„Mitä minulla on teidän suonne kanssa tekemistä!“ huusi Johanna jo vimmoissaan. „Minä olen suurimmalla jännityksellä odotellut tietoja kalastaja-Ollilta . . .“

„Olliltako, kalastaja-Ollilta!“ huudahtivat molemmat miehet yhtä haavaa. Punaparta ei sen enempää puhunut, mutta Lassi jatkoi:

„Sitä miestä te saatte kotvan odottaa! Hänen olisi ollut viisainta pysyä erillään murhapoltosta, — sillä selvää on, että hän se juuri tuvan sytytti, mitäpä hän siellä muuten olisi tehnyt —“

„Mitä te kerrotte?“ kysyi taloudenhoitajatar. „Puhuteko luotsin mökin palosta?“

„Niin, palosta, eikö ukko Arén ole siitä itse puhunut?“

„Kertoi hän tuvan syttyneen, mutta Ollin nimeä hän ei maininnut.“

„Niin, se mies ei ole panettelija, vaikka olisi syytäkin,“ huomautti punaparta.

„No niin,“ jatkoi Lassi alottamaansa kertomusta, „me siis kolmen viljelimme suota . . .“

„Ei sanaakaan suosta enää,“ kiljui neitonen jo vihan vimmassa. „Vastatkaa selvästi: kävittekö vai ettekö ruotsalaisissa laivoissa?“

„Emme,“ huudahti Lassikin nyt kiukustuneena, kun ei saanut juurta jaksain selittää asiaansa. Ja sen sanottuaan hän läksi.

„Emmekä sinne lähdekään,“ lisäsi punaparta, toverinsa käytöksestä rohkaistuneena. „Itse saatte, jos tahdotte, käydä sieltä sulhasenne hakemassa.“ Ja niin käveli hänkin toverinsa jälestä.

* * *

Aurinko oli noussut ja hiljaa henkivä aamutuuli ajeli jo tuota sakeaa sumua verkalleen mantereelle päin. Pitkin aamua oli silloin tällöin vielä kajahtanut yksityisiä tykinlaukauksia, mutta vihdoin olivat nekin tauonneet ja Löfön selkä oli jälleen tyyni ja rauhallinen kuin kauniina keväämmuna ainakin,

Näihin saakka oli tuo pieni ryhmä, joka jännityksellä taistelun kulkua oli seurannut, seisonut törmällä merimieskapan vieressä. Mutta kun nyt sumu rupesi väistymään syrjään ja osia ulapasta taas tuli näkyviin, kiirehtivät he kaikki kolme mereen pistävälle niemekkeelle, josta lähempää saattoi seurata venheitä ja laivoja, jotka mantereen väylää myöten olivat kulussa ulkosaaristoon. Venheitä saapui jo salmelle. Vanha luotsi kuuli metsään saakka soudantaa, vaan ei voinut vielä päättää, mistäpäin venheet lähenivät. Nyt ne tulivat tuossa ulohtaalla, laivavenheet ja sluupit, eri salmensuista ja niemien takaa, pyrkien tämän niemen ohi ulapalle. Luotsi ja Kati seisoivat jännittyneinä vartiopaikalla. Monet venheistä näkyivät olevan rikki, muutamat niin pahoiksi ammutut, että niissä ainoastaan muutamilla airoilla voitiin soutaa. Joka venheessä oli kuolevia taikka lieveämmin haavoitettuja merimiehiä ja sotilaita.

Sitä myöten kuin venheet lähempää tai etäämpää sou-tivat niemenkärjen ohi, kysyi vanhus soutajilta, oliko „luotsi Arén“ heidän venheessään. Mutta ei ollut, häntä ei oltu nähty, sittenkuin Styrbjörnin kannella. Henkeään pidätellen kuunteli Kati näitä vastauksia.

Nyt tuli venhe, joka ulkomuodosta päättäen lie ollut päällikön alus. Se olikin överstiluutnantti Krusenstjernan sluuppi, joka hinasi Dreijerin, peräsimensä menettänyttä, venhettä. Ehkäpä oli kaivattu nuorukainen tuossa hinattavassa aluksessa, ajattelivat nuo kaksi rannalla seisovaa. Siinä oli luultavasti lasti haavoitettuja. Kun luotsi huusi kysymyksensä, käski päällikkö keskeyttää soutamisen.

„Hän on poikani, jota kyselen,“ virkkoi vanhus melkein anteeksipyytäen, nähdessään, että ylhäinen upseeri oli venheessä.

„Odotahan, vanhus, luettelen sulle heti mukana olevat haavoittuneet,“ virkkoi päällikkö ystävällisesti.

Ja hän luetteli heidät nimeltään. Niitä oli kymmenkunnan miestä, merimiehiä ja maasotureita, vaan luotsin poikaa niiden joukossa ei ollut.

„Kenties hän on Nordenskiöldin venheessä“, huusi päällikkö vielä, kun venhe lähti soutamaan pois.

Etäällä näkyi vielä yksi venhe lähestyvän.

„Ehkä tuo on, — niin, kenen venheen sen olisi pitänyt olla?“ virkkoi luotsi hiljaisesti ja tyyneesti.

„Nordenskiöldin venheeksi hän sitä sanoi,“ kuiskasi tyttö.

Tuo viimeinenkin venhe saapui vähitellen niemeen. Luotsi uudisti vielä kerran, vaikka vavahtavalla äänellä, kysymyksensä.

„Vai te olette hänen isänsä!“ vastasi kookas upseeri venheen perästä. „Poika on täällä, ja te voitte olla ylpeä hänestä. Arvattavasti haluatte saada hänet maihin, hoidettavaksenne. Mutta hoitakaa häntä hyvin, sillä juuri sellaisia miehiä me tarvitsemme. Ellei häntä olisi ollut, olisivat kyllä minunkin saamaani haavat syvemmät.“

Venhe laski kapakan rannassa olevaan pieneen laituriin. Kahden airon välille pingoitettulla purjeella kantoivat venhemiehet haavoitetun maihin.

„Kohta kun ehdin laivastoon,“ virkkoi upseeri, „lähettän lääkärin tänne. En tarvitse huomauttaa, että haava on vakavaa laatua, sen näette kyllä. Sanokaa hänelle terveiset minulta kohta kun hän, kuten toivon, virkoo.“

Sen sanottuaan hyvästeli hän rannalle jääviä ja käski miestensä työntää venhe vesille.

Haavoitettu kannettiin kapakan peräkammariin. Katin äiti oli siellä kiireesti tehnyt vuoteen. Janne ei avannut silmiään silleikään kun häntä kannettiin. Jalkapäästä kantoi Bramrå, purjevaatteesta repästy side päänsä ympärillä, ja Kati ja vanha luotsi kävelivät rinnalla. Katin kasvot olivat

yhtä kalpeat kuin haavoitetun nuorukaisen, joista kuvastui hillittyä tuskaa.

Janne nukkui hetkisen vuoteellaan ja se uni näytti häntä virkistävän, sillä tuskan väreet sulivat vähitellen pois suljetun suun pielistä. Kati oli yksin jäänyt valvomaan haavoitetun vuoteen ääreen. Lämmin aamuaurinko paistoi auki jätetystä ikkunasta sisään huoneeseen.

Tyttö lepäsi polvillaan vuoteen ääressä ja katseli haavoitetun kalpeita kasvoja ja värittömiä huulia. Vihdoin avasi potilas silmänsä ja sulki ne heti, ikäänkuin vaipuakseen takasin uneen. Sitten avasi hän silmänsä taas.

„Vallotimmehan — me — Styrbjörnin?“ kuiskasi hän.

„Vallotettiin se,“ vastasi tyttö hiljaa. „Ja nyt olet sinä Katin luona.“

Potilaan katseet tarkastelivat kummastuneina hoitajaa.

„Sinäkö täällä, Kati?“ virkkoi hän vihdoin, koettaen ponnistella voimiaan. „Missä on isä?“

„Hän tulee heti.“

„Miksi olet sinä täällä?“

„Sen sulle selitän, jaksatko kuulla minua?“

Janne nyökäytti hiljaa päätään.

„Janne,“ jatkoi tyttö nyt, ja hänen kasvoilleen nousi taas lämmin, kirkas väri, „minä olen täällä siksi, että sinua rakastan, niinkuin olen sinua kauan rakastanut ja aina rakastava olen. Kun metsässä erottiin tuona aamuna, silloin sinä luulit, että en tuntenut sinua kohtaan muita tunteita kuin lapsuuden ystävää kohtaan. Sen näin, ja minusta tuntui, että sydämeni halkee, mutta olin päättänyt, että en tunteitani näyttäisi, — ja tiedätkö miksi annoin sinut tuossa käsityksessä luotani mennä? Siksi, että tahdoin peräytyä sen ainoan kilpailijan tieltä, joka minulta on riidellyt sinun rakkauttasi, ja joka on Suomenmaa. Olinhan estämässä sinua ryhtymästä maatani puolustamaan, minä sen huomasin, itse et sitä tiennyt,

Sinä et ollut vapaa. Sinä halusit päästä sankariksi, sellaiseksi kuin se upseeri, josta kerroit, näin sen katseestasi, ja minä, minä halusin sitä myöskin. Nyt olet sinä sankari. Venheessä oleva upseeri sen sanoi, toverisi, joka sinua kantoi, sen sanoi, mutta minä olisin tiennyt sen, vaikkei kukaan olisi sanonutkaan. Nyt sinä jäät elämään, sydämmeni sen minulle vakuuttaa, ja minä olen seuraava sinua, niinkuin myös näihin asti olen ajatuksissani tehnyt. Jos kuolettavan haavan olisit saanut, olisin sinua surrut kuolinpäivääni saakka, mutta siltä olisin iloinnut, tietäen, että sinua oli lämmittänyt isänmaanrakkaus niin syvä, että se oli voimakkaampi kuin rakkautesi minua kohtaan. Nyt ehkä ymmärrät, mitä olen tuntenut ja miettinyt, sittenkuin tämä sota alkoi. Nyt sen ymmärrät, miltä minusta tuntui sekin, kun sinä huomautit minun käyvän usein Borisoffin talossa, — tuon kurjan, joka vielä ilkesi tulla minua vaimokseen pyytämään. — Nyt lähden toveriltasi, Bramrålta, kyselemään, miten urheasti olet taistellut, ja sen kertomuksen kätken syvälle sydämeeni. Isäsi ikävöipi nyt saada sinua puhutella; hän sulle kertoo, miten täällä rannalla olemme seisonet ja taistelua katselleet ja rukoilleet, että sinun puolesi voittaisi.“

Tyttö painoi huulensa nuorukaisen kalpeaa otsaa vastaan ja Janne puristi hänen kättään voimalla, joka todisti, että hänessä taistelu tautia ja kuolemaa vastaan jo oli pääsemässä voitolle. Sitten tyttö meni ulos.

Tuvan rappusilla istui Bramrå. Häneltä Kati kyseli lähemmin, miten taistelussa oli käynyt.

„Sen kerron suurimmalla mielihyvällä, tyttöseni,“ vastasi mies iloisesti, järjestäen vähän päässään olevaa sidettä. „Mutta istukaahan tähän viereeni, niin luistaa tarina hauskemmin. — Sen sanon jo heti aluksi, että en sittenkuin vuonna yhdeksänkymmentä, heinäkuun kolmantena päivänä, ole ollut näin tulisessa ja samalla iloisessa otelussa. Ja monen

olen nähnyt tappelevan kuin mies ja kaatuvan kuin mies, mutta tuo poika, jonka nyt sisään kannoimme, oli kumminkin urhoollisin kaikista . . . Mutta kas vain, miten neitosen posket käyvät koreiksi! — Nordenskiöld, kapteeni, hän, joka istui venheen perässä, oli melkein kuin Puke Viipurin kujanjuoksussa, — mutta hengissä hän ei enää olisikaan, elleivät luutnantit ja Janne olisi häntä avustaneet. Sillä Janne oli kapteenin vieressä aivan taistelun alusta saakka, mutta sillä hetkellä, jolloin kapteeni ryntäsi kajuutan katolle, oli liian paljo vihollisia hänen ympärillään, niin ettei hän ehtinyt mukaan. Vaan minä näin, niin totta kuin tässä istun, kuinka hän nuolena hyökkäsi pelastamaan kapteenia, kun monta kehästä tätä kohden oli tähdätty, ja juuri siinä ottelussa hän saikin pahimman haavansa. Ja kun meidän sitten oli lähdettävä keulakantta puhdistamaan, ryntäsi hän kuin salama vihollisjoukon keskelle ja oli niin iloinen ja reipas, että sydämeni lämpeni sitä katsellessani. Eikä hänellä ollut aikaa katsella taakseen, ehdimmekö me muut mukaan. Ja kun hän vihdoin kaatui, sain suurella vaivalla hänen kimpustaan erotetuksi pari, kolme vihollista, jotka aikoivat seivästää hänet kanteen kiinni; kannoin hänet peräpuolelle, jossa tilaa oli vähän väljemmälti, ja niin tuntui silloin sydämessäni pahalta, kuin jos eukon rinnaltani olisivat riistäneet.“

Tyttö katseli ääneti kertojaa ja hänen katseestaan kuvastui taas sama tuli, kuin sinä päivänä, jolloin Janne hänelle kertoi Sandövirran taisteluista.

*
*
*

Aamupäivällä saapui venhe lännestä päin kapakan rantaan ja vormupukuinen mies nousi siitä laiturille sekä astui tupaan. Se oli lääkäri ruotsalaisesta laivasta. Hänet oli eräs valtauksessa läsnäollut upseeri erityisesti tänne toimittanut.

Bramrå vei hänet sairaan luo. Lääkäri oli, tutkittuaan haavan, hyvin vakavan näkönen. Vaan samassa Janne avasi silmänsä ja katseli eteensä omituisen säteilevällä katseella.

„Se katse ei ole kuoleman katse, se on elämäksi,“ huudahti silloin lääkäri iloisesti. „Joku onnellinen tapaus on antanut potilaalle virkistävän elinvoiman. Niinollen ei minulla ole muuta tehtävää kuin esilletuoda eräs lähetetty tervehdys, — olen näet vakuutettu, että nuorukainen jaksaa sen kuulla.“

Eräs nainen, joka samassa oli hyökännyt sisään, keskeytti hänet silloin.

„Anteeksi, herra tohtori,“ puhui tämä, „mutta tahtoisin tietää, onko se lastilaiva, joka oli Bellinan vieressä, vielä siellä jälellä?“

„Neiti kai tarkoittaa fregatti Bellonaa. Sen vieressä olleesta lastilaivasta en tiedä muuta, kuin että kaikki lastilaitvat lähetettiin eilen Ahvenanmaalle, jatkaakseen sieltä matkaansa Ruotsiin. Yhdessä niistä oli vankeja ja epäilyttäviä henkilöitä, muiden joukossa eräs maakauppias näiltä paikoin...“

„Vai niin, hän meni siis sinne,“ puhui neiti Johanna puolittain itsekseen. „No, siinä tapauksessa täytyy kai minun hoitaa taloa häntä varten, kunnes hän palaa.“

Mutta tohtori kääntyi Jannen puoleen.

„Niin, terveiset, joita minulla oli tuotavana, olivat sellaiset, että se nuori luotsi, joka niin urhoollisesti otti osaa taisteluun, on ylipäälliköiltä saanut kunniarahan urhoollisuudesta.

„Janne!“ huudahti Kati ja notkahti polvilleen vuoteen vierelle, peittäen siihen hehkuvat poskensa.

„Hyvä herra,“ lausui vanhus, joka vieressä seisoi ja sauvaansa nojautui, „minä olen pojan isä, hän on ainoa poikani. Oli raskasta minun ajatella, että hän taisteluun oli kaatunut. Nyt näen, että hän jää henkiin. Ja nyt voin turvallisesti mennä omia teitani, kallistua hautaani, sillä minä tiedän, että poikani, vaikka köyhä onkin, on antanut isän-

maansa hyväksi parhaan minkä hän omisti, sydänverensä, — minä tiedän, että hän ei ole sitä vastakaan säästävä.“

Tuo vanha, kivuloinen ukko oli oikassut vartalonsa suoraksi ja seiso i siinä nyt kuin soturi. Eikä hänen innostuneessa katseessaan ollut mitään, joka olisi kertonut, että hän oli koditon, putipuhaaksi ryöstetty mies.

Mutta seinälle kuvastuvat auringon säteet olivat tällävään laskeutuneet alaspäin ja valaisivat nyt nuorukaisen veristä haavansidettä. Ne ikäänkuin viittasivat siihen hintaan, millä nuorukainen oli kunniarahansa ostanut.

WERNER SÖDERSTRÖMⁱⁿ kustannuksella ovat ilmestyneet seuraavat historialliset teokset:

Hatanpään Heikki ja hänen morsiamensa.

Kirjoitti **E. F. Jahnsson.**

Hinta 2 m. — Kuvallinen päällys.

Kirja oli jo pitemmän aikaa ollut loppuunmyytynä, vaan kun sitä on tuontuostakin kysely, on siitä nyt otettu uusi painos. Kirjassa onkin kotimaista aihetta käsitelty niin jännittäväällä ja etevällä tavalla, että sillä aina tulee olemaan kiitollinen lukijakunta etenkin nuorison keskuudessa.

Välipalaksi

nimisessä helppohintaisessa kokoelmassa löytyy uusia painoksia seuraavista tunnetuista historiallisista kertomuksista:

Aina.

Kertomus viimeisestä Suomen sodasta, kirj. **J. O. Åberg.**
Suomennos. Toinen painos. Hinta 25 p.

Paavo Nissinen.

Kuvaelmia viimeisestä Suomen sodasta, kirj. **G. H. Mellin.**
Suomentanut Antti Jalava. Kolmas painos. Hinta 50 p.

Seuraava oivallinen nuorison kirja on nyt kokonaisuudessaan ilmestynyt:

INTIAANISOTA.

Kertomuksia Yhdysvaltain rajamaista.

Kirj. **Konni Zilliacus.** Suom. Kalle Kajander.

Teos on saatavana **5 vihossa à 65 p.**, runsailla kuvilla varustettuna. Epäilemättä saa tämä teos paljon innostuneita lukijoita — eikä suinkaan vähemmän nuorison keskuudessa.

kuuluisan ruotsalaisen kirjailijan

C. GEORG STARBÄCKIN

Historialliset romaanit

— keskiajalta. —

Romaanisarja, joka kotimaassaan on tavattoman laajalle levinnyt, käsittää seuraavat neljä teosta: **Engelbrekt Engelbrektinpoika, Kultainen kaulaketju, Kuninkaan kruunu ja Testamentti.** Yhteensä noin 45 vihkoa à 55 p.

Suomalaista painosta tulee kaunistamaan kokonaista

400 sataa Jenny Nyströmin piirtämää hienoa kuvaa,

jotka historiallisesti tarkkoja ollen puolestaan myöskin valaisevat kertomuksissa kuvattua aikaa ja henkilöitä.

Romaaneja ovat suomennettaviksi suosittaneet sekä *Suomalaisen Kirjallisuuden Seura* että *Suomen naisyhdistys*. Kiittävästä arvosteluista painetaan tähän seuraava:

»Suomen kansa saattaa ylpeydellä osottaa Topeliuksen kuolemattomia teoksia; iäti on Englannissa säilyvä Valter Scottin ja Tanskassa Ingemannin nimi. Näiden rinnalle saattaa Ruotsi asettaa C. Georg Starbäckin, miehen, joka sekä kaunokirjailijana että tiedemiehenä on kansallensa perinnöksi jättänyt monta kaunista kirjallista helmeä.

Nyt puheena oleva teos »Engelbrekt Engelbrektinpoika» kuvaa sitä loistavaa aikaa Ruotsin keskiajan historiassa, jolloin kansa herrojen vastustuksesta huolimatta pelasti Ruotsin joutumasta tanskalaiseksi alusmaaksi ja mursi sortavan ikeen, jonka alaiseksi sitä koettiin taivuttaa. Hehkuvalla isänmaanrakkaudella on Starbäck tätä ainetta käsitellyt. Engelbrekt, jaloimpia ilmiöitä, mitä minkään maan historia tuntee, on kuvattu todellisella sydämen lämmöllä; hänen vaatimaton, mutta samalla mahtava olemuksensa on se keskus, jonka ympärille romaanin jännittävät tapaukset kietoutuvat; hänestä jää mieleen kuva, jota niin sanoaksemme hyveiden sädekehä ympäröi. Ja koko ajan kulkee kertomus vankalla historiallisella pohjalla.

»Engelbrekt Engelbrektinpoika» on alkuosa jaksosta »Historiallisia romaaneja keskiajalta». Seuraavat osat käsittävät niitä levottomia aikoja, jotka Ruotsissa (ja Suomessa) alkoivat Engelbrektin kaaduttua kataloiden murhaajien iskuista. Meille suomalaisille ovat ne erityisestä merkityksestä, koska tapausten näyttämönä usein on Suomi.

Samalla kuin kustantajalle ja suomentajalle lausumme kiitoksemme tästä teoksesta, joka on käännetty kirjallisuutemme parhaimpia, pyydämme saada sulkea sen lukijaimme suosioon. Teoksen ulkoasuun nähden on hintakin halpa; ainoastaan 55 penniä vihkolta.» (Viipuri.)

WERNER SÖDERSTRÖM'in kustannuksella ovat
ilmestyneet seuraavat

SANTERI INGMAN'in teokset:

Iltapuheeksi I. Kokoelma pieniä kertomuksia.
Hinta 3: 25 p.

Iltapuheeksi II. Kokoelma pieniä kertomuksia.
Hinta 2: 75 p., koruk. 3: 75 p.

Reservikasarmista. Muistoja sotamiesajoiltani.
Hinta sid. 1: 25 p.

Tuokiokuvia matkan varrelta.
Hinta 1: 75.

Aikansa lapsipuoli.
Hinta 4: 50 p., koruk. 5: 80 p.

Juho Wesainen. Historiallinen romaani.
Hinta 3: 75 p., sid. 4: 75 p.

Anna Fleming. Historiallinen romaani.
Hinta 5 m., sid. 6: 50 p.

Margareeta. Neljä historiallista kertomusta.
Hinta 2: 75 p.

☛ Kahdesta viimeksi mainitusta vuonna 1898
ilmestyneestä teoksestaan sai tekijä Suomal. Kirjall.
Seuran palkinnon. ☛

